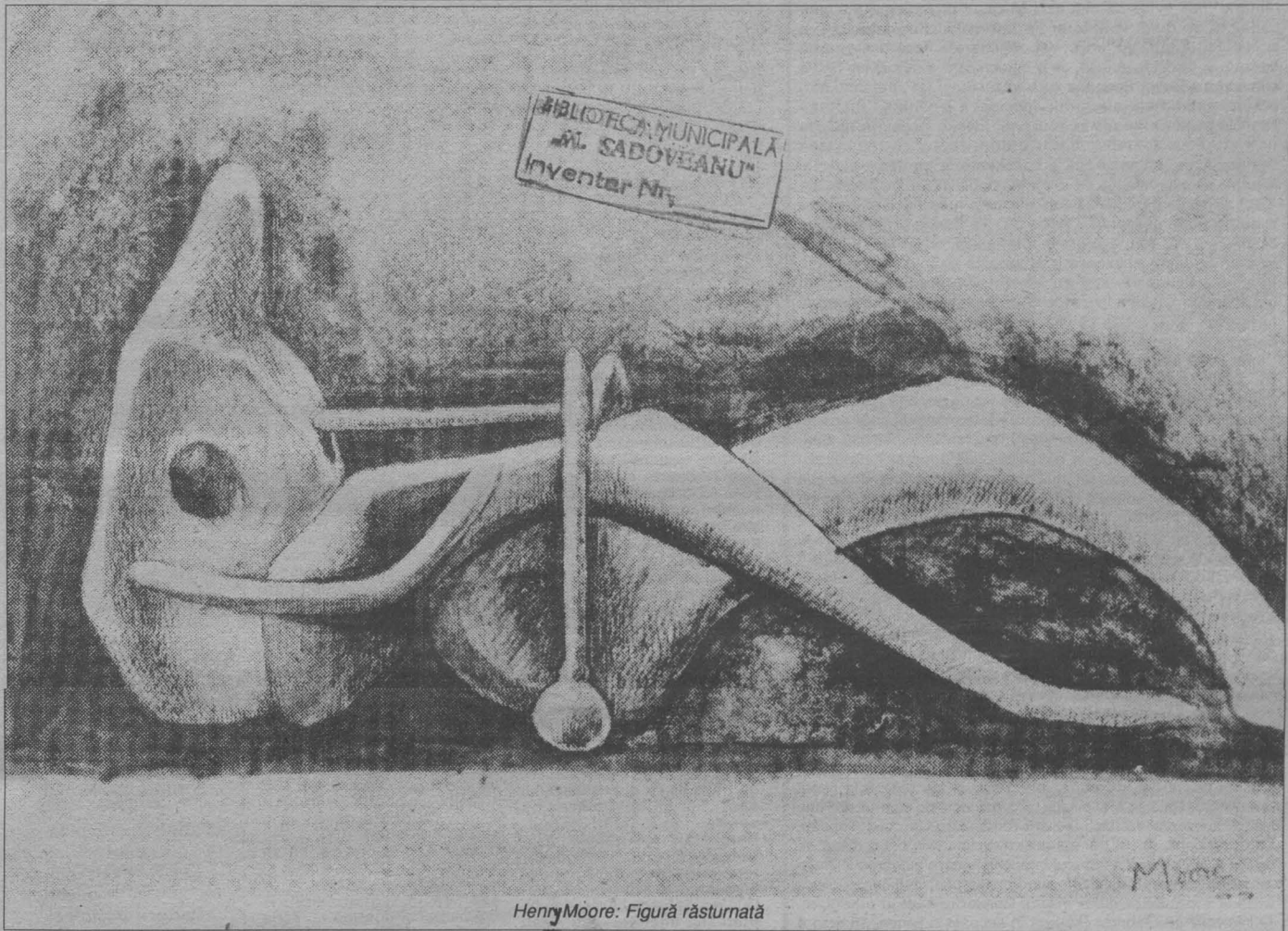

Redactor șef MARIN SORESCU

Henry Moore: Figură răsturnată

Eugen Iebeleanu

Perfectul acrobat

Perfectul acrobat este acela
care n-a călcat nicicând în noroi,
cel care totdeauna este deasupra noastră
cel care vinovat fiind, spune: „Vinovați sunteți
voi...”

El are dreptul să spună aceasta
pentru că nu se amestecă niciodată
printre acei care suntem acolo unde suntem
în lumea noastră mereu un pic vinovată.

Neatingând decât sârma întinsă
picioarele-i sunt totdeauna curate,
el vede totdeauna lucrurile de sus,
pe dânsul nu-l ating sârmele ghimpate.

Tot ceea ce am pățit noi, cei de jos,
sunt, fără doar și poate, păfaniile noastre.
El are gheare cu care ia tot ce se poate lua
și privirile candido și albastre.

**MARIN
SORESCU:**
Desfacerea
gunoalelor
(teatru)

**OV. S.
CROHMĂLNICEANU:**
Marele
actor

**AL.
PIRU:**
Cazul
Voronca

**GHEORGHE
TOMOZEI**
despre
Dumitru Oniga

Proză de:
GHEORGHE IOVA
NICOLAE ILIESCU

scaunul catodic

Impresia cea mai pregnantă pe care a lăsat-o săptămâna trecută televiziunea română este aceea a unei echipe de copii care a pierdut la „ulii și porumbeli” și care „dă cu săc” câștigătorilor și susținătorilor acestora. Năucii de ineficiența lor (de) răpitoare, perdanții nu-și ascund suferința, când apar pe post (și apar, slavă Domnului) nici opțiunile drapate într-o înșelătoare imparțialitate, atunci când nu apar. Parțialitatea rămâne însă evidentă mai ales în cazul profesionalității care cedează de bună voie teren în fața celeilalte parțialități: a politicului. Sigur, opțiunile - și opțiioarele fiecăruia - nu se discută. E discutabilă însă, ca o întrupare a ridicolului, figura suferindă a Deliei Budeanu care văzându-și (și „arătându-ne”) năruite speranțele electorale încetează legănarea răsfățat-infantilă pentru a ne oferi chipul unei Electre longevive rătăcite prin studioul 4. Îmbucurător e doar faptul că labilitatea fizionomică și chinestezică a speakeritei e un semn sigur al libertății de expresie (fie ea și a feței) dobândite după decembrie 1989. Dinainte de această dată memoria mea - și a altora care și-au păstrat-o nealterată - reține o Delie Budeanu mereu voios zămbitoare că, deh, așa era în totalitarism, crainicile TV *aveau voie* să fie mereu radioase și entuziaste. D.B. nu plânge însă *solo*. Se solidarizează cu ea, într-un inedit sindicat al boctoarelor, Cristina Topescu care își vestimentează durerea telegenică într-o rochie cernită, ce-i vine, recunoscut, foarte bine ca nuanță telepolitică.

Mai greu le vine redactorilor de la diferite emisiuni care, specializați în „munca de culise”, nu apar pe ecran ca să arate poporului telespectator cât de mult i-a dezamăgit lăsându-se manipulați electoral exact în sensul contrar celui în care ei s-au străduit să o facă. Bgându-se într-o inutilă și penibilă (oare chiar ingenuă?) campanie postelectorală aceștia, nu mai știu cum să dea mai în treacăt, mai printre altele sau mai deloc știri și imagini cu președintele țării, încât e evident că televiziunea nu este decât în proporție de 38% națională. Celelalte 62 de procente sunt cu consecvență ignorate ca fiind nesemnificative, ba chiar ne - de tot din punct de vedere intelectual cum tîrează disprețurii mai multe ziare la fel de independențe ca și televiziunea. Dacă pelicula și cuvintele sunt zgărcite cu președintele Iliescu, alesul de 38% al televiziunii zburdă prin programe cu o frecvență care îndreptățește întrebarea dacă SOTI nu s-a extins cumva și asupra postului național. Din acest nucleu de orgolii politice manifestate imparțial (adică nu pe părți, ci pe de-a-ntregul) iradiază nărvul lipsei de măsură și de simț al ridicolului și în celelalte domenii televizate. Plină de același entuziasm partinic, Gabriela Bidu ne prezintă în termenii conveniții autorității politice un eveniment cultural : lansarea ultimei cărți (de sertar?) a cunoscutei militante Ana Blandiana. Ieșit din grațiile poetei (și, de bună voie, chiar și ale criticii) la acest eveniment, Nicolae Manolescu a cedat locul de comentator unei tinere speranțe a criticii literare românești, Corneliu Coposu, care, probabil, în cei trei ani postrevoluționari a dat o mână de ajutor și la tragerea sertarului înțepinit în care autoarea își ținea literatura disidentă. Evident, prin apariția unor asemenea critici, aflați la începutul carierei, viitorul literelor românești e asigurat. O informează pe Gabriela Bidu cu în aceeași zi (vineri, 16 oct.) a avut loc lansarea unei cărți pe coperta căreia se află numele lui Nicolae Steinhardt; doar atât - în rest cred că e datoare să se informeze singură.

Admit că, în cazul televiziunii, toți ne uităm la același lucru și fiecare vede altceva. De pildă, în urma penultimei disputate electorale a preșidențiilor, o doamnă intelectuală aprecia contribuția lingvistică a lui Constantinescu drept aleasă și strălucitoare, iar pe cea a d-lui Iliescu... În termeni pe care cu decență neintelektuală mă jenez să-i reproduc. Doamna în cauză este profesora de limba română și, ca să nu produc îngrijorări părinților, sunt dator să spun că, totuși, sesizează și sancționează prompt dezacordurile gramaticale ale elevilor, ca și obrăznicia lor, oricât de „strălucitori” ar fi aceștia.

Mă întreb, în final, de ce se tot spune că televiziunea e aservită *puterii*. Răspunsul e unul singur: avem o opoziție extrem de *puternică*.

Andrei GRIGOR

TUR DE ORIZONT

Critică și politică

Cel de al patrulea roman al scriitorului francez originar din România, Edgar Reichmann, *Insomniacul Dunării*, apărut în această toamnă la Paris în Editura Balland, se bucură în *Contemporanul* nr. 41 (9 octombrie 1992) de o pagină de comentarii semnate de scriitorii Nicolae Breban, Ioan Groșan și Florin Sicoie. Aflăm de la Nicolae Breban că scriitorul a emigrat „în 1957 în capitala Franței, după o adolescență și o lungă, îndelungată tinerețe petrecută „corps et âme” în entuziasmată confuzie a anilor staniști”, dar și că „romanele sale, publicate târziu, în plină maturitate, mai arată, dacă era nevoie, cât de prezentă, de formatoare, de vie era și rămăsese în conștientul și subconștientul criticului (Edgar Reichmann este și un reputat cronicar literar al ziarului „Le Monde”, ziar în paginile căruia a scris de-a lungul anilor „despre aproape toți scriitorii lumii”, salutând totodată cu generozitate și mulți scriitori români din Franța și din țară - n.n.) România tinereții sale și a părinților săi, mai ales România literelor.” Despre romanul propriu-zis Nicolae Breban este de părere că e «O carte unică în literatura noastră modernă, poate, cine știe, un început, o legătură, o punte vie, pulsând între „noi”, cei de aici și „cei-alții”, cei pierduți în diaspora, cei în care tresare nu numai o parte din „memoria pământului” dar și genul național». Aprecieri pertinente, favorabile romanului, formulează și Florin Sicoie, considerând că e vorba de „un *Bildungsroman* construit după toate rigorile genului”, că în tot și vorba de o „operă interesantă și foarte bine scrisă”. Interesante disocieri face și Ioan Groșan. De aceea surprinde fraza finală din comentariul său: „Fie ca la viitoarea sa venire în țară, Edgar Reichmann să găsească în Galați nu orașul „roșu” de azieri, ci un port cu adevărat european pe axa pașnică Rin-Dunăre. Și fie ca aceasta să fie pretextul unei noi cărți”. Zău așa, nu prea înțelegem de ce Galațiul este taxat de oraș „roșu”? Numai pentru că la alegeri nu a ieșit „partida” pe care ar fi dorit-o Ioan Groșan? Fiindcă, altfel, Galațiul, fie că place unora, fie că nu, ni s-a părut, vizitându-l astă-vară, un oraș civilizată, curat, bine aprovizionat, cu alte cuvinte, mult mai temeinic gospodărit decât numeroase alte orașe, pe care iarăși am avut ocazia să le vizităm, în care au „biruit” în alegeri „culori” și „semne” pe placul lui Ioan Groșan! Suntem surprinși, totuși, că un scriitor și intelectual serios se dedă la o politică iefinită! Ne mai mirăm atunci de unde ne vin etichetele cu care ne gratulează atâția pe

aiurea. Nițică responsabilitate nu ne-ar pica răul Veniți domnule Reichmann fără frică la Galați și veți vedea că „roșul” e doar în mintea unor conțrați. De ce oare?

O restituire

În *Adevărul* nr. 221 (16 octombrie 1992), la pagina de cultură, poeta Gabriela Negreanu, redactorul de editură care în anii dictatorului a promovat cu curaj poezia de calitate, prefațează câteva opinii inedite, datând de prin '86, despre „o nouă vârstă a poeziei patriotice” ale lui Andrei Pleșu. Cităm din precizările Gabrielei Negreanu: „... înconjurată de diversii fals-patriotice, în fond anti-patriotice, a acceptat (Andrei Pleșu - n.n.) să-mi răspundă, și a făcut-o, în manuscris, la un chestionar alcătuit de mine pe o temă cu schepsis comandată de SLAST (în speță de Cristoiu): *O nouă vârstă a poeziei patriotice* (mai răspunseră Gheorghe Grigoricu și Radu G. Teșușu, iar textele, inclusiv, al lui Pleșu - în copie; originalul îl păstrez eu - au rămas, nepublicate, la I. Cristoiu, pe atunci red-șef, ori pe la cine știe ce servicii ale Securității). Textul era serios și cinstit, cu adevărat patriotic”. Citându-l, nu încapе idioală, aprecierile Gabrielei Negreanu au și astăzi totală acoperire. În ceea ce Andrei Pleșu a gândit în urmă cu șase-șapte ani, cu seriozitate și cinste, recunoaștem spiritul său profund, inteligența și bunul simț ce-i caracterizează fiecare frază pe care o rostește și o scrie: „Când poezia patriotică e ratată, ea nu e doar - ca orice alt tip de poezie - poezie proastă; e, pe deasupra, poezie rea, imorală, impură. Ea nu pune în discuție doar *talentul* autorului ei, ci *buna lui credință*. A avea, într-o poezie oarecare, note false e la riscă ridicolul, a avea note false într-o poezie patriotică e a jura strâmb, a cabotiniză în jurul unor valori care obligă la o supremă sobrietate”. (...) „Nu ține de natura poeziei să se exprime în registru patriotic și nu ține de natura poeziei să se exprime în registru liric. A reproșa unui poet că nu scrie poezie patriotică e la fel de nejustificat cât e de nejustificat a reproșa unui patriot că nu scrie versuri.” etc., etc. Evident, astfel de gânduri nu au avut cum să treacă de vigența cenzorilor de partid de ieri! Doar nu erau într-afet de inconștienți, dragii de ei, ca să-și riște funcția. De mirare e doar cum se înghesuie unii, metamorfozați peste noapte în vajnici democrați, să-i reproșeze dlui Andrei Pleșu consecvența cu sine, adică tocmai seriozitatea și cinstea, fiind gata, probabil, să se ofere pe ei înșiși model de cinste și seriozitate. Marea e grădina ta, Doamne!

DIAC TOMNATIC
ȘI ALUMN

REVISTA REVISTELOR

Melomanii privilegiați

O maximă densitate a textelor în fiecare pagină și a semnăturilor în fiecare număr realizează ACTUALITATEA MUZICALĂ, revistă bilunară editată de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor - redactor șef Luminița Vartolomei. Admirabil paginată, în același timp, cu un joc compensatoriu al graficii și fotografiei, publicația conferă cititorilor melomani un privilegiu pe care-l pot invidia iubitorii

celorlalte arte, lipsiți de un asemenea curier al informației și comentariului pe cât de prompt, pe atât de riguroso valoric. Deși scos înaintea deschiderii noli stagioni de concerte, ultimul număr din ACTUALITATEA MUZICALĂ (62, octombrie 1992) ne câștigă de la primele pagini (din păcate numai în număr de 8) cu semnăturile unor Viorel Cosma, Edgar Elian, Petre Corbeanu, Radu Gheciu, George Bălan, Gheorghe Neagu, Ioana Anca Andriescu, Octavian Ursulescu, cu o corespondență de la New York și alta de la Viena, cu o amplă cronică a Festivalului muzicii de cameră de la Brașov, alta despre Festivalul de jazz de la Costinești ș.a.m.d.

Cartea de muzică - apariția la București a primului tratat de regie lirică („Realizarea spectacolului liric” de A.I. Arbore) sau tipărirea la München a unui album consacrat lui Sergiu Celibidache - pare să ocupe un loc prioritar printre preocupările revistei, ca și urmărirea producției „fabricilor de discuri” românești și străine. Interesează în egală măsură traseele internaționale ale unor Georgeta Stoleriu și Cristian Bădea, fără a fi disprețuite tentațiile show-urilor de divertisment sau ale concursurilor de gen ale amatorilor. Păcat că ACTUALITATEA MUZICALĂ împărtășește soarta celorlalte publicații de cultură în privința difuzării.

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 45(62)/1992

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FANUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacțional:
Lucian Chișu
(redactor șef adjunct),
Ion Căcora
(redactor șef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigori
(secretar general de redacție),
Valerian Sava,
Marin Stoian

Adresa redacției:
București, Piața Presei Libere nr. 1,
cod 71341,
tel. 17.10.23; 17.60.10,
int. 2243, 2248,
căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă,
Publicitate și
Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1,
sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPEȚ S.A. - PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 București - Piața Presei Libere nr. 1, România

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipeț la poziția 43. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

JORDAN
TIPAREX

Tiparul executat la TIPAREX București

CRONICA LITERARA

Eugen SIMION

SPIRITUL PLOIEȘTEAN

Dramaturgul Mihai Ispirescu publică o carte de schițe, povestiri, fragmente epice, scenarii sub titlul *Lumea într-o luni*. O carte sau două? Căci, până la pagina 111 sunt înșirate 16 narațiuni și, mai departe... Mai departe trebuie să răstorni volumul și să citești de la 1 până la pagina 82 alte 14 schițe, povestiri etc., adunate sub titlul *Tratat asupra vîjilor la poarta nouă*. Fantezie, ironie, exigențe ale economiei de piață? Probabil toate la un loc. Fapt sigur este că povestirile, așa *sucite* (la propriu) cum sunt, sunt bune, arată imaginație epică, simț comic și capacitate de expresie, Mihai Ispirescu este ploieștean și, vorba ilustrului nostru înaintaș, de mici deprindem noi, ploieștenii, vicleșugurile literaturii... Autorul pe care îl prezint în cronică de azi se arată, oricum, priceput în a privi lumea peștrită a târgului dintr-un unghi epic complex, combinând, de cele mai multe ori, ironicul cu tragicul. Zic *târg* pentru că în cele mai multe narațiuni este vorba de un oraș de provincie, nici mare, nici mic, cu actori ratați și alcoolici, cu femei bovarice și cetățeni gospodari, intelectualețose mărginiți. Un târg, evident, imaginar, dar în el regăsim tipologia și chiar topografia orașului în care mi-am petrecut o parte din copilărie și toată adolescența mea: piața Sârbească, Pomul Verde, mahalaua Sfântului Vasile, Crângul lui Bot, celebra cărciumă „La bot de oaie” și alte instituții culturale celebre în orașul nostru.

Desigur, acestea sunt considerații pur subiective, fără nici o legătură cu epica propriu-zisă. Epica are legile și tipologia ei situată, în povestirile din *Lumea într-o luni/Tratat asupra vîjilor la poarta nouă*, la jumătatea drumului, între satiră, farsă, fabulă umoristică și proză de observație morală. Modelul Caragiale, patronul nostru, se simte printre rânduri. Valorizarea absurdului din mica lume provincială trimite la literatura lui Teodor Mazilu și Ion Băeșu, în fine, intuiția fantasticului, terifiantului, spectaculosului, în situațiile banale ale vieții, arată bune lecturi meditate din Eugen Ionescu, Sorescu și alți scriitori din secolul al XX-lea, aceia care au descoperit complexitatea lucrurilor derizorii. Filații normale la un prozator atras de tragicomicul existenței mărunte.

Mihai Ispirescu aduce în narațiune, înainte de orice, o tipologie și, cum am zis, un spațiu original. Este lumea unui Mitică duplicitar, speriat, întristat și păgubos. El e actor fără roluri, mic funcționar mutat de colo, colo, soț slab de înger, asuprit de o nevastă aprigă, subaltern terorizat de serviciul de cadre etc. Singura lui libertate este limbajul. Nu și-a pierdut vocația de a tachina, a bârbi, a trâncăni, de a face, pe scurt, haz de necaz, dar vocația cere, acum, mai mult abilitate. Oricând „șeful” poate fi avertizat de un turnător și, atunci, Mitică este în primejdie. Această adaptare la circumstanțele vieții sub regim totalitar este bine sugerată în narațiuni. Mitică este, acum, un spirit bizantin. Știe să facă față exigențelor și complicităților unei lumi care una zice și alta face.

Mihai Ispirescu deschide, totuși, cartea lui nu cu o proză satirică, ci cu una lirică și fantezistă. *Lumea într-o luni*, narațiunea care dă titlul primei părți, reconstituie universul unei copilării târgovețe în vreme de război. Ce se observă întâi este proliferarea obiectelor. Copilul se naște într-o lume dominată de lucruri și, isteț și cu imaginație bogată, copilul, pe măsură ce crește, antropomorfizează această puderie de case, porți, garduri, pomi, jucării care-l înconjoară. Cartierul, strada, curtea, interiorul casei în care trăiește, toate trec printr-o fantezie bogată și se transformă în alceva decât sunt în realitate. Ele capătă întâi un nume și intră într-o comedie. Comedia obiectelor și a micilor viețuitoare, strâmbate și însuleflețite de un copil năzdrăvan. Lepurii de cârpă, girafele de placaj, fesul multicolor participă la o viață secretă, înfinit mai bogată și mai interesantă decât viața reală. Curcanul Bibu, rața Tomescu, porcul Gogu, fluturile Mirișeanu, Cișmeaua Elvira, ghiozdanul Ieremia, doamna Enescu (o rață cu zimț aurii și mustați), magazinul Victorița de pe strada alăturată, formează o lume paralelă pe care fantezia copilului (sau, mai concret zis, fantezia prozatorului care și închipuia spectacolul copilăriei) o populează mereu cu indivizi - obiecte, ca în proza lui Urmuz. Totul capătă, aici, un nume și o personalitate: peria de frecat podelele, dulceața din chesă, mielul de rumeguș Lambe, cotoiul Robert...

Planurile se confundă și universurile se întrepătrund într-un târg prosper și peștriu, cu unchi și mătuși, veri și verișoare, prinși, toți, în automatismele lumii provinciale. Prozatorul le

gerul devenea brici, îl auzeam umbland la ferestre. Deschideam și el se lungea sub plapumă, încercat cu mirosul zăpezii. Auzeam depărtându-se cupeul ce-l purtase până aici, întors de la cine știe ce bal, simțeam unduioasă atingerea hainelor sale fine și adormeam fericit că lângă mine se odihnește, sforăind mulțumit, un prinț răsăritean. Ultima dată a venit parfumat, cu un ciucure roșu la ureche. De atunci nu l-am mai văzut. Ma mița, târcata, la care mai avea obiceiul să înopteze, mi-a spus că ar fi plecat după o șiamază din Brăila. Dar cine știe?! - și, iată, descriția unui „jour fix” în mediul provincial românesc: „Se adunau laolaltă în salonul cel mare, poșete, mânuși, pălării cu penie și voalete, vulpi făcute blană, baticuri, brățări, pandantive, broșe, agrafe. Prin aburii cafelelor începeau să decupeze vechi aflatbilduri pe care eu le priveam vrăjit. Reînviau fete dispărute în tragedii amoroase, politicieni scrobiiți, boieri și cărciumari, petroliști cu renume, scriitori, artiști, ingineri, curve, servitoare, savanți, câini, anotimpuri, pisici, murături, dulceațe, plus altele nu mai știu câte până mă apuca amețea de atâtă clătănănit și le zăream cum dispar, abia, când pendula din hol bătea cu icneli zece ore.”

Aceste pagini lirice și fanteziste ascund un prozator realist și, văzând și alte fragmente, îmi vine să cred că el poate veni într-o zi cu un bun roman de moravuri provinciale. Câteva *documente* există deja în cartea de față. Mihai Ispirescu deschide sertarele biroului la care scrie și descoperă scrisori vechi, dosare, ordonanțe, caiete cu însemnări de la începutul secolului și le repro-

culțul stradelor la pas”. Cu două săptămâni înainte de lăsata secului de Paști, ploieștenii fac chef cu potroace, apoi fac rugăciune și țin post, consumând ciorbă de fasole, mazăre bătută cu ulei și praz, scordolea de raci, caracatiță cu lămâie, scoici cu piper, rasol de melci cu hrean, mânărtări, rasol de pește sărat cu usturoi și mămăliguță, plachie de crap cu ceapă și ardei roșu... Strașnic post!

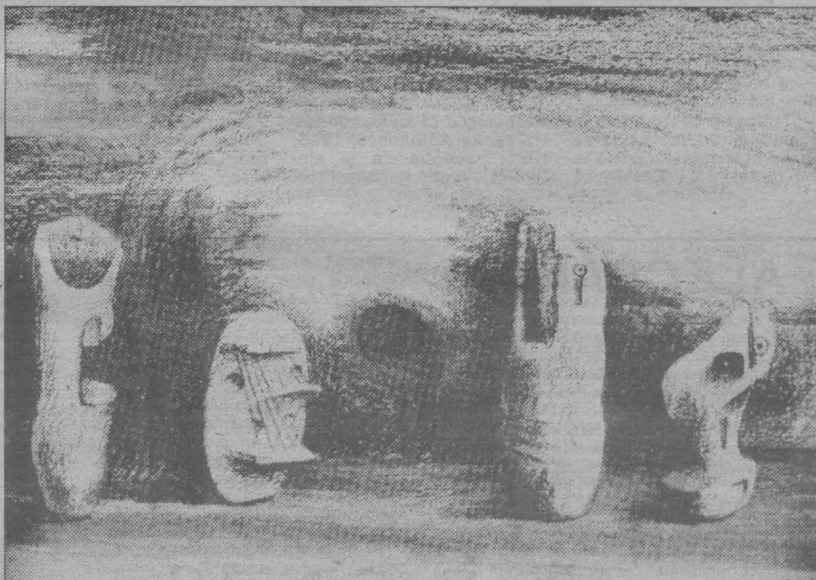
Se bea și se mănâncă mult și în proza lui Mihai Ispirescu, ca și în literatura înaintașului său ploieștean. Târgoveții săi ies, primăvara, la Crângul lui Bot și fac chef mare, în lunile nefavorabile se retrag în cărciuma la „Botul Calului” și *consumă* încet și trist. Când vine nota, se vede limpede disponibilitatea lor culinară: „16 fleici în sânge, 20 mititei, 10 patricieni, 16 perechi de fudului cu 10 chile de vin la găleată; dați 3 lei să vă fie de bine”... Obiceiurile și disponibilitatea se păstrează și în vremurile mai noi. Sunt mai rare doar fleicile în sânge și fuduliile. Rămân mâslinoșii și, în genere, aperitivele. Locul vinului este luat de vodcă. Mitică, Lache, Mache, în ipostaze noi, nu mai petrec singuri și nici în liniște. Este mereu de față o coafeză cu săni de piatră și cu dorința de evaziune spre capitală, iar chefurile se termină, de regulă, prin încăierări colective.

Prozele lui Mihai Ispirescu impun, cu aceste elemente, o tipologie originală, formată din indivizi fără personalitate care se agită steril ca peștii într-un acvariu. Un bătrân joacă table singur, la infinit, reproducând vechile automatisme, inclusiv clasica ciorovăială a adversarilor de la sfârșitul partidei. Un scriitor local începe, zilnic, o schiță pe care n-o mai încheie. Își terorizează în acest timp familia, până ce, Marietta, nevasta, îl părăsește și se duce la un inginer care era o patimă mai blândă: crește nutrii (*Schița*). Geo Drăgoescu, tip înzeștriat și păgubos, este un fel de *Cănuță am sucit* în noile

înțelept și gospodăresc al părinților și să se mărite cu un mecanic auto, fără titluri academice, adevărat, dar cu bani buni, casă la curte. Alege mecanicul (*Romanță*). Un altul (*Vara, în amurg*), scârbit de burlăcie, caută o Penelopă de mahală, pe nume Viorica, dar Penelopă se măritase între timp cu domn' Marcel din Focșani. Lui Ulise nu-i rămâne decât să cucige cu tristețe: „trece vremea frăioare, se duce”... Hector Săvescu, contabil vechi, divorțat, am serios, are impresia că cineva îl intră în casă în absența lui. Prozatorul studiază nașterea unei psihoze și manifestarea terifiantului în limitele unei existențe banale. Contabilul, după mai multe dovezi, cade la fundacșie și nu mai iese din ea (*Lunile anului*). Povestirea este bine conturată și sugerează un tip de anxietate în condițiile unei biografii precare. Irelevante estetic mi se par, din această categorie, schițele dramatice *Primăvara și Un interviu*.

Foiletoanele satirice din a doua carte a lui Mihai Ispirescu sunt bine scrise și tind să fixeze, prin câteva tipuri ce se repetă, mica birocrăție provincială. Mircea Dicu, Diaconescu și Neagu, funcționari amărâți, se cinstesc cu tuică în timpul serviciului, apoi se toarnă, rând pe rând, la cadre. Comedia denunțului continuă (*Dansul clapelor*). Gigi Bărlacu este un mic șef despotice însărcinat să laicizeze sărbătorile creștine. El are un plan și cere subalternilor înfăptuirea, neabătut, a obiectivului (*Ultimul punct*). Limbajul de lemn este aici, ca în toate foiletoanele, hrana spiritului comic. Valentin Bușniță, poet patriotic și revoluționar, are impresia că s-a pus la cale o conspirație mondială împotriva talentului său (*Poetul și pușca*). Leontina așteaptă bărbatul care întârzie nepermis de mult și, în acest timp, ține un lung și întortocheat discurs al geloziei. Răzbușorul suprem nu mai este vitriolul, ci denunțul la cadre. Scenariul, din fericire, nu se împlinesc pentru că, în ultima clipă, femeia geloasă, cu vocație de turnătoare, află că bărbatul n-o trădase, suferise, doar, un accident și se afla la spital. Eliberată de coșmarul geloziei, aleargă, dramatic, spre spital (*Așteptarea*). Schiță reușită pe tema eternei crime în amor. Paulette, casnică bătrână, adoră intelectualii și, din această pricină, își înșală fără scrupule soțul fără titluri universitare. Un profesor cu definitivat îi toacă însă micile economii și Paulette este dezamăgită... Este un personaj din categoria ipocritelor sentimentale și filozofice, descrise și de Mazilu (*Mutații*). Domnul Tacea visează să regizeze un spectacol, dar istoria îi este mereu potrivnică. Când pare a reuși, moare (*Premiera*). Anișoara, româncă țeapănă, specialistă în parastase, își programează dinainte soții și se ceartă, la pomană, cu verișoara Nina, de altă nuanță politică (*Parastasul vesel*). Încet, încet, lângă tipologia veche, în tradiția lui Caragiale, pătrund personajele lumii postdecembriste. Proza românească este, la acest capitol, în faza tatonării. Va mai trece, probabil, o vreme până ce Conu Leonida, Mița Baston, Catindatul, Pampon vor trece, sub noile lor înfățișări, din istoria recentă în imaginația epică. Ploieșteanul Mihai Ispirescu încearcă și reușește în câteva rânduri să prindă psihologia și moravurile individului în perioadă tranziționale... Narațiunile lui arată inteligență satirică și putere de imaginație epică.

*) Editura Eliit - Comentator, 1992, Ploiești

Henry Moore: Patru forme

reconstituie, acum, cu o ironie înduioșată și o fantezie fermecătoare prin naivitățile ei calculate. Iată pe Robert, cotoiul, plecat în crailăc la Brăila: „Trecător îmi apare și Robert, cotoiul, cu lavaliera lui albă la costumul negru de lustrin, mahmur și ursuz, veșnic amestecat în chefurii sau bătăi. Iarna, când

duce fără a face alte comentarii. Reale sau imaginare, documentele sunt sugestive prin culoare lui și umorul lor involuntar. O ordonanță din 1904 a primăriei arată că este cu desăvârșire interzis birjarilor și automobilistilor să meargă pe străzile orașului, cu luțea mai mare decât treapătul mic al cailor, iar la

condițiuni ale socializării. Când vrea să înceapă ceva, i se spune mereu că nu-i momentul. Ratează până și moartea (*Momentul*). Marius, actor fără talent, doarme răpus de vodcă și iubire. Lângă el, o coafeză blondă și goală trece printr-o dramă de conștiință: să rămână cu actorul sau să urmeze sfatul

Convorbirile *) cu fostul suveran român Mihai I, redactate de Mircea Ciobanu, actualul său purtător de cuvânt la București, au fost pe nedrept ignorate de comentatori, ba chiar luate ca literatură, premiate, ca acte de Uniunea Scriitorilor. Ca este ceva „literatură” în „discursul” regal nu încap îndoieli. Dar în acest fel valoarea revelațiilor istorice așteptate de cititor scade sub limita permisă, ca să crească peste aceeași limită miza politică a textului. Realizate în Elveția, la Versoix, în două reprize (10-18 iulie și 1-15 octombrie 1990), editate la „Humanitas” cu cerneală rapidă și, pe alocuri, simpatică, dar fără alt efect decât ridicarea redactorului la rang de portavoce, convorbirile acestea indică un regim de urgență: ce nu face omul pentru o pănel. Dar pentru un tron!

Cu o suficiență pe care am considera-o naivă, dacă n-ar fi regal interesată, Mihai de România ne încunșoștințază că posedă *cheia* pe care noi, compatrioții săi, o căutam, din nenorocire fără aportul său, de vreo trei ani: „lucrurile nu merg bine, constată exilatul din Versoix, și numai într-un singur fel pot fi puse pe făgașul lor, prin recunoașterea actului de la 30 decembrie ca ilegal și nereprezentând voința poporului român”. Ce simplu ar fi să dăm în urmă istoria cu o jumătate de veac și s-o potrivim după ceremonialul regal! Numai că istoria are legile ei din care n-o scoate nimeni. Îl putem, totuși, înțelege când afirmă: „Eu nu pot să țin seama de opinia guvernărilor nelegitimite ai României de dinainte și de după 30 decembrie 1947”, doar că noi nu judecăm evenimentele seberat. Ci-n „dialectica” lor, chiar dacă nu mai suportăm acest cuvânt. La 1 decembrie 1947, când, în ciuda sfaturilor lui Maniu și Brătianu, participa la deschiderea primului parlament comunist, regele legitimase, de fapt nu doar niște alegeri falsificate, ci și chiar viitoarea dizolvare a partidelor democratice, din iulie 1947, și viitoarea sa abdicare. O abdicare atât de „dureroasă” încât regina mamă însăși a numit-o... un divorț civilizat. Și pentru că mai nimic din atitudinea regelui de dinainte de 30 decembrie 1947 nu-i este

favorabil, se furnizează ad-hoc gesturi ulterioare. Era totuși nevoie, și de puțină literatură! În consecință, la pagina 9, domnul Ciobanu face „teoria zvonului”, pentru ca, la pagina 10, domnul Mihai să infirme „zvonul” lansat de securitate pe această cale ciudată cum că ar fi vizitat „România lui Ceaușescu”: „asta ar fi însemnat recunoașterea abdicării”, ceea ce desigur nu se putea face! Iată-l, dar, pe fostul rege îndreptățit la tron doar prin simpla respingere a unui zvon vag certificat (procedură kaghebită, postura donquijotească totuși, având în vedere osul regal pus la lucru). Indicația regală cade la fix: „E nevoie de oameni care să-și iubească patria până la jertfa de sine”. Jertfa de sine a fostului monarh fiind, nu-și așa?, dovedită integral prin decorația oferită de ocupantul bolșevic al României! Faptul recunoscut ca o bagatelă, că 150.000 de soldați români au fost jertfiți inutil

pe frontul din Moldova, la ordinul său de a lăsa armele, constituie evident, a doua jertfă de sine a monarhului în a cărui proprietate personală au intrat acești soldați. Așideri, trădarea comandantului de căpetenie al armatei în timp de război, arestarea și predarea sa la inamic, tot jertfă de sine se cheamă, plătută, e drept, cu capul marelui Antonescu, care exact pentru asta a existat: ca prin el să se jertfească pentru a treia oară Mihai I! Lângulul și de mistificări cu care ne-a obișnuit istoria-n serviciu comandat a ultimei jumătăți de veac i se adaugă, în fine, și prinosul postum al fostului monarh, inutil și fără alt înțeles decât acela că primul nostru câștig democratic ar consta în faptul că astăzi, spre deosebire de ieri, putem citi orice. Numai că astfel Mihai de România abdică a doua oară, de data aceasta din cauza oară de martor al unor evenimente și așa îndelung răstălmăcite.

Refuzând să-și admită abdicarea, fostul suveran caută să-și justifice domnia desfășurată în condițiile de excepție ale anilor patruzeci. Desigur, nu-i reproșăm că n-a mers în decembrie 1947 cu apărarea principiului dinastic până la jertfa de sine. Nu-i reproșăm că

n-a avut puterea de-a abdică odată cu regimul democratic, în momentul când partidele istorice au fost dizolvate: ele își pierduseră credibilitatea, viciate de politică, corupție, lipsă de inițiativă și incapacitate administrativă, și doar scârba românilor față de comunism le aduse vultul masiv din 1946. Nu-i reproșăm că nu l-a grațiat pe mareșal: oricine poate avea complexe imposibile de suportat, iar execuția mareșalului este epilogul logic al dramei sale. Dar nu i se va ierta niciodată existența zilei de 23 august în istoria românilor: dinastia de Hohenzollern a decedat de fapt pentru România la 23 august 1944, nu la 30 decembrie 1947. În definitiv, ne-am putea întoarce liniștiți la Constituția din

care...” etc. Sau acești autori, care pun în cauză legitimitatea unor deja exprimate pretenții la coroana României, merg cu toții pe mâna securității? Sunt convins, ca și Mircea Ciobanu, că Mihai de România, fost monarh, fost fermier, mecanic, pilot și agent de bursă, este un om cumsecade, cu familie numeroasă și oarecare chiverniseală, chiar dacă nu-și poate prelama din loc în loc un soi de răcă de om bătrân căruia nu-i mai este teamă de nimic. Bineînțeles, cine va căuta puțină dramă în această spovedanie va fi dezamăgit: în locul unui personaj complex va da la tot pasul peste complexele unei persoane aflate când sub coroană, când sub papuc. Mirat că regele român a abdicat fără

impotrivire, Stalin ar fi exclamat: a fost un rege de nimic! Mareșalul Antonescu încercase să facă din acesta un rege mare și-a plătit cu viața. Iar fostul monarh are acum lipsa de tact de-a ne spune că „Transnistria nu-i pământ românesc”, deși mor și astăzi acolo români pentru el, de-a considera că, odată pornit la război, mareșalul se putea opri la Nistru fără riscul unei ocupații germane totale, ori de-a face analiza guvernării acestuia prin grila unui subconștient culpabilizat și resentimental, ratând astfel, după destinul dinastic, și calitatea de martor indispensabil.

VINA REGALĂ

1923, și deci la regimul dinastic, cu un singur și scurt amendament: fără Mihai I. Acest fatidic 23 august obsedează inevitabil și memoria fostului rege. Dar cele două reprize de exorcism prin convorbiri s-au scurs pare-se în van, de îndată ce în loc să-și asume până la capăt responsabilitatea în fața istoriei și-a unui Dumnezeu adesea invocat, încearcă să-și mușamalizeze erorile, explicându-le prin amănunte de conjunctură, irelevante, puse în scheme deformante, fanteziste, dând vina, simplist, pe vitregia vremurilor și zavistia oamenilor. „Adevărul este, vorba regelui, adesea incomod, nu avem curajul să umbilăm după el”. Pover uo!

Hotărât să se prefacă în orice pentru ca regele să poată încăleca pe tronul României măcar pentru sfârșitul poveștii, cronicarul îl ajută copios ținându-i bibliografia la zi și la-nemână, deși nu pomeniște niciăieri de trimeterii obligatorii, precum bunăoară: Nicolae Baciu (*Agonia României*, 1987, 1990) Ion Pantazi (*Am trecut prin iad*, 1989, 1992), George Magherescu (*Adevărul despre mareșalul Antonescu*, 1986, 1991), aceștia ca și alții subînțelegi prin genericul „cei

care...” etc. Sau acești autori, care pun în cauză legitimitatea unor deja exprimate pretenții la coroana României, merg cu toții pe mâna securității? Sunt convins, ca și Mircea Ciobanu, că Mihai de România, fost monarh, fost fermier, mecanic, pilot și agent de bursă, este un om cumsecade, cu familie numeroasă și oarecare chiverniseală, chiar dacă nu-și poate prelama din loc în loc un soi de răcă de om bătrân căruia nu-i mai este teamă de nimic. Bineînțeles, cine va căuta puțină dramă în această spovedanie va fi dezamăgit: în locul unui personaj complex va da la tot pasul peste complexele unei persoane aflate când sub coroană, când sub papuc. Mirat că regele român a abdicat fără

impotrivire, Stalin ar fi exclamat: a fost un rege de nimic! Mareșalul Antonescu încercase să facă din acesta un rege mare și-a plătit cu viața. Iar fostul monarh are acum lipsa de tact de-a ne spune că „Transnistria nu-i pământ românesc”, deși mor și astăzi acolo români pentru el, de-a considera că, odată pornit la război, mareșalul se putea opri la Nistru fără riscul unei ocupații germane totale, ori de-a face analiza guvernării acestuia prin grila unui subconștient culpabilizat și resentimental, ratând astfel, după destinul dinastic, și calitatea de martor indispensabil.

Incolo, putem accepta, cu mici amendamente, *programul* regal de domnie propus românilor. De pildă, săntem de acord că în procesul de reconciliere „nu trebuie să-i scăpăm din vedere pe cei care și-au pierdut privilegiile în decembrie 1989”, dar, completăm noi, nici pe cei care și le-au pierdut în decembrie 1947. Sau că „e mai ușor să iubești umanitatea decât un singur om”, mai ales când acesta obsedează și se numește Ion Antonescu. Putem admite că „Antonescu a fost un dictator prin vocație, nu prin conjunctură”, dar dictatura acestuia nu s-a exercitat în profit personal, fiind mai curând cea jertfă de sine impusă de ceasul de primejdie al țării. Cât

privește aserțiunea că mareșalul iubea atât de mult puterea încât nu se putea despărți de ea, aceasta constituie un fals, de o înjositoare lipsă de pietate. Mareșalul reprezenta în august 1944 unica soluție pentru o ieșire onorantă din război. Fapt dovedit între altele de corespondența cu Maniu și Brătianu și, mai ales, de declanșarea, începând din 22 august, a operațiunilor de separare a armatei române de cea germană și așezarea ei pe poziții care să n-o facă vulnerabilă, indiferent din ce parte va fi venit inamicul a doua zi. Absența lui Maniu și Brătianu de la momentul arestării dovedește încă o dată că partidele democratice nu vedeau salvarea țării prin asemenea acțiune. Pe de altă parte, în 23 august, mareșalul se prezentase la rege din proprie inițiativă (solicitarea regelui fusese respinsă) și prin înțelegere cu capii partidelor politice tocmai pentru a-i comunica marea cotitură. Gestul penibil al arestării, dezonorant pentru rege, oștire și țară, a risipit și ultima posibilitate de compromis cu sovieticii, cărora, practic, România le-a fost oferită pe tavă, pentru prima și sperăm ultima oară în istorie, integral. Evoluția evenimentelor până la 12 septembrie, data semnării capitulării necondiționate, încornează tragic eroarea regală din 23 august. Iar Mihai I greșește acum din nou, încercând penibil să se scoată din cauză, ca și cum pentru noi, astăzi, atitudinea sa din urmă cu cincizeci de ani ar mai avea și alt caracter decât istoric. Înainte de-a fi executat, mareșalul i-a transmis regelui nu ura ci iertarea sa, iar noi fim conștienți de ultima lui dorință. Și ne-am fi așteptat din partea fostului suveran, atât de tragic implicat în niște evenimente care i-au depășit puterile, la o spovedanie făcută fără ură și calcule politice de circumstanță. Poate că reședința din Dobrița ar trebui să-i fie restituită, din generozitatea românilor nu pentru meritele sale, ca să-și petreacă aici bătrânețea liniștit, într-un peisaj asemănător cu cel elvețian, mai aproape de sufletul poporului pe care, dacă nu l-a putu păstori, ar putea măcar să-l înțeleagă.

Nicolae DIACONU

PROTEICUL ALECSANDRI

Foarte ciudat, nu se cunoaște cu exactitate anul nașterii lui Alecsandri, imprecizie care face aproape imposibilă comemorarea acestui moment. În schimb, se știe anul, luna și ziua trecerii sale în neființă: 22 august 1890. Pentru compensație ar trebui să ne amintim meru la 22 august de „acel rege-al poeziei”. Tot la fel de surprinzător e faptul că Al. Piru, în monografia sa *Surzătorul Alecsandri* *) pare a nu avea nici o îndoielă: „poetul însuși s-a născut, după mitrică, la 14 iunie 1818”, în orașul Bacău. Ne-am fi așteptat, totuși, să se menționeze că există controverse pe această temă. Meticulosul Al. Piru trebuia să ne convingă că într-adevăr anul nașterii lui Alecsandri este 1818, și nu 1819 (cel mai des invocat), ori 1821. Chiar acest volum, *Surzătorul Alecsandri*, a fost alcătuit cu prilejul centenarului morții poetului. Cartea a apărut cu oarecare întârziere, știut fiind ce neprielnice sunt vremurile acestea cu scrierile de critică și de istorie literară. Ca să nu mai vorbim

de critica criticii! Dar s-a verificat încă o dată un lucru: judecata critică, istoria literară, teoria literară, estetica își trag noblețea din așezare, sunt specifice vremurilor teinice, de stabilitate.

Surzătorul Alecsandri e o monografie de tip tradițional. Ea începe cu un *curriculum vitae* deopotrivă instructiv și cuceritor, având în vedere acribia documentaristică a lui Al. Piru, recunoscută, combinată cu un unic har narativ. „Biografia” aceasta se întinde, voit, numai pe vreo 95 de pagini: nu trebuie mai mult, ne avertizează autorul, ci numai atât cât să corespundă valorii operei; cei care s-au dezlănat n-au convins. Și, potrivit acestei strategii a echilibrului, rezultă un personaj *real*, cu cât mai credibil, cu atât mai fascinant; un „personaj” viabil, dar nu atât de „vesel”, sau numai vesel, nu atât de „surzător”, sau numai surzător. Nici omul, nici scriitorul n-au fost unilaterali; dimpotrivă, se poate vorbi de o complexitate mai puțin obișnuită. Negreșit, „biografia” are toate însemnele care s-o facă demnă de aplaudat: nu e nici abuz factologic, nici document arid, nici romanțare frivolă. E, ca să folosesc o exprimare a unui

adversar al biografismului (Paul Zarifopol), un act clar „de întrebunțare mai demnă a puterilor mintale, mai isteată, și în care e loc și pentru bunul gust, pentru tactul și finețea istorică”, liberă de răceala seacă a învățatului ca și de fierbințeala copilăroasă a apologetului.

În structura monografiei, Al. Piru a introdus o analiză mai veche, dar deloc scăpată. Încă un motiv, poate, al scăpării din atenția comentatorilor... Ceea ce se cuvine neapărat văzut în această exegeză a literaturii lui Alecsandri este tocmai varietatea și amplitudinea ei, a literaturii; un scriitor nu foarte mare, dar „rege” al începuturilor: al poeziei noastre, al teatrului, al prozei (G. Brăileanu, G. Călinescu, Al. Piru îl socot pe prozator mai presus de poet).

În căutarea primului poet român modern, unii s-au oprit la Heliade, alții la Cărlăoara, ori la Iancu Văcărescu, ori la Grigore Alexandrescu... Cei mai mulți i-au acordat această cinste, pe bună dreptate, lui Alecsandri. El a început cu versuri franțuzești, înregistrate scrupulos de Al. Piru, și a ajuns să asimileze tonul și ritmul popular, făcând ca poezia sa să sune perfect românește, scutită de orice artificialitate prezumțioasă. Spații întinse consacră autorul studiului acestei poezii

noi, de rezonanță românească. Dar, în virtutea aceluși proteism benefic, Alecsandri încearcă o multitudine de teme, motive, forme, până la cea cea culminantă a *Pastelurilor*.

Divers este și dramaturgul (traduce, adaptează, scrie comedii originale, „cântecele comice”, feeuri, drame sociale, drame romantice, inspirate din istoria națională și din clasicitatea romană), și prozatorul (nuvelă romantică, povestiri, însemnări de călătorie, satiră morală și socială, farsă, memorialistică etc.). În *Buchetiera de la Florența*, nuvela de debut, Al. Piru deslușește mai toate trăsăturile prozei lui Alecsandri: subiectivitatea (raportarea continuă la propria persoană), observația naturii, gustul pentru senzațional și anecdotic, darul povestirii, dar și absența invenției epice, sentimentalismul unit cu ironia și umorul, predilecția pentru pitoresc și exotic, aspectul general memorialistic, de jurnal. Și, bineînțeles, cum ne-a obișnuit de mult timp, Al. Piru recurge la cele mai subtile și plauzibile analogii – un comparativism de o incântătoare erudiție, implicând mai mult „jocul” (foarte serios) și niciodată pedanterie.

Constantin TRANDAFIR

*) Al. Piru: *Surzătorul Alecsandri*, Editura Minerva, 1991.

Marin SORESCU

DESFACEREA GUNOAIELOR

(Piesă în două acte)

(Urmare din numărul trecut)

TABLOUL III

Același decor, fără mașina de gunoi. Imediat ce aceasta a fost scoasă din scenă, sau poate nu tocmai imediat. De fapt, iarăși nu s-a schimbat nimic. Același coadă, aceleași figuri. În prim plan, patul cu Evdochia, care stă în capul oaselor și Dan și Irina, care dorm.

EVDOCHIA (Se închină): Cu ce să-i hrănesc cu pe... doamne! Că mult mai dorm!

UN GLAS: Au gungurit cât au gungurit și deodată...

DAN (Trezindu-se): Iubita mea mică și cu picior aristocratic...

IRINA (Se trezește și ea): Afli că m-am deșteptat cu mult înaintea ta. De fapt nici n-am putut să-nchid ochii de griji. Știu că s-au împărțit toate apartamentele și noi am rămas iar în cotejii ăsta? În loc să fi stat și tu la coadă, să faci scandal, să te zbați, să explici în ce condiții trăim de atâta amar de vreme... tu le sforâi Alții se zbat, se aranjează...

DAN (Căscând): N-ai spus tu că un pat... doar un pat s-avem și e suficient? Că noi suntem intelectuali. (Căscând) Pătura intelectuală într-un pat comun.

IRINA (Îi dă o palmă): Când m-ai luat de la mama n-ai spus că mă ții cu soacra. S-ai suportat toate toanele, să nu pot să mă mișc în patul meu că s-aude.

DAN (Somnoroș): De unde cunosc eu lăbuța asta de pisicuță? (Trezindu-se cu adevărat) Dumnezeule, m-ai pălmuit! Afară, ieși afară! Ia-ți boarfele și-ntinde-o!

IRINA (Se scoală de pe pat și oprește plângând în fața Tipului): Doamnă judecator, nu mai am trai cu nebunul.

EVDOCHIA (Continuă să se-nchine): DAN: Dacă tu dai divorț, poftim! Spun tot. E o femeie imposibilă, onorată instanță. Nu spală, nu gătește, nu aruncă gunoii. Noaptea îmi cotrobăie prin buzunare, prin agendă și-mi aștește numerele de telefon. Face din doi șapte, din trei-opt, când vreau să vorbesc cu cineva mi se spune: „Greșeală!”. E geloasă și urată.

TIPUL (Judecătoresc): Motivele nu sunt suficiente de concludente.

EVDOCHIA (Furioasă): Îi dezmoștenesc! Îi dezmoștenesc! Nu pupă de la mine o zdreanță! O scândură. I-am ținut fără mutație! (Discuția se mută în altă parte a cozii)

PERPELEA: Păcat. Femeile preferă întotdeauna mediocritatea genioilor. De câte ori îți apare un geniu - să observai și dumneavoastră - se bagă câte un cretin care-l rade. Și e păcat!

PENSIONARUL: E notoriu că femeile folosesc eroarea drept singurul criteriu al adevărului

PERPELEA: Nu-i așa? Și e păcat de Dumnezeu!

(Între copiii cu sticla. Într-o mână are sticla goală, în cealaltă o servietă burdușită)

COPILUL (Pășind foarte autoritar prin fața adultilor): S-au strâns toți? Ori leprele care întârzie de obicei... Iar lipsec ceai mai recalitanți.

COCA (Încet către brunetă):

BRUNETĂ (Chicotind): Probleme.

COCA: Se vede că a făcut niște cursuri...

PENSIONARUL: Aștia prind mai repede. În trei zile sunt tobă - și încep să-ți bată cu pumnul în masă.

COCA: Niște neisprăviți.

PENSIONARUL: N-aveți mintea mai repede. Erau la mine unii, să tot fi avut șaizeci-șaptezeci de ani. Profesori universitari, nu alta. Degeaba! Nu se lipea nimic de ei. Nu erau buni decât să spele vecerurile, ierțați-mă, dar să priceapă ce e aia luptă de clasă - doamne ferește! Cei mai mulți au murit proști.

COPILUL (Tipând): Liniște! Eu îmi sparg pieptul aici și voi sușotiți?

BRUNETĂ: Își îngroașă glasul, nici nu i-au dat coșurile pe obraz și face pe zmeul. Ptiu!

COPILUL: Dar până când copiii să mai fie la cheremul părinților reacționari. Gata, s-a isprăvit. S-a pus capăt. Adio mamă, adio tată. Ați făcut greșeli cu toptanul, acum vreți să ne otrăviți și pe noi, să sugem o dată cu laptele și idealismul, misticismul, spiritul mic-burghez, tendințele de chimiviseală, nepotismul, abstracționismul și împaciătorismul? (Dă cu sticla de pământ, de-o face cioburi) Nu mai vreau lapte stricat!

BRUNETĂ: Nu se găsește nimene să-l ia de urechi? (Dă să meargă la el)

COCA (O refină): stt! Ți-e prea bine?

COPILUL (Către Evdochia): Paturile au devenit bordele, iar cuvioasele noastre bunici codoașe bătrâne.

EVDOCHIA: Ptiu! Că nu te trăznește al de sus.

COPILUL: Jos cu hodorigii din așternut. (Doi inși o dau pe Evdochia jos din pat) Adunarea noastră de astăzi are pe ordinea de zi combaterea imoralității și combaterea filoxerei. Propun să alegem întâi un prezidiu. (Către cei cu patul) Puneți ceva pe patul ăla... îl facem masă. Aduceți o cană cu apă și niște flori de câmp. Să nu fie imortele că sunt putrede. Le-a compromis un pictor abstracționist. Am uitat cum îl cheamă.

VOCE GRAVĂ: Propun pe...

(Se aplaudă timid)

COPILUL (Trece grav la pat, adică la masă): Să știți că mai avem în rândul nostru pe ilustrul Sugaciul.

VOCE: Cine? Cine?

COPILUL: Să-l ia cineva-n brațe și să-l aducă aici, voi fi onorat să-i simt crotul aproape. (O femeie îl ia în brațe pe sugaci și-l așează la prezidiu) E cel mai tânăr luptător împotriva trecutului. Are o biografie excelentă: copil din flori.

Tatăl a fost pe puțin soldat dacă nu chiar vagabond. La trei luni își trecea doctoratul în scânțete. N-a supt pe nimeni.

VOCE: Descânțete.

COPILUL: Așa că și-a dat seama.

VOCE: Ne mândrim cu el, îl cunoaștem că s-a ridicat dintre noi, ne face cinstite mittele.

COPILUL: Fără familiarism. Punctul întâi: combaterea filoxerei. (Între Cafa cu niște puieți în brațe)

COCA (Către copil): Continuăți, continuați.

COPILUL (Emoționat): Voi da citire unui material (Citind) A fi imoral acum când, zdruncinată din temelii, piere o lume imorală, înseamnă a face cădășețe cu ea.

(Între Femeia cu alt copil în brațe. Își desface sânul și începe să alăpteze)

COCA (Spre Femeia cu basma roșie): Asta iar are copil în brațe. FEMEIA CU BASMA VERDE:

Știe să-și trăiască viața. Noi suntem proaste.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

Lasă cădășețe cu ea.

COCA: Bine, dar așa repede? FEMEIA CU BASMA VERDE:

COPILUL (Încearcă să înțeleagă, apoi către Femeia cu copil): Ce-a zis? Dumneavoastră ca mamă... înțelegeți mai ușor...

FEMEIA CU COPIL (Dându-și importanță): Da, când aveți nevoie apleați la părinți... A zis: „Nu ne mai duce nimene cu zăhărelul”.

COPILUL (Aplaudă): Iată cât de concentrat a exprimat antevorbitorul meu, exact ceea ce îmi notasem și eu și tocmai aveam de gând să...

FEMEIA CU COPIL ÎN BRAȚE (Către Sugaci): Nu ți-e rușine, mă porcule?

COPILUL (Către Femeia cu copil în brațe): Dumneata să nu te mai prezinți cu copiii în brațe pe la cozi. Deocamdată nu primești decât o muștrare scrisă... Să știi că nu contează că fiul dumitale este... cine este. S-a zis cu nepotismul!

VOCE: Jos cu nepotismul!

COPILUL (Vizionar): Nu-i departe ziua când vom umbra din casă în casă, distrugând pat cu pat și transformându-l creator în masă de lucru, pentru a stărpi din rădăcina dormitului, ca să nu folosesc un cuvânt mai greu!

VOCE: Cine doarme nu muncește!

(Cafa merge și pune puieții de eucalipti pe masa prezidiului. Strănge mâna, Copilului și a Sugaciului)

COPILUL (Arătând spre Cafa): Nu mai e nevoie să facem prezentări.

COCA (Volubilă): Suntem cunoștințe vechi și sper prieteni vechi. (Râde)

BRUNETĂ: De ce-o fi rîzând?

COCA: Voi fi scurtă. Ni s-au aprobat, special pentru orașelul dvs. cincizeci de puieți de eucalipti.

PERPELEA: De-ăia gigantii?

COCA: Intocmai. Cresc în America de Sud.

VOCE (Speriată): În!

ALTĂ VOCE (Indignantă): Nu primim chestii de-astea. Oricine ar încerca să ni-i trecoare. Azi un eucalipt, mâine o concepție despre viață...

COCA (Împăciuitoare): Dumnealui are dreptate. Înșă noi am studiat bine problema. Sunt eucalipti americani, acclimatizați de Miciurin în Siberia. Dacă în America creștea numai la cald, în Siberia cresc numai la frig.

(Poetică) Se fac înalți cât cerul, își înfig rădăcinile zdăvrân în pământ și, ce e mai important, în vro cincizeci de ani reușesc, prin vigoarea extraordinară, să schimbe și clima.

TIPUL: O fac mai caldă ori mai rece?

COCA: Vom trăi și vom vedea. Nu se găsec printre dvs. niște patrioți să facă muncă patriotică în plantat acești puieți ai viorului? Nu simțiți că vă înăbușiți? Nu vreți un climat mai sănătos? Inchipuivi-vă ce va fi aici peste cinci sute de ani...

TIPUL: Ori prea cald ori prea frig... De ce să umbăm și la climă?

COPILUL (Entuziasmat): Toți suntem patrioți! Dar se poate? Treceți imediat la fapte. La săpat gropi. Gata! (Coada se împrăștie, rumaore)

PERPELEA: Eucaliptul e din familia baobabului.

FEMEIA CU BASMA VERDE: Ia să văd și eu cum arată o drăcie d-astea...

COCA: Așa, puneți mâna cu curaj, că nu mușcă! (Râde)...

E altoit. Luați cazmale, hârleți... (Tare) Aveți grijă, gropile să nu fie nici prea adânci dar nici așa, de mântuială...

COCA: Bine, dar noi așteptăm gunoii...

COCA (Cu duhul blândeții): Lăsați-i naibii de gunoi! De gunoi ne arde nouă acum când sădim nou? Problema îngrășămintelor mai târziu.

TIPUL (Către Cafa): Eu nu înțeleg chestiunea sub aspect...

politic. Mă ierțați că am o nelămurire. Pe de o parte dărdăm vechiul, pe de alta îl importăm?

COCA (Cam încurcată): Mda. Întotdeauna realitatea e mai complexă decât viața. V-am spus că aceste sorturi sunt altoite în lagărul nostru?

TIPUL: Da.

COCA: Atunci ce mai vreți? Luăm ce e mai bun dincolo, și altoim în spiritul nostru. Înțelegeți? De altfel vecinii noștri au făcut niște experiențe și mai îndrăznețe, încercând eucaliptul cu orzul și după aceea orzul obținut...

VOCE: Cu găștele...

COCA:... cu bumbacul. Din păcate, orzul obținut avea paiul prea înalt și nimene n-ajungea să vadă spicul. Asta nu înseamnă că trebuie să ne descurajăm, să nu mai sperăm în obținerea de noi rezultate în căutarea imposibilului și, în ultimă instanță, într-o viață și mai bună.

TIPUL (Nu prea convins): Da, dar din punct de vedere politic...

COCA (Agasată): Dumneata te lămurăști cam anevoie...

TIPUL: Sunt bine intenționat și, de-asta, știți...

COCA: Cred și eu că ești bine intenționat, altfel... (Confesiv)

Apoi să știți că noi am primit puieții ăștia de sus... Ce să mai discutăm. Au specialiștii la raion, au... Orice problemă, cât de mititică, e răscuțită și întoarsă pe toate fețele...

TIPUL: Atunci e clar cu eucaliptii altoiți, sunt pozitivi pentru orașelul nostru. Ne temeam că... Știți, tot stând aici la coadă...

Peate v-ați gândit: ia să nu mă stea ăștia degeaba să comenteze! Să-i punem să-și sape gropile... pentru eucalipti.

COCA (Râzând): Ce conștiințe contorsionate! Cum vă trece prin minte una ca asta!

TIPUL: Suntem bine intenționați.

COCA (Energică): Dar cam refractari.

COPILUL (Vine fuga lângă Cafa): Cine e refractar?

COCA (Indignată la culme): Să i se ridice acestui individ suspect casmău. (Tipului i se smulge casmău din mână) Un tip așa de spilcuiț n-are voie să mănjească unelte noiare cu pudră!

VOCE: Sfintele noastre umelte.

COCA (Către Tip): Să nu te atingi de munca noastră! Stai și îndură oprobriu public.

VOCE DE INDIGNARE: Spilcuițul. Cucașul! Huideol! Huo!

COCA: Cine mai are de pus întrebări? (Liniște momentală)

TIPUL (Înrâit): Mm...

COCA (Cu amabilitate): Spune, oricine, are voie să-ntrabe, până la lămurirea finală.

TIPUL (Tot înrâit): Dar pe tine când te schimbă? (Cineva din spate îi dă brânci în groapa săpată pentru eucalipti)...

Tipul își, apoi dispare ca prin farmec.

COCA (Dă să se vâre după el, se întoarce speriată): Ce adâncă groapă! Săracul, a dispărut ca prin farmec.

FEMEIA CU BASMA VERDE: O săpasem toți în vătășie...

PENSIONARUL: Contra imperialismului...

COCA: Accidentele de muncă, oameni buni, sunt un rău social, împotriva căruia mai avem de luptat cu toții... Dispariția unuia dintre noi nu trebuie însă să ne facă să dezartăm. Inedușat încoace puiețele să-l plantăm, va crește cu atât mai înalt cu cât are la bază o jertfă umană. (Își șterge o lacrimă)

(Puiețele e plantat cu grijă, groapa astupată, pământul în jurul puiețului bătătorit cu matul) Așa, îndeșată bine, să nu-l ia vântul. (Iarși o țâcere grea, ca la moartea prin imprudență a unui tovarăș drag)...

Să nu-l ia vântul...

(CORTINA)
-va urma-

AMINTIRI DEGHIZATE

OV. S. CROHMĂLNICEANU

MARELE ACTOR

Supărarea lui Stancu pe mine n-a ținut mult. M-am temut că mi-l făcusem dușman în urma incidentului de care am vorbit. N-a fost așa. Cu o zi înainte de o nouă Adunare Generală a Scriitorilor, în 1965, Bogza, care locuia atunci vizavi de mine, m-a invitat la el. El chemase și pe Paul Georgescu. Ținea să ne citească ce avea de gând să cuprindă cuvântul lui acolo și voia să cunoască părerea noastră. Era un discurs masacrant a cărui țintă o constituia Beniuc și spiritul în care conducea el Uniunea. Reușise tocmai să-l înfurie pe Dej cu o poezie care ar fi cuprins în interpretarea binevoitorilor, nu știu ce aluzii sortite să-i displacă. Stancu aflase de gafa lui Beniuc și transmisese îndată adversarilor „piticului” că a venit ceasul să fie dat jos. Nimerise realmente oare poetul venit de pe Crișuri cu oieștea-n gard? Sau Dej fusese apucat de o indignare oportună urmărind să mai arunce peste bord unele dintre instrumentele lui staliniste, prea compromise? Nu știu. Fapt e că lucrurile s-au legat. După ce ne-a citit textul și a ascultat opinia noastră, Bogza ne-a spus: „Acum, mergem la Stancu!” Eu m-am urcat cu un pic de frică în mașina care sosise să ne ia. Făcusem și o cronică nimicitoare romanului *Rădăcinile sunt amare*, tocmai la cartea pe care *Gazeta literară* o publicase în foileton, și Stancu se plânga că nici unul dintre criticii de acolo nu se apleca asupra paginilor sale manuscrise, ca să caute secretul „măiestriei artistice”. Era o poliloghie fără cap și coadă, absolut neverosimilă, cu personaje botezate Casiu, Turtulă, Iscru, Mătrăgună, Napoleon Încrețit, Minotar Harpalet, Gânj, Oroș, Lălu, ce mai încoace-încolo, o catastrofă.

Stancu m-a primit însă foarte amical, ca și cum nu se întâmplase nimic între noi. La el erau Jebeleanu, Ivașcu, Radu Popescu și Miron Radu Paraschivescu, am impresia. Bogza le-a împărțit și lor ce intenționa să spună a doua zi în fața Adunării Generale a Scriitorilor. Doamna Stancu ne-a servit cafele și apoi am plecat toți acasă, încredințați că soarta „piticului” era pecetluită. La conferință, Bogza s-a întrecut pe sine, a prelungește paginile scrise cu un adaos verbal de mare efect, folosind între altele și diferența enormă între statura sa și a lui Beniuc. Înălțimea redusă a poetului, complex dureros pentru el, constituia rana în care adversarii nu pierduseră bineînțeles ocazia să-și răsucească pumnalele. Chiar și după ce Beniuc a plecat din fruntea Uniunii și circula acum cu o mașină personală, conducând-o singur, Stancu a răspândit gluma că un automobil fantomă umblă prin București, fără să se vadă cineva la volan.

„Conu Zaharia” a devenit din 1966 președintele Uniunii. Și prin funcție izbutise să-l umilească pe Beniuc, nevoit să rămână mereu prim secretar,

fiindcă titlul răvnit îl deținuseră, în timpul domniei lui, întâi Sadoveanu iar apoi Argezei și Demostene Botez.

Deși natura irascibilă, umoarea prăpăstioasă și mulțimea inimicilor adunate, într-o carieră gazetărească animată, nu-l desemnau drept omul cel mai potrivit pentru conducerea obștii scriitoricești, Stancu a fost un președinte excelent, fiind regretat ulterior. A știut să-și înfrâneze pornirile, a trecut peste vechile dușmării, s-a arătat amabil cu mai toată lumea, a dovedit că poate fi chiar diplomat. Vremea, e adevărat, făcea ca vântul să-i sufle în pânze. A venit la președinția Uniunii într-o epocă de sensibil dezgheț. Era o destalinizare avortată din capul locului, cum am mai spus, dar prin comparație cu ce se petrecuse până atunci la noi, pe tărâm cultural, dădea sentimentul unei veritabile schimbări. Stancu a avut dibăcia să profite cât mai mult de ea. Curând, când Ceaușescu abia înscăunat căuta să-și câștige simpatiile intelectualității, l-a făcut să plătească aceasta. I-a reprimat pe mulți scriitori excluși din Uniune, și cum cea mai mare parte dintre ei o alcătuiau oameni bătrâni, nu puțin trecuți prin pușcărie sau pe la Canal, a stăruit să primească pensii omești. A obținut ca să se înființeze editura *Cartea Românească*, unde autorii în viață să-și poată tipări mai ușor scrierile. A achiziționat pentru ei vila de la Neptun, în condiții foarte avantajoase. A procedat aici ca un curtean care știe să fie, când e cazul, și om de afaceri. S-a dus la Ceaușescu să-i ceară o casă de odihnă și creație pentru scriitori, întrucât Pelușorul fusese luat de Ministerul Culturii. La Neptun se construie, alături de rezidența estivală a „Conducătorului”, o vilă pentru primul-ministru. Acestuia nu i-a plăcut, gândind-o prea modestă, și Ceaușescu, bun negustor, căuta să o plaseze acum altcuiva. Când a auzit rugămintea lui Stancu, s-a gândit la o dublă lovitură: să vândă vila și să apară totodată drept omul înțeleghător al nevoilor scriitorimii. I-a spus lui Stancu: „Există ceva, dar aveți două milioane, să le vărsați pe loc? Restul aranjăm să-l achitați în zece ani”. Stancu a răspuns ca un adevărat „boss”. „Dați-mi vă rog, câteva minute răgaz să mă consult. L-a chemat la telefon pe administratorul Uniunii: „lancluce, i-a pus întrebarea, sunând însă mai mult a somație: Poți face rost până mâine, poimăine, de două milioane? Primind asigurarea, a revenit și a declarat, răsând din întreaga lui dantură de un alb imaculat: „Tovarășe Ceaușescu, suntem cumpărători. Puteți să dați aldămașul”. A făcut o afacere strașnică, pentru care mulți scriitori după aceea, zăcând pe nisip la soare, aveau să-și binecuvânteze. În general, a dus o politică de scoatere a cât mai multe avantaje din împrejurarea prielnică. Presimțea, ca un

Zaharia Stancu

instinct sigur, îmi vine să cred, că atitudinea binevoitoare a stăpânirii n-o să țină mult. Trebuia, deci, înhățat cât se putea. A fost de aceea și foarte filotim cu urmașii scriitorilor, chiar, când nu puțin dintre ei erau foarte vag îndreptății să invoce această calitate.

Se auzeau câteodată și voci care protestau împotriva prea marelui dărnicii înstituite la Uniune de Președinte. Stancu avea o metodă infailibilă de anulare a rezistențelor „Tovarăși, dacă mă iubiți...” intervenea rugător și reducea astfel la tăcere orice opoziție.

Stilul de conducere a lui Stancu era paternalist. Presupunerea că el vrea numai binele scriitorilor îi făcea tot ce e omeștesc cu putință, ca să-l realizeze. În consecință, nimeni nu se cuvenea să-i creeze greutăți, săvârșind acte nesăbuite. Atitudinea comprehensivă a puterii față de scriitori, lăsa să se înțeleagă Stancu, reclamă cumînțenie din partea lor. Lui îi revenea rolul să prevină orice ar putea produce nemulțumiri „sus”. „Ne bate Partidul” avea obiceiul să spună, lovindu-se ușor cu vârful palmei peste gură, de câte ori scotea că întrezărește asemenea primejdii. Atmosfera literară destinsă trebuia păstrată, conform strategiei lui, prin obediență. Norocul său a fost că nu i s-a pretins în acei ani prea multe. Când simțea lațul strângându-l la gât, avea un talent extraordinar să-l slăbească printr-o scenă spectaculoasă. Am asistat la câteva. Una, care l-a uluit pe Marin Preda, s-a petrecut într-o sedință de birou. Stancu a făcut o propunere. A insistat să fim de acord cu ea, aducând ca argument suprem și cunoscutul, „dacă mă iubiți”.

Breban n-a ținut seamă de formula miraculoasă și s-a încăpățânat într-o poziție ostilă propunerii președintelui. Atăta i-a trebuit lui Stancu. De fapt avea o scoteală mai veche cu Breban îl pândea și a prins momentul ca să izbucnească. *La România literară*, care luase ființă curând, după ce Stancu devenise președintele Uniunii, era redactor șef Geo Dumitrescu. Breban îi intrase sub pielea lui Popescu-Dumnezeu și făcuse, grație acestuia, o fulgerătoare ascensiune politică. Ales membru în Comitetul Central, s-a considerat că era cazul să preia dânsul conducerea principalului organ al Uniunii Scriitorilor. Președintele a fost chemat la Tovarășii Popescu și însărcinat să prezinte propunerea noii numiri Biroului, care să decidă el schimbarea, întrucât trebuia, chipurile, respectată democrația. Stancu s-a spus, dar a făcut-o cu vădită nemulțumire, dând să înțeleagă Biroului că execută o dispoziție care-i repugnă. A urmat o lungă discuție. La sfârșitul ei, Biroul a respins propunerea și redactorul șef al *României literare* a rămas pe loc. Atunci Popescu-Dumnezeu, fiindcă tot se purta democrația, a adoptat altă cale. L-a chemat pe Geo Dumitrescu și a avut cu el o convorbire tovarășească, în urma căreia aceasta a cerut Biroului să-i accepte demisia din motive de sănătate. Așa a fost instalat Breban redactor-șef la *România literară*, împotriva voinței lui Stancu și organului conducător al Uniunii. Acum sosise momentul marii scene. Am fost toți membri Biroului martorii ei și mi-a oferit prilejul să constat ce actor formidabil era Stancu. Descopeream totodată și o

nouă funcție stilistică în ordinea elocinței, a maniei sale repetitive.

Stancu a început apărând calm, ridicând treptat, dar nu prea mult vocea, frazarea sacadată și pivotarea ei obstinată pe un cuvânt fiind lăsată să-și facă principalul efect: „Da, i-a retezat preopințentului vorbirea, Dumneata, tovarășe Breban vrei să te caci în capul meu. Asta vrei, tovarășe Breban. Să te caci în capul meu. Bine, cacă-te, în capul meu. Pentru asta v-a trebuit dumneavoastră președinte. Ca să vă cacăți în capul lui. Cacă-te, da cacă-te, tovarășe Breban!” Pe măsură ce repeta propoziția scandaloașă, tot fără să treacă peste un anume prag diapazonul vocii dădea mereu semne mai vizibile ale unei mâini clocotitoare. Vorbitorul nu făcea decât să-și ostepănească să-i lase stricta expresie sonică, păstrând, comic o tăietură ceremonială prin repetatul „tovarășe”.

Breban, neobișnuit cu asemenea explozii, a rămas înmărmurit. Nu mai puțin și Dumitru Ghișe, care era de față, asistând ca reprezentant al Comitetului Central la ședințele Biroului. Noi, ceilalți abia ne țineam răsul, spectacolul întrecia toate așteptările. După ce a mai efectuat câteva variații pe tema defecației în capul său, Stancu s-a sculat și părăsind sala unde se ținea ședința, a trecut alături, în biroul său. Scaunul celui care prezida lucrările a rămas gol. În descumpărirea generală, Baranga, omul aranjamentelor oculte, i-a cerut voie lui Dumitru Ghișe să întreprindă demersul „neprincipial” de a trece dincolo spre a încerca să-l împace pe „tovarășul președinte” și a determina revenirea sa printre noi. Peste vreun sfert de ceas s-a întors și a spus cu înțeles: „Vă propun să mergem toți la tovarășul președinte, să-i arătăm simpatia noastră”. Amuzați, mai puțin Breban care a rămas pe loc și Dumitru Ghișe codindu-se, ne-am dus dincolo. Stancu sorbea cu înghițituri mici, dintr-un pahar de ceai, aflat în fața lui, și părea potolit. Ne-am instalat pe scaune împrejur. S-a sculat, a scos o carte din raftul bibliotecii și i-a întins-o lui Dumitru Ghișe: „E *Discuții* în portugheză, a spus. Zilele astea a apărut la Lisabona”. Apoi s-a desfășurat continuarea scenei inițiale într-un registru dramatic superior. „Da, a început iarăși Stancu, pe o voce amar dezolată. A apărut la Lisabona. În una din cele mai mari edituri de acolo. Da, la Lisabona sunt tratat altfel. Nu ca aici. Am să plec la Lisabona. Am să spăl acolo closetele. Așa să le spui, te rog, tovarășilor. Zaharia Stancu preferă să spele closetele la Lisabona, decât să i se cace în cap tovarășul Breban. Și am o rugămintă...” Aici Stancu a atins sublimul în materie de jucat teatru, mi-a declarat pe urmă Preda „de unde a mai scos chestia aia cu orbul?” E colosal Zăricuță!, exclama înveselindu-se brusc Marin, de câteori își amintea scena. Stancu suferea de ochi. Era o boală ereditară, cum rezultă din *Ce mult te-am iubit*. Fusese și în Elveția să se caute, îl păștea orbirea, „Mai am o rugămintă, adăgase cu o egală dezolare el. Familia mea... Cruțați-vă. Neputul meu, Tudorel... Lăsați-l în pace. Dați în mine. Orbul nu vede!”

ISTORIE LITERARA

AI. PIRU

CAZUL VORONCA

Trei poeți care au dat un impuls de seamă așa-numitei avangarde românești, fără să găsească numădecat impropriu teritoriul nostru unei astfel de mișcări, nenumărtați poate de ecolul avut la noi dar nesiliți de nimeni, s-au expatriat, alegându-și altă limbă de exprimare, dintr-o altă țară. Unul dintre aceștia e Tristan Tzara (Moinești, 1896-Paris, 1963), Sany Sosenstock-Samyro care a debutat cu poezii în limba română, dar n-a publicat nici un volum în această limbă, devenind în schimb un important și apreciat poet francez, tratat ca atare de toate istoriile literare franceze. Al doilea, B. Fundoianu (Iasi, 1898-Auschwitz, 1944), B. Wechsler, mai târziu Benjamin Fondane, a debutat cu o broșură *Tagăduința lui Petru (cu o lămurire despre symbolism)* la București. Plecând în Franța în 1923, n-a mai publicat în limba română decât versurile mai vechi și mai noi din volumul *Priveliști*, editat de Cultura Națională în 1930, opera sa esențială care l-a consacrat ca poet român, retipărită în 1965 și în 1974. Vag apreciat ca poet în limba franceză (*Ulysse*, 1933, *Titanic*, 1937) și s-au reținut eseurile critice și filosofice (*Martin Heidegger sur les routes de Dostoievski*, 1932, *Rimbaud le voyou*, 1933, *La conscience malheureuse*, 1936, *Faux-traité d'esthétique, essai sur la crise de réalité*). Opere franceze postume: *Baudelaire et l'Expérience du gouffre*, 1947. *L'éxode; super flumina Babylonis. La fenetre ardente*, 1965. Elev al lui Șestov, Fondane a fost o victimă abolicăustului la 46 de ani. Menționat de Gaëtan Picon în *Panorama de la nouvelle littérature française* (1960): „Pozițiile existențialiste găsiseră înainte de război un precursor în persoana lui Benjamin Fondane, mort în câmpurile germane în 1944: cartea sa, *Conștiința nereficată*, din 1930, făcea să intervină în trama unei meditații de altfel foarte personale lecția lui Husserl, Jaspers, Heidegger și mai ales Șestov (fi datorăm în mod egal multe eseuri importante de critică literară, în particular *Rimbaud vagabondul*). Dând atenția cuvenită lui Tristan Tzara, Picon nu înserează în *Panorama* sa pe cel de al treilea poet român de expresie franceză, Ilarie Voronca, Eduard Marcus (Brăila 1903-Paris 1946) stabilit în Franța în 1933 și care-și inaugurase acolo cariera lirică, asemenea lui Fondane, cu un alt *Ulysse (Ulysse dans la cité)*, prefațat de G. Ribemont Dessaigne,

adaptare a poemului românesc din 1928 care are un motto din B. Fondane: „Ulysse je te veux au pays des lapons”).

Până în 1933, debutând odată cu Arghezi în 1927, Ilarie Voronca a publicat zece volume de poezii în limba română: *Restriști*, 1927, *Colomba*, Paris 1927, *Ulise*, Paris, 1928, *Plante și animale*, Paris 1929, *Brătara nopților*, 1929. *A doua lumină*, 1930, *Zodiac*, 1930, *Invitație la bal* (1924-1925), 1931, *Incantații*, Cultura națională, 1931, *Peter Schlemihl*, 1932, *Patmos și alte șase poeme*, 1933, practicând în forme proprii futurismul, dadaismul și suprarrealismul, delimitându-se în special de ultimul încă din 1925, când optează pentru ceea ce el însuși numește integralism: „Nu dezagregarea bolnavă romantică supra-realistă, ci ordinea sinteză, ordinea esențial constructivă, clasică, integrală”. Probabil nesatisfăcut de ecolul său în mediul românesc, Voronca, și-a tradus în franțuzește volumele *Ulise*, *Patmos*, și *Peter Schlemihl*, publicând în continuare alte circa zece volume de poezii: *Permis de séjour*, 1935, *La poésie commune*, 1936, *La joie est pour l'homme*, 1937, *Amities des choses*, 1937, *Pater noster*, 1937, *Cisiveté*, 1938, *L'apprenti fantome*, 1938, *Le marchand de Quatre saisons*, 1938, *Beauté de ce monde*, 1939, *Contre solitude*, 1946. S-a deplăns sinuciderea sa neașteptată la vârsta de 43 de ani. Postum i se publică *Les Chants du mort* (1947). Tristan Tzara îi prefațază în 1956 un volum de *Poèmes choisis* (ed. a II-a lărgită, 1967), Eugen Simion publică o selecție de *Poeme românești* în 1961, Șașa Pană o culegere de *Poeme alese* române și franceze traduse în două volume în 1972. O ediție de *Scrieri* în trei volume a poeziilor și eseurilor în limba română a inițiat de curând Ion Pop. Deocamdată au apărut sub titlul *Zodiac* (1922), la Minerva, primele șase volume (*Restriști*, *Colomba*, *Ulise*, *Plante și animale*, *Brătara nopților*, *Zodiac* cu prefață, note și comentarii).

Prizat laolaltă de poeți și critici (Perpessicius, Al. Philippide, Mihail Sebastian) chiar dacă Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, G. Călinescu îi fac și observații, primul că, deși are o capacitate neîntrecută de creație imaginistică, asociațiile sunt întâmplătoare, fără legătură interioară, al doilea că extatic al voluptății și evocator de materii excitante pentru spirit este sărac în idei, Ilarie

Voronca, pus mai prejos de Camil Baltazar și Adrian Maniu (din care s-ar trage) de Lovinescu, este alăturat, de Călinescu, minus gramatica sa solitară, lui Ion Pillat și B. Fundoianu, tradiționalismului și nu modernismului, ceea ce a șocat (Lovinescu susține și el că-și ia prea mari libertăți față de gramatică și că, chiar în cele mai organizate poeme ale sale, imaginile sunt autonome). Singurul autor care a făcut înainte de război referințe și la poezia franceză a lui Ilarie Voronca (*L'apprenti fantome*) este Alexandru Philippide. O caracterizare succintă îl face în a cincea ediție, din 1940, în epilogul cărții sale din 1933, *De Baudelaire au surréalisme*, Marcel Raymond: „A trecut vremea când odată căldura umană regăsită într-o comunitate nouă, oțerea oamenilor de bună credință seducția fericii. Totuși, Ilarie Voronca, poet român care a scris și în limba franceză, cânta aproape singur în revărsatul unor zori din care abuzul zilei nu se va înălța, un cântec al inocenței; el binecuvăntează împăcarea omului și aduce buna veste a poeziei”. Naturalizat francez în 1938, mobilizat în 1940, Voronca va participa la scutul război pierdut din același an, când, ne spune Léon-Gabriel Gros în cartea sa *Poètes contemporains* (1944-1948), poezia era pentru el „un adevăr practic”, un sens prin definiție militant. Va fi înșirat nominal printre poeții epocii contemporane de Jean Hytier în *Littérature française de Bedier Hazard-Martin*, 1965 (ediția întâi din 1949). Nu e trecut în *Dictionnaire de littérature française contemporaine* (1966) de André Bourin-Jean Rousselot, dar apare în *Dictionnaire de la poésie française contemporaine* (1968) de Jean Rousselot singur. Primele sale poezii franceze, scrie Rousselot, țin, prin însuși titlul volumelor, de o lume mitologică și totodată reală, întemeiată pe fraternitate, în spirit umanist. Se simte prezența abia vizibilă, dar totdeauna sensibilă, în spațiile inspirației sale, a unui folclor din Europa centrală și a unui fel de mizeralism evreiesc (era izraelit) ce face farmecul propriu și inimitabil al lui Voronca. Dezamăgit după război în viața de poet al libertății pe care n-o despărțea de cea sentimentală, și-a luat singur fără ezitare zilele, trăgând poate concluzia din celebrul vers al lui Paul Eluard: „mourir de ne pas mourir”.

GRAFFITI

UN DEBUT STRANIU:
DUMITRU ONIGA

Dumitru Oniga debutează în presa literară la neverosimila vîrstă de 67 de ani!

Mi-a făcut grația de a-și însoți versurile trimise „Literaturului” de o mică însemnare autobiografică din care desprind câteva date în stare să explice cumva patima pentru scris și, mai ales, grozava „întârziere” care l-a ținut departe de isпита tiparului.

Dumitru Oniga s-a născut la 14 august 1924 în Stupca lui Ciprian Porumbescu în casa unor țărani din Țara de sus școlindu-se în satul natal și la Suceava. Iubit de dascălii de limba română, junelui Oniga i se prevesea o carieră literară sigură, dar, la nici 19 ani e arestat de noua putere ajunsă la cărma țării după război, pentru vinovății niciodată dovedite.

Au urmat 20 de ani de privațiune de libertate: temniță cu strictetea regimului celular, lagăr, domiciliu obligatoriu.

La Eliberare, în 1964, anii de reclusiune îi întrecuseră pe cei trăiți în libertate. Dumitru Oniga a izbutit să urmeze o Facultate de științe economice, fiind, pe rând lăcătuș, tehnician, economist.

Nu se mai gîndea la scris deși în lunga-i viață de pușcăriaș, „scrisese” versuri dar fără pană și călimară, fără creion și hîrtie și chiar fără ... scris. Își compunea producțiile în memorie, în puținele ore de tihnă, și versurile păstrate ori șterse ireversibil, se orânduiau într-o visată carte cu fluidă materie în schimbare, devălmășite, cu segmente încețoșate și redescoperite mirabil, palpitând în „întuneric”, sunete neajunse în carnea literii.

Abia după Decembrie 1989 Dumitru Oniga, s-a hotărât să-și amintească de sine scotocindu-și, cum singur spune, memoria (a sa dar și a altor foști deținuți) spre a-și aduce poeziile în visatul cîmp al paginei albe.

A fost nespun de greu.

Primul alfabet prin care-și „rostise” creațiile fusese ... Morse: versurile erau transmise prin bătăi în caloriferele ori gratiile celulelor prin care autorul a „petrecut” și rețepate de confracții de suferință, rapid proliferate de la un etaj la altul, ba chiar de la o temniță la alta.

Versurile lui Dumitru Oniga sunt fără doar și poate marcate de o - fatală - lipsă de meșteșug; lungi ani ce trebuiau să fie de instruire au rețezat brutal posibilitățile autorului de a da plăsmuirilor sale și altceva decât aburul inocent al emoției. Ele se sustrag judecării estetice dar se prefac într-un zguduitor document uman, ele sunt pline de patetism, au vigoare și sunt, iarăși firesc, traversate de o undă de disperare.

N-aș putea coborî în amara vîrstă a poetului spre a vedea spre ce ar fi tîns și ce ar fi realizat dacă avea parte de o viață normală, dar și așa, chiar neaplecac spre prezumpții am durerea să cred că în Dumitru Oniga, poetul a fost ucis încă înainte de ivire.

Nu-mi rămîne decât să mă las mișcat de acel ceva indefinibil ce face lectura nu doar posibilă dar și plină de folos: suntem conduși în bolgiile Infernului, o călăuză fără brațe, fără auz și puterea rostirii dar întregit, de nu *mărit* de o prea înțeleaptă durere.

Gheorghe TOMOZEI

Cîntecele mele

Cîntecele mele rispite

De vremi năpraznice, de moarte,

N-a fost chip să le scriu într-o carte.

Nu-s iscodiri, scormiri, plăsmuiri,

N-au găditat urechile doamnelor subțiri

Nici ale domnilor severi -

Ci sunt lacrimi, picături de sînge, dureri.

Condei mi-a fost un ac, un băț, un cui -

Cu asemenea scute câte nu poți să spui?

Am scris pe săpun, pe geam, pe-un colț dosit de perete,

Ori pe alte ciudate suprafețe

Și îndată se găsea cine să le învețe:

Șchingiuții, flămânzii, întemnițații,

Dornicii de lumină, de spații.

Le murmurau după obloane, după zăvoare,

după pereții obscuri,

Să le aline durul de casă, de soare, de păduri.

Unii se regăseau în versuri, în cuvinte

Și mulți le-au luat cu ei în morminte.

Poate, când vor buciunea vremile de apoi,

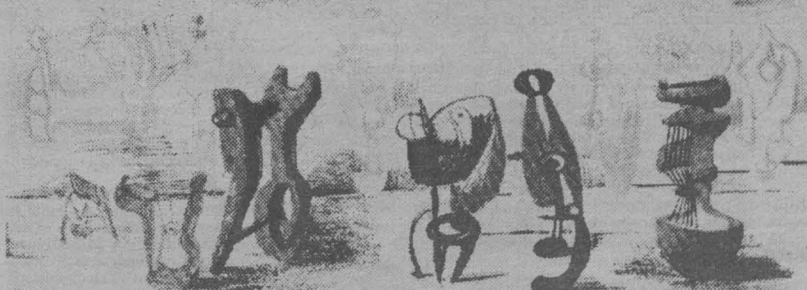
Au să vină, prigonitii veacului, câte unul câte doi

Să mi le aducă înapoi;

Atunci cred că voi avea și eu parte

Să-mi adun cîntecele și să le pun într-o carte.

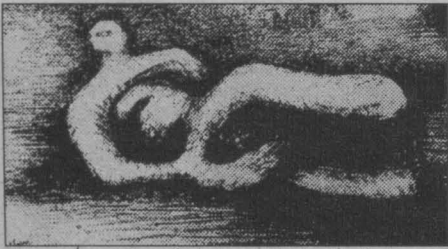
Dumitru ONIGA

Henry Moore: Idei pentru sculptură metalică

RESERRE - 1976

Și așa mai departe. Cât de departe? Nu departe, deoparte: atât de departe se poate, ajunge. Mă mulțumesc. Dacă plec de acasă ajung lângă zidul modern al magazinului mare „d'acia” din centrul orașului. Aseară chiar mi-am dat seama că trăiesc în oraș surprins de un șir de firme luminoase. Străbăteam o mulțime corolentă, consecință a micimii mele trusești. Puțin la trup eu. Transportul o îmbrăcămintă obișnuită. Din loc în loc. Și altă pâine nu mai cumpărăm i-am spus aseară nu mai mergem la felu la centru de pâine. Sunt cumințe care trec ușor de la unu la alții (vorba vine: nu sunt alții, cum s-ar putea în felul acesta?) centru de pâine confecția. Trec și pe la mine. Și mai departe. Meru departe. Efect al rămănerii eu cu mine. O experiență repetabilă aceasta din urmă de aci din urmă: nici n-ar fi prea greu să te întorci e de ajuns să-ți închipi. Diferența nu e prea mare să te întorci sau numai să-ți închipi, atât e de aproape. Direct acasă. Acolo intri. Prefer să ies. Intrăm descind despre din mână de claiță de data asta de pe marginea verticală mobilă a ușii. Marginea generatoare. Ca și a paginii. Cât de multe idei, uimitor. Și o mulțime de semne tot pui meru numai

Henry Moore: Figura răsturnată și stânci roz (Detaliu)

punct. Semnul de punct. Ar fi fost cazul să pun semnul exclamării. Acolo trebuia să exclam. Clam! Deodată mai am o jumătate de oră până acasă. Înțeleg că ajung. Ce ar mai fi de făcut? În drum cumpăr o revistă și cumpăr țigări din chioșc în chioșc în magazin salam și deodorant dau la casa propoziția veche: trupul meu străbate mireasma. În drum spre casă parcă pe drum gândeam spuneam gândesc ce fac cu mine: eu, ei. Cineva ei. Se zice de multe se aude că se desfășe și ce să fac cu el desfășu contractul meu de muncă să fi știut că am eu un contract încheiat. Eu sunt încheiat la el. Discurs încheiat. 1969 primăvara: aş vrea să mai scriu un t. Tânărul meu scrie și el anul acesta propoziția. Și el simte nevoia să o scrie. Nevoia se simte. Să ne bucurăm de această exerciție a sensibilității. Propun și eu. De unde spuneam că sosesec acolo. E bine citațional vorbind. Sunt conațional care. Titlaturii întilniri. Știu că spui de asta ce mai spui. Spune și tu o dată că nu e greu să spui odată și odată nu se poate. Să tot ascuți. Se aude în nori, pariez. Prin geam pe covor lăsa o umbră de avion. Parasut așa cum lasă umbră. Nu, ăștia sunt copaci fac umbră. Dacă stăi faci umbră pământului. Asta e destinația umbrei. Ea coboară. Îmi scriu propoziția umbra mea pe un nor. Ce gust la atâtea gusturi. Dezgustător de a vorbi nici semn că ar fi veșt punct pe aici aproape în preajmă.

Dacă îl văd mă duc drept la el și-i spun. Dacă te întâlnesci cu un om îți vorbesti ce naiba (n-ai ba?) ba cum să nu bine că nu ba bine. Că am

șperat mult că am putut să sper ce am așteptat în existența mea textuarea a devenit o instituție imposibilă: așteptarea ca activitate umană. Bine plasat ultimul cuvânt atâră greu: umană.

Un eveniment adevărat sau veritabil eveniment în toată legea mi se întâmplă. Transcriu cu grijă: mi se întâmplă un eveniment. E o propoziție rară. Ei, dal Volubil. Mi se întâmplă mie să fiu, tocmai. Potfiom probă de scribă biografică. Scriere da, nu însă viață. Așa se obișnuiește.

Folosim cu toții cuvântul biografie/ bi-ogre, fi! Textual acestea: Da de început semnătui Gh. Iova în clar dedesubt: Da, aş spune eu chiar mă gândesc să spun toate asta o să vedeți (lipsește careva?), însă mai jos, aici e prea la vedere la prima vedere nici n-are rost, așa că mai jos dedesubt mai căutați ce naiba doar am promis v-a dați seama că eu vorbesc nu-i așa eu vorbesc și dumneavoastră v-a dați seama ei, hai așa, faceți-vă cadourii splendid să te afli în relație reciprocă cu tine însuși asta da imagine. Revin în pauză. Spuneam că voi vorbi în clar însă că amân asta pentru mai târziu. Căborând ieșind din prima vedere din psihologia trecătorului descoperitor care trecând el pe unde se întâmplă să treacă are revelația faptului că i se relevă lui semnificația și starea de lucruri și devine dinamic teribil de dinamic dinamism teribil cum spun des de că nicicând nu voi putea egala oricât de activ aş fi în orice acțiune ar fi ea să fie acțiune nu voi putea egala dinamismul prostiei și solidaritatea ei: stereofonia: a superficialității pe care o definește descriind-o om al promisiunii și nu știu dacă și așa însă mai departe să trecem e un drum comun și tot ce spunem rămâne în urmă întrucât rămâne, și ceea ce suntem ca totalitate a unei existențe identificabile deci rămâne în urmă noi mai departe este înainte înaintăm dinspre noi să ne eliberăm de discursul insistent plecați revine un zgomot surd pe numele lui de zgomot nu zgomotos aşadar s-ar putea chiar organiza o audiență a acestui zgomot de revenire se aude din fața, oricum te-ai întoarce, de jos așa cum jos este departe se aude stop

Un picior splendid întrucât îmi reține privirea meru în stânga unde se întoarce de fiecare dată și aceasta este o dată (și spunem chiar și 28 noiembrie) strălucite în apropierea ochiului un picior pe care nu se mai spijină reiau propoziția

„se revarsă în preajma sexului” evident în stânga puțin însă în stânga și dacă n-ar avea înfățișare imaginează-ți chipul ei în mijlocul cărui se deschide ochiul de culcare ea se acoperă de înfățișarea ei poate că numai mai reține ei, hai mai în dreapta așa la o parte în partea aceasta dreaptă ca și marginea de recul din ea revine partea dreaptă loc dens geologic vorbind arheologic tot vorbind la un mod declarat uite albiul e bine bun găsit și cam cât o să dureze evenimentul iată-l imaginea clară suficientă pentru o trecere bine că trece la ce spune că

apta așa zice să zică lasă îl lăsăm aici

am fost primit în partid, confirmat, încorporat, între timp am rămas să aștept înmânarea carnetului în mână, ultima a mea, o mișcare a unui obiect în spațiu și între noi - cuvinte, o binefăcătoare stare de audiență și audiență, lucrurile se amână în sensul că nu mai are loc, nu este loc și pentru un optimism normal, am impresia că se cere optimism, există o propagandă mondială, fabuloasă ca atare, a optimismului.

o coloană în stânga care să anuleze pe cea din dreapta sau să bruzeze oricum eficient de vreme ce apare prima în ordinea lecturii

este vorba de o slabă reușită a încercării de a vorbi limpede într-o textuare care caută detestând imaginea celui care găsește întâmplător, frizând comicul situației de a avea el părerea numai insuficientă părere că a găsit aflați deci că nu, dacă nu organizați căutarea nu poate fi vorba de a găsi ceva, nu impoartă ce găsești fără a fi pus în starea de a găsi, caută domnule mai adânc dedesubt de dedesubt sub tot ce afli pătrunzător folosind dezordinea creată atunci când s-a dat semnalul de masă

asta înseamnă că nu am mâncat cu poftă concentrați nu puteau să observe nici nu cultivăm privirile întâmplătoare în jur

imi dai mie seama că sunt trist

o textuare este o măsurare măsoară-te cu mine mă ocolesc foarte tehnic și legitimat ce rău rău de tot sunt de toate rău

să (e un sășait)

mă liniștesc bine însă și scriu nu e povestesc locul are o față înăntătoare nu cânt relatez nu e vorba să mă conving nouă vorbă nu ne-a fost

vorba vorbă

vorba e

Să zicem după da după - să zicem - amiază, miezul de miercuri; ce ușurare, e deja joi!

M-a vizitat singur după-amiază. Cine să mă fi vizitat pe mine după-amiază? Mă întreb. Era singur, îmbrăcat în piele. O scurtă de gust cu revere ca niște urechiușe. Compar. „Am copărit dimineața în fața completului”. Complet edificat asupra faptului că aveam nevoie de o locuință, fie chiar și numai în primul rând pentru a mă putea vizita în condiții omenești, vizite de la om la om, având dea drumuri. În trecere prin orașul lui. Mi-a spus că poate ceva în chestiune. El puse problema și voia să mă ajute să o rezolv. Eram de acord cu el că am nevoie de o locuință. Și acum așa și ușor de acord cu oricine ar avea ocazia să spună undeva în preajma mea că eu am nevoie de o locuință. Dar poate că dacă am calitatea de locuitor, vai de capul meu de locuitor! nu mai este nevoie să se deducă și faptul. Păi am eu locuință? Nu, nu posed. Cu felul ăsta nu faci treabă o strici. Ce, dacă nu o fac? Vezi cum ești uitat. De vreo două ori m-a mai vizitat. Mai vizitează-mă tu. Ți-e și-am spus mulți ani te chemai prietenul meu. Nu sunt competitiv - adevărat. Am băgat de seamă din când în când se întâmplă să-mi dau seama îmi aduc aminte că nu sunt competitiv. Lasă-mă dacă zici. Destui oameni. Și spun cu ușurință cuvântul prieten vorbind despre oricare mi-aș aminti atunci când îmi aduc aminte de mine. Ziua se încheie în curând va trebui să mă ocup de faptul că dormim.

imi închipui un fel de a te cufunda în întinderea textuală a paginii

— Ce se aude?
— Ar fi de toate însă eu nu găsesc ce-mi trebuie.
— Știi că-ți trebuie?
— Mi-e foame.
— Asta este altceva este.
— Cum dracul de ne-nălmim noi meru la vorbă?
— Ține, mă, un discurs; te alegem președinte hi!
— Îți trec prostii prin minte. Numai din astea. Una și una. De tot.

Trec pe lângă cașă se îndepărtează mă apropii. Aproape de trecerea lor pe lângă E. O cașă bună. Într-una din zile am visat că eram undeva la umbră. Face umbră. Mă umbrește. Ce țâșne de nădejde. Îmi pierd timpul. Ar trebui să joc la căștig. Încercă în altă parte. Ne așezăm. Apucăm.

Să mă apropii de tine și să termin. Înaintarea și acoperirea. Această înaintare este acoperită. Are acoperire. Foc intens și valută forte. B complex. Edificiu cu un singur etaj. Conform. Aprobat.

Superficial eram plătind amenda plătind. Laudă: e bun platinic. Invenții de circumstanță. Chitanță: suntem chit.

Chituiește-ți. La fereastră ta stau în fereastră mea. Ferestrund. Aude ind.

Intenționez să povestesc. Uite ce iese. Da' de unde? De unde iese? Întreabă dacă asta iese. Pune întrebări. Există ieșire: asta iese. Dintr-o parte în alta înseamnă că reiese. Așa e și mai bine. Tot despre ce vorbim vorbește. Aceeași lume. Alta e greu. Nu spun și că asta e ușor să fie lume lumea asta lume. Despre asta vorbește și seamneză. Valoarea semnăturii mele? Sub semnul întrebării ca și cum propoziția urcă. Lumânare: viziune de microbit. Spectator înrăit: neintervenționist. Teribil amestec. Puternice falci ale obrazului proaspăt ras.

Până să terminăm am mai lucrat ceva. La ipoteza unui discurs care să depășească discursul care oprimă. Una din funcțiile textualului este și aceea a autorității. Există destule autorități în diverse domenii și materii sau. Gramatica, logica, linia ideologică, informația, expertiza.

Ar trebui să aflui procedee de a evita cererile de explicații. Mi se cere să explic. De tot felul de persoane: îmi pun întrebări despre mine și faptele mele. Explicații eficiente: mi se oferă imaginea: ar fi declarațiile, memorii, cererile, dări de seamă, rapoarte, note explicative. Ar fi cazul să soliciți primiri în audiență. Audiența am dorit-o și o doresc: audiții ale existenței mele de ființă în texture. Se mai spune exprimare, semnificarea. Chiar și etcetera să mai și spun.

Mă descopăr nu ci mă suprind gâfând mental gâfând gâfânilu definește trupul meu în ceea ce mi-l aminteste

încercuți de accidente

accidente ale obiectelor azi yala se deschide greu tocmai în ceață dimineații timpurii să ies afară apar în ceață cu ideea deplasării mele rapide prin rău. delata. zicem cândva că Ardealul se află la capătul culoarului în acea vreme dimineața coboram în imina departe a Ardealului în ceață îmi amintesc de această propoziție pare a spune că orașul acela se află undeva foarte aproape de vreme ce e ceață se află dincolo la un capăt trebuie numai să aștept o vreme anulez conștiința faptului că mă mișc

ar fi deplasat

chiar rade

Trebuie să am o mână liberă să scriu dreapta stânga sunt mâinile mele întorc capul într-o parte și-n alta pentru a le arăta asta din partea asta și asta din partea asta pe vremuri îmi odihneam gâtul sprjiniindu-mi capul în mână în asta pe care o arăt cu o mișcare a gâtului lung alungindu-se arătându-mi mie mână gâtul meu ca un braț mișcat într-o materie mai densă mult decât aerul în care dreapta exploadează în direcția copacului încoronat care altfel nu ar apărea în expresia direcția copacului.

În ieștura aerată femeia pșea alături jos în față la o primă aruncătură de ochi la o retragere seacă a pleoapei de sus poetic: pleoapa se retrage în fața apariției imaginii unei asemenea priveliști terminat pășește într-o mișcare care evidențiază trecerea de pe un picior pe altul imagine: erectilitate de stânga de dreapta sau imagine: piciorul apare a se înfige în trup este o imagine de șoc trupul se umflă devine turgescnt cabrat primește în plin capul să-și așeze să dau puțin la o parte cu dosul palmei cu palma întreagă să dau de o parte să împing obiectele astea și grămada de coji de castraveți să fac puțin loc să-mi așez capul alături la adăpost să-mi adăpostesc capul-respir ușurat foarte ușor respir acum talpa nu apare să acopere locul văzut care fixase privirea

stau în fotolii și scriu pe alocuri dar să-mi iau mai întâi măsuri de precauție în ce privește apariția cuvântului fotoliu: stau într-adevăr în fotoliu cineva spune că atunci când bate în tobe se gândește la prețul lor eu stau în fotoliu este o propoziție corectabilă prin compararea fotoliului cu scaunul deși un scaun poate fi mai scump decât un fotoliu ideologic vorbind și stând în fotoliu sau și nu pe scaun apar o diferență textuală

așadar personajul meu nu vrea să-mi apară știe că deasupra sunt eu mie în chip comod beneficiar al confortului cu un termen de cea mai largă circulație burghez nu vrea să pară neînșelat de apariție și nu spune nimic ce dacă în fotoliu șade omul important e că scrie însă el spune că pe alocuri, asta înseamnă ea înseamnă chestiunea de față că el nu gândește prețul ascendent al hârtiei așadar cineva utilizând un obiect poate fie să se fie în mă gândescă la prețul obiectului de obicei este vorba de obiecte recent cumpărate adică actul de schimb prin care el a apărut în uzajul nostru este înălț printr reprezentările care apar frecvent sunt utilizate în ceea ce gândirea noastră-mă preocupă realitatea ea mă preocupă pe mine mă lasă așadar preocupat de ea asemenea dar pre ocupat

eu nu am declarat nici un război nu răspund de calitatea - nici unui produs pe care oricum până la urmă îl cumpăr numai dau seama de eu lua tocmai salariul pe care îl am nici nu cred că am să pot vreodată să explic cuiwa care mi-ar cere senzațională explicație a poziției mele sociale deasemeni nu văd cum nici măcar nu-mi închipui cum așa spune eu de ce continuu să doresc sau să resping atâtea și atâtea lucruri enumerarea acestor lucruri ar fi o operație de confort.

mai declar că nu am observat pină acum ca cineva evident contemporan conțențenț al conțențențelor mei n-am observat la el preocuparea fabuloasă de a mă cunoaște pe mine eu sunt neglijabil și e ușurare și ea mă cuprinde sunt cuprins de o mulțime și lucruri cuprins în a cuprinde

m-am obișnuit să gândesc însă aceasta este ceva inutil și de nimeni utilizat că ar exista instituții care să utilizeze faptul că gândesc asta este o viziune extatică nu cultiv.

DIAGNOSTIC ANTI-VIRUS

— Viața, până acum nu m-a prea răsfățat, zice o voce din stânga.

— Și totuși, totul merge de minune. Zice altă voce.

Ca o senzație de răceală se strecoară între cei doi o bulă de aer ce se evaporă. Apoi, închizând puțin ochiul stâng și ținându-se chiorăș de dreptul la acel din dreptul lui, apare Theodor din întinerice. Are un măr în mână din care mușcă vârtos. Se așează lângă foc. De ce să se sinchisească de iarbă moale, are pantaloni de doc, scurți, perfect adaptați reliefului, de culoare închisă, acum seara.

— Știi ceva, eu n-am scris și nu voi scrie niciodată un singur rând de proză realistă, afirmă, vizibil iritat, Theodor. Vrei să jucăm leapșă?

— Și de ce crezi că m-ar interesa acest lucru?

— Fiindcă este ca o datorie să-l ascuți și pe Celălalt.

În ochiul drept al celui de mai sus apare o lacrimă.

— Hai mai bine să jucăm „fața”!

(Se vorbește așa, bineînțeles pentru plăcerea de a reinnoi vocabularul, pentru a se distinge de cei din alte generații, părinți sau profesori, pentru a se distinge de toți cei care se află în afara jocului).

Scoase o batistă de batist din buzunarul de la piept și își suflă nasul.

— Mardește-l, l-am îndemnat admirativ.

— Pe cine? a întrebat el, caraghios.

— N-are importanță, am chicotit eu, teribil.

Singur, Theodor Orheianu nu era un gangster. Vorbea în toate momentele cruciale ale vieții de parcă ar fi fost pe scenă.

Când aștepta pe câte cineva, sta parcă la pândă, ascuțindu-și urechea, ridicându-și nervos nodul de la cravată, simțindu-se în public. Dădea întotdeauna o impresie de singurătate.

Cravata era maronie, cu zgârci, făcută de maică-sa dintr-o fustă veche.

Maică-sa spăla vasele în barul ținut de tat-său. El deschisese ușa din spate (cartofiorii somboby to love āla e al meu bea din ăstălalt aoleu your dreams o față ce vrei am vorbit cu Nic lasă nais nais nais el mi-a dat nais nais nais paardon două omlete și doi cremvurști să meargă două sute vodcă și trei coca nais nais nais și ăștia deh de unde știi du-te mă afară poc vezi de capacul āla vezi și de pizza din muștarul āllălat bă) și intrase în acel moment în bucătărie.

Obişnuia să-și ia micul său sandviș și sticla de coca-cola, ca un obicei deprins de curând, în snack-ul părinților săi. Examina fețele celor de la mese (îndeosebi liceeni și studenți de la liceul de vis-a-vis și de la Institutul de construcții tot de vis-a-vis) și găsea figuri obișnuite. Prejurile nu erau piperate și asta îi făcea buni camarazi pe cei care cântau, jucau cărți (un lucru ce-l enerva peste măsură pe taică-su) sau sușoteau pur și simplu. Sub această tutelă învălmașită, folosind observația instructivă, Theodor Orheianu încerca să dezbuteze în viață. Zimbea și trecea mai departe. În spate, după mașina de înghețată, era closetul. Stânjenit vădit de privirile adunării, se introducea cu grijă pe ușă.

— Apoi, ce mai trebuie spus despre Theodor? Poate că juca fotbal îmbrăcat în hainele de duminică, sau poate că avea obiceiul să iasă din curte în vârful picioarelor (asta după ce mai spârgea câte o sticlă de pe masă, sau mai călca pe câte o ceașcă de cafea alcătuită din plastic).

— Sigur că nu, am spus când Theodor Orheianu a venit la masa mea și ascunzându-se de celălalt coleg de joacă m-a întrebat dacă sunt gelos.

Nu m-am gândit să-l chestionez și de ce aș fi fost.

— Nu te simți îndatorat, mi-a mai zis el. Și, mai ales, nu-mi mulțumi pentru nimic.

Câți ani ai?

— Treizeci și șase.

— Și ce-i cu asta, a zis el râzând și a plecat sărind într-un picior.

A revenit apoi și mi-a spus următoarele: Albert Thibaudet scris în „La N.R.F.” în iarna lui 1918 că primul război mondial a fost pentru istoria umanității un eveniment de aceeași amploare ca aceea a căderii Imperiului Roman. Perioada cursă de atunci și până astăzi este o vreme de tranziție ce separă Roma căzută de universul feudal și creștin al Evului Mediu.

Nu am nici o încredere în viitorul lumii. Și nu vezi, viitorul începe să scârțâie la încheieturi încă de azi. Atâta mizerie, atâta întoarcere a roții timpului (cu susul în jos, desigur). Cum stătea el pe susul mi-a și arătat, atâta ură explozând omul de către om, atâta includură crasă rostogolită pe caldarâm, prin ziare, la televiziune, atâta lipsă a apei curente, atâta exil sufletec, atâta vară mitocănească.

După ce mi-a debitat anterioarele vorbe l-am oprit brusc:

— Înțeleg că vrei să te afirmi.

— Nu înțelegi bine.

— Dar ce faci cu puilul āla de vrăbie?

— Îl dresez.

— Și-ți place să dresezi, așa pe câte

cineva?

— Da.

— Ce mai ai prin camera ta, fiindcă

nu-i așa? Hai, promite-mi că nu mă întrebi o prostie ca asta?

— Îți promit.

— Îți mulțumesc.

— Ce să te mai întreb?

— Înțeleg că este o schimbare de ton, de stil și chiar o abordare nouă. Știu eu, poate vrei să mă întrebi ce vreau să mă fac atunci când voi fi mare.

— Chiar, ce vrei să devii când te faci mare?

— Ambasador în Andorra. Colo Franța, colo Spania HI!

În primul rând, că eu am fost deja mare, am o vechime respectabilă. Am citit multe cărți și pot să-ți confirm că sunt un copil minune. Am iubit și am disprețuit, am oficiat multe clipe pe care mi le amintesc cu plăcere.

— Ai un vocabular cam ciudat, știi asta?

Henry Moore: Grup de familie

bănuiesc, nu-i așa, că ai și tu o cameră „a ta”?

— Tu n-ai avut camera ta, dar eu o am.

— De unde știi?

— Așa mi-a spus tata: că de-acum încolo

va fi bine pentru copiii noștri.

— Și ei vor avea camera „lor”.

— Așa spun toți tații din lume, indiferent

de anotimp.

— Nu ești prea optimist.

— Dar parcă nic tu nu prea erai.

— Nu. Eu știu sigur că nu va fi așa cum

îmi spune tata, dar îl mai ascult încă vreo

doi, trei ani. Până atunci încerc să-l fac pe

pagapagal meu uriaș să vorbească. Apoi am

să-l urâsc.

— Ai și un pagagal?

— Da, am pagagal. Și am și braște

țeptoase, în număr de două și, la mică

distanță, un pisc.

— Tot dresat?

— Te văd un rațional, cum poți să mă

întrebi așa ceva; e dresat, desigur. Ca și cei

șase pui de tekel.

— Dar, iartă-mă că te întreb, ce-i în

camera ta?

— Ești tentat să zici că ar fi o menajerie,

— Ce să fac, toți debutăm acum.

— Și cum vezi viața, după ce ai trăit-o?

— Altfel. Poate mai tinerească, în

proporție de peste 80 la sută.

— Mai vrei să spui ceva?

— Ți-e frig?

— Adică?

— Nu te simți prea bine, nu-i așa, când

află o sumedenie de chestii despre care habar

nu ai? Ca, de exemplu, că Paderewski a fost

președintele Poloniei, că Marina Vlady este

sora lui Odile Versois (se citește „Versoa”

ca și Versoix!) și ambele sunt fetele pictorului

Poliakoff, că André Gide a fost primarul

unui sat din Normandia, că „robot” este un

cuvănt din limba cheș și e inventat de Karel

Capek, că Jean-Paul Sartre scrie în „France

Soir” și Umberto Eco în „Espresso”, că

Picasso a pictat atât porumbelul păcii cât și

portretul lui Stalin și era și membru al

partidului comunist, că unul dintre cei doi

martori ai marchizului de Cuevas, în timpul

desfășurării duelului său cu coreograful Serge

Lifar, era Jean-Marie Le Pen, că Alain

Robbe-Grillet e inginer agronom de meserie,

că Fidel Castro e avocat, că New York este

fostul Amsterdam, că Warren Beatty este

fratele mai mic al lui Shirley McLaine, că Dinu Lipati a învățat pianul la douăzeci de ani, că unul dintre frații Capone era în Nebraska șerif, că Alexandre Dumas era negru și lua lecții de scrimă și că tot secolul 20 este un secol al experimentărilor (două războaie mondiale, comunismul, fascismul, flower-power, aventura spațială, aventura atomică, SIDA, parlamentarismul, fotbalul, revenirea la 1900).

— Știi destule pentru un copil de vârsta ta. Vrei o înghețată?

— Nu. Nu vreau să-mi faci cadouri. Tata nu mă lasă să primesc decât cărți, iar mama îmi cîtește seara din George Percec.

— Nu știu ce-aș mai putea adăuga, dar dorința mea de a te ajuta e precisă.

— Nu mă poate ajuta decât singurătatea. Fiecare secundă care trece mă apropie mai mult de naștere. (Și după un timp):

— S-ar putea să credeți că am păreri despre toate și despre tot. Sunt acet, în lumea noastră, care nu vin așa, de la sine. Ele au la bază niște legi. Mă urmărești? Oare singurătatea mea, înnuiată în copilărie, nu implică înfrângerea?

Se înțelege de la sine că existau extrem de multe amănunte asupra cărora nu mai insist, ce-mi dădeau dreptul să-i spun: — Nicidecum!

E bine, despre toate aceste lucruri și despre multe altele nu vreau să vâ mai plictisesc. Aș putea înșira aici o sumedenie de fășanii ale lui Theodor Orheianu (cititul și rășfoitul zgometos al ziarelor în ora de franceză; venirea în clasă la ora de matematică, împreună cu ditamai extincătorul care, hâțnăt în liniștea lui, a împroșcat tabla și profesoara, ba și directorul școlii, înfierbântat și țipând; descoperirea în tărâmul întunericului a unei copii în gheața lacului și aruncarea copilărească în apă și apoi prezentarea la ora de sport; trântitul ritmic al băncilor până la exasperare după ce dădea binețe profesoara de muzică; găsirea economiilor părinților și plecarea până la marginea cartierului și cumpărarea, plin de noblețe, a unui stilou; aruncarea apei de la balcon din ibricul de cafea direct în capul îndrăgostitului; viciul suspendat al jocurilor din spatele blocului - de-a v-ați ascuselea, poarca, țurca, leapșă, fotbal cu nasturi; introducerea subtilă a spaimei în rândul pietonilor și al automobileților care vedeau un băiat îndreptându-se în fugă spre intersecție apoi scrășnetul frânelor, înconjurarea stălpului în care se cocoța un semn de circulație și fuga înapoi însoțită sau nu de șoferul buimăcit, speriat și înjurând; poezia lipită pe parbrizul spart al mașinii tatălui lui Gromete sau al lui Tacu - „Nu demult în curtea noastră/ Apărut-a o mașină fără fururi, fără roți/ și normal fără motor./ Numai zeii pot să spună dacă ea a mers vreedată/ Personal eu cred că merge numai dacă-i remorcată”; confecționarea gazetei satirice de perete „Polonicul”, împreună tot cu acel prieten al copilăriei, și lipirea ei, seară de seară, pe ușa administratorului; nenumăratele convorbiri adiționale consumate pe astfel de telefoane: „Alo? Numărul cutare? Da! Așteptați zece secunde, pauză de câteva secunde apoi „cele zece secunde s-au terminat” sau două-trei impulsuri cu scopul de a-l enerva pe celălalt tot căutând un nume fictiv și după câteva secunde un ultim telefon în care chiar „fictivul” întreba dacă l-a căutat cineva ș.a.m.d.) dar acesta sunt, așadar, una din fețele timpului cu multiple fețe.

În cele din urmă trebuie să știți că după zile de așteptare și zile sălătorețe de joacă, ascultați-mă bine, dar bine de tot, vom spune ultimele cuvinte ale acestei povești cam ciudate, nu-i așa? Știm ce s-a întâmplat, firește, dar cum putem noi să redăm pomii palzi adiați de lumina de dinainte de prânz, băncile de pe alea ce n-a fost întru totul luată în stăpânire decât de pensionari, rânduiri-rânduri de flori și tufe de lămâii ca matorii ai soarelui zdrențuit de colful blocului? Printr-o adevărată minune îl întâlnim pe Theodor Orheianu, care își întoarce fața de la perete spunând „cine nu-i gata îl iau cu lopata, unu, doi, trei, mă duc după ei, unu, doi, trei, patru, am pornit cu cătuțatul” se uită ținând în toate părțile ei, zâmbind cald ca o vacanță la mare sau ca un concediu la buccia fiicăruia dintre noi, iese din singurătate și spune, arătând spre pomii strălucitori adiați de... uite-o pe Olimpia, ... și pe alții”, plin de străvechea, zglobie, uriașă copilărie, râzând ascuțit, unu, doi, trei, vă faceți, cel...
— Si viața, lăsându-se repede și nemuritor, vă invit să locuiți în această poveste.

„Trecutul acela e-al meu...”

Nu știu dacă aceste fotografii văd pentru prima dată lumina tiparului. Poate au mai fost, cândva, reproduse. Poate, și cu necesare precizări documentare. Eu nu am putut afla, din - e drept, puținele - investigații întreprinse.

Da fapt, nici nu am aptitudinile de investigator istorico-literar. Mă pasionează operele și extrem de puțin detaliile biografice ale scriitorilor.

Intimplarea a făcut însă ca, aflându-mă nu demult în Cabinetul de stampe al Bibliotecii Academiei Române, doamna Cătălina Macovei, șefa acestui cabinet, să-mi arate câteva fotografii, recent achiziționate, provenite din colecția poetului George Stratulat. Între ele, și aceste imagini-document argezezene.

Prima - o fotografie pe metal, cum se făceau în secolul trecut prin bălțuri - îl reprezintă pe Argezezi în vremea începuturilor sale scriitoricești. Pe spatele poezii, o dedicație greu lizibilă: „Iubitului meu/ Magistru, marelui/ și neîntrecutului/ poet Alexandru/ Măcedonski spre/ vecinică amintire/ Ion Theu/ 6 Decembrie 1896”. Este, deci o fotografie din chiar anul debutului lui Argezezi în Liga ortodoxă scoasă de Al. Măcedonski.

Celalată fotografie este datată „1914, Brașov” și are înscris pe spatele ei: „Tudor Argezezi (cel cu ruscusul - n.n.), soția sa Paraschiva, mama și fratele său Ionescu (vitrage)”.

Comentarii? Nici unul, decât semnalaarea faptului că tezaurul documentar al Bibliotecii Academiei Române a sporit și cu aceste două imagini rare ale poetului Cuvintelor potrivite.

Privindu-le, să recităm și a sa înscrisp în dosul unui portret. Poate, cine știe, suplonește oricare alt comentariu.

Ioan LĂCUSTĂ

Inscripție în dosul unui portret

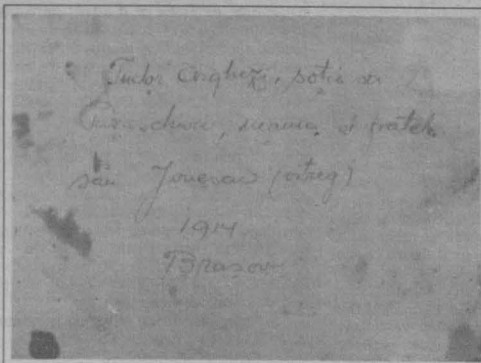
Trecutul acela e-al meu,
Că zilele lui mă cunosc,
Trăite cu alții-n vileag,
Tangent și-n zigzag.

Pe firul meu trec alte fire.
Se-ating cele groase de firul subțire.
O sfoară se curmă, și alta se duce.
La toată răscrucea e-o cruce.

Trecui pe o rază, de lume.
Pădurile albe, postume.
Ciorchini spânzurați între zodii.
Robi, calea străbate prin codrii de rodii,
Bătută cu mărgăritare.
Trecutul acela e-al meu, de mă doare?

În pâinea de astăzi e grăul de ieri.
În ziua de-acum e ziua de-atunci.
Trecutul nu moare, se-njgheabă
Din ziua trăită cu grabă,
leşind din tablou ca o pată
A unei culori de-altădată.

Trei sfinți fură-n timp zugrăviți
Și unul vopsit peste altul.
Uitându-te-n suflet, biserică-nchisă,
Te vezi însuit
Cu toți ciți în tine s-au fost zugrăvit
Și nu s-au cojit.

VALERIU L. BOLOGA ÎN SCRISORI

Savant umanist, istoric al medicinei românești și al celei universale, Valeriu L. Bologa (1892-1971), director al Institutului de Istoria Medicinii, Farmaciei și de Foliclor Medical din Cluj, reprezentant al României, împreună cu P. Sergescu, în Comitetul Internațional de Istoria Științelor, e-a situat, nu o dată, în activitatea sa, între medicină și filologie. A scris marginalii istoricilor la opera poetică a lui Ovidiu, apoi despre medicul François Rabelais, a scris evocări, ca aceea despre fostul său profesor la Brașov, Alexandru Bogdan, l-a preocupat chiar relația compozitorilor Muzicescu și Dima cu muzica populară. Prin cercetările sale din domeniul medicinei populare a atras atenția lui Mircea Eliade, care în „Revista Fundațiilor Regale” (1936, nr. 6) a opinat că V.L. Bologa prin numeroasele sale studii „dezbate aceeași problemă capitală: posibilitatea de a crea un nou humanism bazat pe Istoria științelor”, istorie medicinei fiind chemată a ne „prezenta mai precis decât științele naturale icona pe care omul și-a făcut-o despre sine în decursul timpurilor”. Deschiderea medicului V.L. Bologa spre lumea filologilor, în cazul nostru a celor ce studiau varile manifestări ale culturii populare, și-a dovedit-o și când a fost invitat să participe la cercetările întreprinse de Cercul de studii folclorice de la București, înființat în anul 1946 și care a reunit personalități ca G. Brașov, I.C. Chițimia, P. Caraman, Maria Goleșcu, J.A. Căndrea, R. Vulcănescu, Tr. Ionescu-Nișcov, O. Papadima, D. Sandru, V. Volculescu, R. Vula, Ștefania Golopenția, Al. Dima. Scrisorile - adresate lui Gh. Vrăble, energicului și învățatului secretar al cercului - mai au și importanța de a dezvălui anumite momente dramatice din biografia familiei Bologa. Scrisorile ne-au fost oferite de doamna Georgeta Vrăble.

Iordan DATCU

Cluj, 11 aprilie 1946
Pasteur 6

Mult stimat Domnule
Profesor,

Fiind mai lung timp bolnav, abia acum ajuns să vă răspund la scrisoarea Dvs. din 14 februarie a.c. cu invitație de participare la Cercul de studii folclorice. Primiți, Vă rog, mulțumirile mele și asigurarea că îndată ce voi ajunge puțin în ordine cu reorganizarea Institutului de Istoria Medicinii, revenit la Cluj, voi căuta să aduc și contribuția mea modestă la activitatea Dvs. Permiteți însă să vă atrag atențiunea că în Cluj trăiește un emerit folclorist, Dl inspector general al învățământului, pensionar, prof. Traian German, fostul dir. al revistei „Comoara satelor” din Blaj. Cred că ar fi bine să încercați a-l câștiga pentru colaborare. Adresa lui este: Cluj, str. Gelu nr.20.

Primiți, Vă rog, stimat Domnule Profesor, asigurarea distinselor considerațiuni.
Directorul Institutului de Istoria
Medicinii
dr. V. Bologa
30.XII.1946
Cluj, România
Strada Pasteur 6

Scumpe și mult stimat
Domnule Coleg,

Am primit toate cele trei scrisori ale D-voastră din 12 octombrie, 20 noiembrie și 22 decembrie și spre marea mea rușine răspund abia acum. După ce veți vedea însă prin câte am trecut în aceste trei luni, veți admite că am circumstanțe atenuante și poate că în atmosfera de iertare și bunăvoință a sărbătorilor îmi veți da cu amândouă mâinile absolvițiunea, pe care Vi-o cer.

Întors în octombrie din primul concediu de odihnă, pe care l-am avut din 1938 încoace, am revenit la Cluj cu o sicoză parazitărilor a bărbii, cu care m-a fericit un bărbier din Brașov. O lună de zile colegii mei dermatologi m-au canonicat cu epilări, cu raza Roentgen și m-au uns cu toate unsoarele. Acest tratament neplăcut mi-a cam topit rezerva de nervi, pe care cu greu mi-o recăstigasem în melegurile Branului. Dar trecu și asta, când la începutul lui noiembrie soția mea se infectă cu un erizipel destul de primejdios. Scăpărăm și de a doua belea, când la 16 noiembrie fetița mea mi se îmbolnăvi de o peritonită purulentă deosebit de gravă. Bietul copil a suferit nemaipomenit. A fost nevoie de două operațiuni, din care a doua a mers pe viață și pe moarte. Timp de două săptămâni am

trăit în groază dacă nu o vom pierde și pe ea, așa cum în 1926 am pățit cu prima mea fetiță. De la 16 noiembrie până la 24 decembrie am dormit și am mâncat în clinică alături de copil, fără a mai da pe acasă sau la Institutul meu. Abia în 24 decembrie Moș Crăciun ne-a făcut cel mai frumos dar: aducerea acasă, în plina și buna convalescență a copilului. Fetița acum merge spre bine, dar atât eu și cu nevasta mea suntem stârșiți de oboseală și zbciumări.

Vă puteți închipui că în tot acest timp corespondența se aduna maldăr pe biroul meu, fără ca să fi ajuns măcar s-o deschid.

Nu poate fi deci vorba de vreo supărare a mea (n-aș fi avut de ce), ci dimpotrivă, am tot motivul să Vă fiu recunoscător și să Vă cer iertare.

Frește că primesc cu plăcere invitația Dvs. Dacă Dvs. îmi veți rambursa drumul, voi fi pe deplin mulțumit. Locuința și masa le am la București la rudenii, deci nici nu mă gândesc să încarc bugetul Cercului cu pretențiuni în direcția aceasta.

Titlul conferinței va fi „Etnoiatria și medicina științifică”. Pot să Vă spun însă că în expunerea mea sper să spun ceva mai mult decât indică titlul: o punere la punct a întregii probleme a studiului medicinei populare, așa cum o vede un medico-istoric.

Mai greu este însă să stabilim data. Pentru moment nu mă simt nici destul de refăcut încă pentru a porni la drum, pe de altă parte, aud de la toți că o călătorie este un adevărat calvar. Fixați deci, Vă rog, Dvs. una din duminicile din a doua jumătate a lunii martie și comunicați-mi data fixată.

Dacă nu va interveni vreun nou ghinion (după cele câte au trecut peste capul meu de trei ani încoace, am devenit un timorat și deprimat de nu mă mai recunosc nici eu), mă voi prezenta la termen.

Până la o bună revedere, Vă trimit o caldă și prietenească strângere de mână și cele mai bune urări de Anul Nou, pe care Dumnezeu să ni-l dea mai bun.

Al D-voastră devotat
Dr. V. Bologa

Cluj,
18 ianuarie 1947

Scumpe Domnule Coleg,

Sper că ați primit scrisoarea mea lungă din 30 dec. 1946. Mă întreb dacă în urma îngreunării călătoriilor, a enormei încălzi a tarifurilor și a greutăților cu alimentația, la care ne putem aștepta în martie, nu ar fi consult să amânăm conferința

mea? Oare nu va fi prea mult pentru Dvs. să-mi plătiți drumul? Și bucureștenii flămânzi vor mai avea chef de conferințe?

Las toate acestea la aprecierea Dvs. și mă voi conforma întocmai hotărârilor Dvs.

Cu multă prietenie
Dr. V. Bologa

Cluj (România)
Strada Pasteur 6
2 martie 1947

Scumpe Domnule Coleg,

A venit Mărțișor, luna în care eventual ar fi să vă fac conferința mea. Văd că scrisorile la și de la Buc. fac și câte 2 săptăm., de aceea mă rădesc să vă scriu la timp, mai ales că de la poșta Dv. din ianuarie nu mai am nici o știre și nu știu cum stăm cu data conferinței. Repet ce V-am scris mai în urmă: cred că e mai bine să o amânăm pe vremuri mai bune. Drumul la Buc., statul acolo sunt legate de așa complicații de mi-e groază. Cred că și publicului din Capitală nu-i arde acum de conferințe. Iată și argumentul mai nou, și mai puternic pentru amânare: Ni s-au retras legitimațiile 50% reducere pe C.F.R. și cele noi le vom primi în cel mai bun caz în 2 luni! Deci ar fi de plătit costul biletului întrag dus-întors, ceea ce azi e o avere și ar încărca prea mult bugetul Cercului de studii folclorice. - Aștept deci răspunsul Dv.

Cu multă prietenie, Al Dv.
devotat Dr. V. Bologa

Cluj (România),
str. Pasteur
11. VI. 1947

Scumpe Domnule Coleg,

După ce am expediat ieri lucrările și adresa care le întovărășește (le-am trimis oficial, economisind astfel cu poșta mare), mi-a sosit scrisoarea Dv. din 25. V. Văd că gând cu gând s-au întâlnit! Părerea mea despre volum o găsiți în rândurile trimise ieri; sunteți? Volumul se prezintă atât de bine, încât zău n-aș ști ce aș mai avea de spus eu în plus. Mulțumesc pentru cererea de colaborare: cu poșta de azi vă expediez manuscrisul Fiul din piatră. Dacă credeți că ajung la concluzii prea riscate sau din alt motiv nu vă convine, spuneți-mi-o sincer, fără jenă, nu va fi supărare, și retrimiteți-mi manuscrisul. Bucuros vă voi face altă lucrare. Dacă-l primiți, aș vrea negreșit să fac o corectură eu însumi. Oare e posibilitate de ceva extrase? Reflectați la o notiță în chestia Muzicescu-Dima?

Cu multă prietenie,
Dr. V. Bologa

Singurul Gheorghe Pituț

Deja încheiată, când vârsta poetului măsurând abia 52 de ani ar fi trebuit să mă îngăduie încă o îndelungată creație, poezia lui Gheorghe Pituț începe să-și înfrunte singură destinul. Este, de altminteri, soarta oricărei creații care, într-un moment sau altul, totdeauna nedrept – se desprinde de persoana fizică a autorului, rămânând să-și păstreze *eul artistic* ca măsură a propriei durabilități. Ciudat, însă, la atât de puțină vreme după fatala desprindere, în această sumară tentativă de retrospectivizare se instalează o constatare al cărei obiect îl reprezintă tocmai un anume contur al autorului: numele lui Gheorghe Pituț nu a avut o prea mare penetrabilitate în mediile *largi* receptoare de poezie. Nu e un caz rar, desigur, iar eventualele explicații, destule, pot apărea într-un teritoriu cu multiple convergențe: psihologia și sociologia receptării, formarea și întreținerea imaginii publice a „vedetei”, natura relațiilor interioare ale breslei, detaliul biografic etc. În lipsa unor explicații cu astfel de determinări condiționate și de cunoașterea directă a autorului, nu-mi pot și nu pot formula decât presupuneri: poate sorgintea lui ardelenească prelungită într-o structură caracterială a discreției, modestiei și inapetenței pentru publicitate; poate apartenența la o generație destul de bogată în poezii dacă nu cu o mai mare anvergură, în orice caz cu mai mult aplomb; sau poate altceva ce ține doar de hazardul succesului rezonant.

Dincolo de posibilele explicații mai mult sau mai puțin riguroase, dincolo de presupunerile în bună măsură riscate, însăși poezia lui Gheorghe Pituț conține elemente a căror semnificație e obligatorie într-o ipotetică „soluționare a cazului”. Să fi fost Gheorghe Pituț ceea ce, cu un termen derivat, el însuși numea o *păduros*? Din aceia pe care pădurea „îi consumă încet/ sau cum se întâmplă mai rar cu vreunul,/ îl cheamă spre scorburi/ sau rapid îl împrăștie trupul prin crengi?” Spațiul gravitațional al cuvântului *pădure* e esențial pentru simbolistica poetului. Lectura volumelor sale dintâi indică faptul ca pe o evidență cu destule demonstrații critice pertinente la vremea respectivă. Nu reluarea sau înregistrarea ar fi de folos aici, mai ales că în ele se include și afirmația că poetul este un „primitiv modern”, sintagmă frumoasă și de efect, dar nu într-un totuși justificată. Conduita sa lirică este destul de îndepărtată, totuși, de ceea ce s-ar putea numi a unui primitiv, fie el și modern. Nici Blaga nu era, și Pituț (analogia a mai fost și ea făcută) îl urmează în lumea elementelor originare față de care nu are decât aparent o atitudine frustă. Frust îi este doar limbajul aflat cu acest univers într-o deplină adecvare estetică. Neliniștile, incertitudinile grave ale poetului aflat mai întotdeauna în marginea unei taine se situează sub zodia unei conștiințe profunde a existenței sale în lume. Să fi fost Gheorghe Pituț un *însingurat* – alt motiv cu o ușor sesizabilă frecvență în poeziile sale – și această aptitudine să-i fi obstrucționat „succesul onomastic” ce nu poate fi înregistrat decât în interiorul unui sistem relațional? Multe, foarte multe poezii ale sale, vreo douăzeci poate, poartă titlul *Singur* și termenul are nu doar o mare frecvență, ci și o tensiune care-l recomandă drept ceva mai mult decât denumire banală a unei ipostaze lirice. E poate chiar o ipostază socială.

Aflat la *Poarta cetății* (titlul primului său volum) sau dincolo de ea, între ziduri, poetul nu pare atât un dezrădăcinat pe care inadaptația îl face anticitadin, ci mai degrabă un *acitadin*. Or, dacă nu mă înșel, *succesul* este o noțiune lipsită de conținut în afara aceleia de citadinism, care presupune adesea, pe lângă o sumă de comportamente exterioare urbane și o corupere a structurii interioare. Refuzând-o, Gheorghe Pituț nu putea accede la o imagine publică de succes. Și sunt convins că nici n-a aspirat la ea. Aspirațiile sale erau în aparență, mai simple, în fapt, mult mai autentice: „Simplu când vii între oameni/ trebuia să le spui cine ești/ și de unde,/ pentru că altfel/ n-ai unde să te-ntorci”. El și-a măturisat, iată, identitatea. Era de loc din poezia română și tot acolo – avea undel – s-a întors.

A.G.

Gheorghe PITUȚ

Toamna în șapte name (Sonete)

FRUNZĂ

De ce i-aș cere acestei frunze
să nu mai tremure când vin
luminile ca un suspin
să i s-așeze peste buze,

nici n-ar putea să mă acuze
că nu cunosc acel destin
când o înșfac din senin
culori ca tinere lehuze

și-i sug încet, încet verdeața
pând-i devine chipul pal
și inefabil ca măreața

cădere-a steei de cristal
când luminează-n cer egal
și-adoarme brusc cu toată viața.

SCHIMBARE

Ca lupii care-și schimbă părul
ne vom schimba și noi la față?
Dar am trăi aceeași viață
ascunsă cum e adevărul

cât de sărac rămâne cerul
când soarele-i pierdut în ceață
doar toamna lungă ne învață
cum ni s-ar revela misterul

acestei neînțelese treceri
de la voință la durere,
tristețea lanului ce-l seceri

și lamentabila putere
a celor ce nu pot să sper
că moartea vine cu petreceri.

CĂMIN

Trecutul va aprinde focul
și-o să te duc prin lungi povești
ca-n somn striga-vei: cine ești
tu care mi-ai furat norocul?

O, mai bătrân va fi chiar locul,
eu o să scad, tu n-o să crești
și-n vântul stepelor cerești
citi-ni-se-va horoscopul.

Când mâna mea-ți va prinde mâna
iar va fi cald cum a fost vara
și nu ne va fi nici furtuna,

nici iarna-n dureres de clara
seninătate-a nopții sara,
ci înțelegerea stăpâna.

NOBLEȚE

Culoarea morții-i frumusețea
frunzelor galbene ce cad
de mii de ani pe-aceiași vad

Henry Moore: Două femei îmbăind copilul

dar fără urd, cu tandrețea

timpului-gădele nomad
care ne-nvață ce-i noblețea
de a te pierde cu suplețea
și pacea unui trunchi de brad.

La fel de anonimi sunt sorii
ca fiecare frunză-n parte
noi singuri însă vestitorii
prin care spiritul-și desparte
vasele vii de cele moarte
cântăm luminile erorii.

RESURSE

Aproape nici nu mai avurdm
putere să schimbăm cuvinte,
necum bătătorita minte
s-o înnoim când știu ce urd-mi

stărnește vremea ce-o trecurdm
săraci cu duhul ca-nainte
noroc că vara fu fierbinte
și-am zis: „ce-avurdm și
pierdurdm?” –

pușin din nervi, pușind vlagă
dar nu se moare dintr-atât
mai este cine să-nțeleagd

de ce i-e codrului urât
când celui blând și mohorât
răbdarea-i unica otravă.

TEN

Putere-ți trebuie să poți

privi paloarea de pe fețe
câci timpul vrea să ne rădsețe
cu-aceiași ten bolnav pe toți,

dar nu suntem mișei nici hoți
și-avurdm visuri mai mărețe
noi suferim de frumusețe
și n-am vrea să fim morți nici morți.

O, de-am gâsi un bun pândar
în cer peste pământ și apă
să vadă când trec stoluri mari

să le oprească să nu treacă:
o, numai zborul lor ne sapă
în sânge de-am ajuns de var.

LIBAȚII

Toamna e o femeie rară
pe care numai întristații
de timp ai fiedrei nații
o vadă așa cum nu sperând,

prestigioasă ca o fiară
învisă numai de ovajii
purând în ochii mari soldații
războaielor de-odinioară.

Dar ea nu vine să ne ceardă
favoare cum îi cer ei unii
ci pentru cei ce suspinard

mereu precum și azi nebunii
docili târâși spre nord cu funii
de vraja-i rece de fecioard.

TEATRU

Istorie și memorie

Scrind despre teatrul anilor șazeci, criticul George Banu e de părere că au existat două forme de teatru care s-au opus una alteia: un teatru al *Istoriei* și un altul al *Memoriei originilor*. Cel dintâi își asumă timpul „ca devenire istorică”, determinat fiind de o realitate a mișcării raportată în exclusivitate la planul social, iar cel de al doilea poartă în el „eternitatea originilor”. George Banu sesizează însă că aceste două forme nu sunt, în ultimă instanță, altceva „decât fragmente ale unui același refuz al subiectivului”, că ele, în datele unei confruntări aparent ireversibile, ascund o „solidaritate” ce le reunește. Descoperim aici premise de profunzime ale unui proces evolutiv complex al actului teatral: decizia scenei contemporane de a nu-și mai circumscrie „principalele scopuri”, delimitativ, „timpului obiectiv al istoriei” sau celui „imobil al originilor”. Astfel, scrie Banu, „eliberat de conștiința mesianică (definitorie pentru teatrul Istoriei -n.n.) și de mitul adamitic (definitiv pentru teatrul Memoriei originilor -n.n.), teatrul își regăsește ființa și memoria propriei, dominate de reminiscența a ceea ce a avut loc...” În acest mod spectacolul încetează de a mai fi subordonat demonstrației, radicalismul teatral se estompează, tensiunea metafizică și misterul existențial îi sporesc. Ceea ce contează este metafora regizorală constituită ca spațiu temporal al memoriei

unei lumi. Acum sentimentul Istoriei și revelația Originilor nu se mai află în opoziție ci sunt absorbite de o nouă memorie, care le integrează într-o imagine a umanității în configurarea căreia experiența spectatorului joacă un rol hotărâtor. Această memorie nu se confundă nici cu „anonimatul esențial al începuturilor” și nici cu „materialismul lizibil al Istoriei”. Întoarcerea la cursul vieții cotidiene este evidentă. Dar fără ca individul să i se ignore apartenența istorică sau nostalgia după origini.

Cele două forme de teatru (al Istoriei și al Memoriei originilor) nu dispar, ci devin ele însele memorie: o memorie a prezentului în care istoria e asimilată, nu mai e o identitate obiectivă, ci o experiență trăită, iar originile nu mai înseamnă căutare a unui timp pierdut, îndepărtat, ci un reper ce face posibilă descoperirea de sine, o situație programatică a teatrului în contemporaneitate. De aceea, textul clasic nu are nevoie să fie actualizat. Chiar dacă rămâne neschimbat, el totuși va emana acele „mii de subtexte și miriade de semnificații” la care se referă Stanislavski și Barthes. Tragediile antice, de exemplu, conțin în ele, nu încapere îndoiială, și materie pentru un teatru al Istoriei și pentru unul al Memoriei originilor. Timpul lor teatral nu mai e însă acela al autorilor, ci acela de două-trei ore al spectacolului. Iată lucrul cel mai important de știut. Iar dacă regizorul nu reușește să-l

realizeze, atunci impactul cu spectatorii nu are nici o șansă să se producă. Or, când nu e convertită în timpul spectacolului, Istoria rămâne o chestiune abstractă, nerelevantă ca energie dramatică și emoție, cum și Memoria originilor, de altfel.

Timpul spectacolului, rezultat din recitarea textului de către regizor, dar și din conlucrarea cu actorii, e acela ce conectează teatrul la starea de spirit a prezentului. Jan Kott își amintește, într-un eseu despre adevărul teatrului, că la trei ani după premiera de la Paris cu *Așteptându-l pe Godot*, premieră care a cunoscut un mare succes, a văzut piesa lui Beckett la Varșovia și că a fost foarte rece primită de spectatori. Aceștia nu numai că au fost zgârciți în aplauze, în ciuda faptului că performanțele actoricești au fost remarcabile, dar aproximativ jumătate au părăsit sala după pauză. Reputatul teatrolog polonez mărturisește, apoi, că primul său „aperitiv servit de Beckett” l-a „consumat” cu dificultate, oprindu-i-se în gât, iar cronica pe care a scris-o și-a intitulat-o *Plictiseală aproape brillantă*.

Ce s-a întâmplat? Cred că memoria spectacolului nu s-a întâlnit cu memoria spectatorilor. Nu peste multă vreme, în schimb, Kott recunoaște că se petrece un fenomen de-a dreptul surprinzător: în primele două săptămâni la teatru erau două rânduri goale. La începutul celei de a treia, biletele au fost vândute cu anticipație. Premiera

avusese loc la 2 ianuarie 1957. Cam la aceeași dată a ajuns la Varșovia știrea cu privire la cuvântarea „secretă” a lui Hrușciov (despre crimele lui Stalin) la cel de al XX-lea Congres al Partidului Comunist. Funcționarii de partid cu înalte munci de răspundere au primit de îndată un rezumat și extrase din cuvântarea lui Hrușciov. Căpșile erau numărate și trebuiau restituite după lectură. De-a lungul unei singure săptămâni au început să circule însă sute de exemplare. *Așteptându-l pe Godot* a fost acoperit acum cu o furtună de aplauze. Fiecare știa că *Godot* era socialismul!

În aceeași perioadă reacții asemănătoare provoacă și *Macbeth* la Moscova: „Când lady Macbeth s-a întors din dormitorul unde fusese asasinat Duncan în avanscăr, stând în fața spectatorilor cu mâinile pătate de sânge, în sală s-a făcut liniște. Mi s-a povestit că la început nimeni nu a aplaudat, dar în a doua și a treia seară s-au ridicat toți spectatorii de la locuri. Mâinile mânjite de sânge erau mâinile lui Stalin”. În situațiile respective, firește, un rol dominant în receptarea actului teatral a revenit politicului. Politicul nu acționează totuși din exterior, negând teatrul Istoriei și Memoriei originilor, ci din interiorul memoriei prezentului, fiind probabil în acel moment chiar memoria sau măcar o componentă exacerbată a memoriei. Exemple de spectacole de felul celor la care se referă Jan Kott nu au fost puține, deși poate că ele nu au declanșat atitudini tot atât de radicale, nici în teatrul românesc de până în decembrie '89.

După această dată, câteva spectacole, în special *Tragedia antică*, *Marat-Sade*, *Ubu Rex* (cu scene din *Macbeth*), ... *au pus cătușele florilor*, își bazează originalitatea și expresivitatea insolită tocmai pe forța cu care se anulează opoziția dintre teatrul ca formă a Istoriei și teatrul ca formă a Memoriei originilor. În piesa lui Peter Weiss, deși în subiect apar întâmplări și personaje preluate din Revoluția Franceză, acestea nu se circumscriu nici timpului obiectiv al istoriei și nici celui subiectiv al memoriei. Aici istoria, atâta cât e, este inclusă în memorie, iar experiența care aparține memoriei, ca o trăire ambiguă, dacă nu și confuză, este restituită istoriei. În *Marat-Sade* anularea opoziției dintre cele două planuri se produce încă din text. Peter Weiss „inghesuie” istoria, la fel cum va proceda și Marin Sorescu în *Vârul Shakespeare*, în memorie, subiectivând-o și convenționalizând-o în extremis. În *Trilogia antică* operația e inversă. În spectacolul lui Andrei Șerban întoarcerea la origini e prioritară. Ea se realizează atât prin ritualizarea discursului regizoral, cât și prin mijloace lexicale, la nivel lingvistic, în ambele aspecte implicându-se cu maximum de eficiență vocea și corpul actorului. Căutarea expresiei teatrale pure, totale, nu exclude fuziunea dintre timpul Istoriei și timpul Memoriei originilor. Rezultatul este un spectacol de structură mitică în care mitul e deopotrivă istorie și memorie. De aici și marea putere de a fascina a *Trilogiei*...

Ion COCORĂ

MUZICA

Toamnă Muzică Festival

Festivalul Toamna muzicală clujeană a fost deschis în sonoritățile răscăpate și hotărâte ale concertului nr.3 de Beethoven. A început ferm și sigur, ghidat de voința creatoare a lui Dan Grigore și Cristian Mandeal în ziua de 2 octombrie a.c..

Oricare fenomen cultural poate fi gândit din cel puțin trei puncte de vedere diferite: ce trebuie să fie, ce a fost, ce ar fi putut să fie dacă...

Ce trebuia să fie putea afla oricine din pliantul care conținea programele tuturor manifestărilor culturale din 2 în 14 octombrie. Informația se referea atât la tematica lucrărilor cuprinse în cadrul concertelor, cât și la prezența interpretativă.

În ceea ce privește repertoriul, abordat din punct de vedere stilistic, festivalul a prezentat o veritabilă panoramă artistică care includea personalități ale Renașterii (G.P. Palestrina, Cl. Janquin, G. da Venosa), Barocului (Bach, Al. Scarlatti), mai larg a fost prezentat clasicismul (J. Haydn, W.A. Mozart, L.van Beethoven), romantismul (F.Liszt, A. Bruckner, F. Schubert, M.Bruch, A. Dvorak, M. Reger). Un capitol aparte l-au reprezentat creațiile compozitorilor secolului XX: din creația universală (S. Prokofiev, B. Britten, O. Messiaen), iar din creația contemporană românească (*Concertul pentru pian* al lui S. Toduță și un medallion al compozitorilor clujești: D. Voiculescu, C.Țăranu, V. Herman, D. Acker, Hans Peter Türk). Partea reprezentativă a fost, însă, asigurată de astă dată de interpreți. Ei au fost cei ce

au creat imagini artistice relevante, atât prin sondarea semnificațiilor conținute în partitură, cât și prin descifrarea propriilor formule conceptuale, care alături fiind intenției originale aveau menirea să genereze însuși fenomenul creator. Rămâne de văzut în ce măsură a reușit această tentativă.

Culmile festivalului le-au constituit, fără îndoială, personalitățile: Cristian Mandeal și Dan Grigore, Horia Andreescu și Victor Eresko, membrii *Cvartetului transilvan*, formația *Neuer Münchener Klaviertrio* și violonistul Ștefan Ruha. Aceasta a fost, în orice caz, axa pe care era grefată întreaga discursivitate a evenimentelor.

De ce? Aș vrea să încep mai întâi de toate cu dirijorii. Pentru Cristian Mandeal am rezervat determinativul de „mistic”, „romantic”. Fiecare revenire la maestrului la pupitrul dirijoral nu face altceva decât să întărească impresia unui personalism în ce privește viziunea muzicii interpretate, unei exagerări artistice necesare, poate, când e vorba de piese romantice, dar nu și de cele ale muzicii prokofieviene. De ce nu Mandeal „Magnificul”? Nu pot, deși așa vrea, să atribui acest determinativ din moment ce fiecare evoluție artistică a dirijorului plează chiar faptul interpretării într-un imprevizibil care este, după părerea mea, sinonim cu instabilitatea atât a manifestării, cât și a instabilitatea conceptuală. Îmi lipsește (ca și ascultător) siguranța unui fapt artistic integrat.

Horia Andreescu - „intangibilul”, oferă imaginea unei soluții finale, indiscutabile. El oferă această imagine cu toată hotărârea, investind în variantele interpretative ce-i aparțin nerv, ardore, energie. Anume acest impuls energetic de natură pur personală este, după părerea mea, cea forță organizatoare care conturează, structurează și vehiculează concepția sonoră propusă audienței. Aceasta s-a și văzut în seara concertului cu Victor Eresko, tandemul realizând o versiune a Concertului nr.2 a lui Rahmaninov. Varianta propusă avea

ca și fundament concepția și energia pianistului rus, efortul dirijorului, însă, nu întodeauna și-a atins scopul.

Compartimentul muzică de cameră a fost prezentat de către două formații care, m-aș încumeta să afirm, au o mare priză la public, un mare credit, deoarece oricare nouă revenire în scenă aduce noi satisfacții, noi descoperiri. Capacitatea lor de a contura imagini de relief, de a realiza investiții expresive în concepția propusă, ca și artistismul și, așa spune, eleganța care le însoțesc fiecare manifestare sunt deja un fapt constant, sunt fapte constatate nu doar de către public, ci și de către critica națională și internațională.

Este vorba despre *Cvartetul transilvan*, avându-i ca protagoniști pe George Duda - vioara I, Nicușor Silaghi - vioara II, Marius Suărășan - violă, Vasile Jucan - violoncel, și despre Neuer Münchener Klaviertrio cu Adrian Lazăr - vioară, Gerhard Zank - violoncel și Herman Lechler - pian. Pot fi observate aici două aspecte care caracterizează stilul interpretativ al acestor formații: atenția și respectul față de materialul propus pentru interpretare. O răspundere deosebită implică chiar muzica aleasă, calitatea și diversitatea repertoriului clasic și romantic: *Trio-ul* de Mozart, *KV 502*, *Trio-ul* de Beethoven op.1, nr.2, *Cvartetul* de Haydn op.64, nr.5 *Ciocărlia* și *Cvartetul op.29 nr.1 Rosamunda* de Schubert. Acesta pune probleme, în primul rând, din punct de vedere al scriiturii. Fiecare element constitutiv al „pânzei” sonore (momente melodice, ritmice, polifonice, armonice), etapele dramaturgiei (secțiunile formei, culminațiile, soluțiile expresive) și specificitățile legate de interpretare (touchurile, atacurile, momentele de ansamblare a instrumentelor) trebuie să fie respectate. Am avut satisfacția să constat, de altfel, că mesajul venit din partea interpretelor conținea denotările acestor foarte importante semnificații în procesul de structurare a imaginii muzicale.

Un moment aparte a însemnat prezentarea în cadrul unui recital a creației compozitorilor clujești, creație care se impune să fie propagată mult mai larg decât în cadrul unui medallion. Valorile nu lipsesc. Din păcate, ele nu sunt îndeajuns de cultivate și, totodată, de cunoscute. Or, este realment necesar să fie depășită inerția sanctualizării unor creații scrise de ani de zile și rapidizat accesul în sălile de concert a creațiilor lui Dan Voiculescu, Hans Peter Türk, Dora Cocjaru, Vasile Herman, Vorbec de lucrări recente care nu au, încă, „scutul protector” al unor opinii critice autoritate. Aceasta rămâne o problemă deschisă, o problemă pentru viitor.

Un final de festival nu prea reușit a fost concertul de închidere. Această impresie reiese din convergența mai multor momente; unul esențial este lipsa totală de inspirație ce a dominat desfășurarea întregului concert. Nu este o practică bine văzută, de pildă, interpretarea din partitura pusă pe pupitrul pianului (Benedett-Michelandjeli a încercat-o și el, dar fără mare succes) chiar dacă e posibil ca Remus Manoleanu să fi primit materialul în ultima clipă înainte de concert. Oricum, interpretarea a fost fragmentară, fără continuitate în ce privește succesiunea evenimentelor sonore, care erau caligrafiate sporadic, uneori anemic, comunicarea mesajului nedepășind stadiul imprevizibilului, dacă nu și al indistinctului. Cred că Sigismund Toduță a avut totuși niște preferințe imagistice concrete care au rămas insuficient descifrate de către tandemul Emil Simon și Remus Manoleanu.

În ansamblu, *Toamna muzicală clujeană* a oferit, însă, un material bogat pentru reflecție, câteva cât sigure de a accede la valoare, noțiune-scop, presupunem, pentru o manifestare artistică nu numai tradițională de acum, dar și de un real prestigiu național și internațional.

Oleg GARAZ

FILM

„Hotel de lux”

Un cinematograf al referențialității e ce ne-a propus de la începuturile filmografiei sale regizorul Dan Pița, de când - lucrând paralel cu Mircea Veroiu episoade autonome - a adaptat proze scurte de Ion Agârbiceanu pentru *Nunta de piatră* și *Duhul aurului*. Cel puțin la fel de funcționale ca sursa literară și afișate distinct erau decorurile naturale din zonele stranii ale Munților Apuseni, fotogenia extrem de studiată, dar nici ea standard, a decorurilor construite și a interioarelor, a costumăției și fizionomiilor actricești alese de asemenea din afara ofertei consacrate, în fine, dar cronologic din capul locului, baladele post-moderne cu accentele bizare ale lui Dorin Liviu Zaharia, inserate ca leit-motive în coloana sonoră a filmelor.

Regizorul este un excelent selecționar al materiilor prime și al colaboratorilor (dacă n-ar fi să-i numim decât pe unii dintre operatorii cu care a lucrat în răstimp - Iosif Demian, Nicolae Mărgineanu, Călin Ghibu), după cum simptomatice a fost însuși tandemul inițial format cu Mircea Veroiu, demonstrând că referențialitatea sa se extinde cu asigurarea unui contrafort artistic, ca reper proximal al unei școli naționale de film în formare. Ceea ce nu înseamnă că Dan Pița și-ar asuma doar statutul unui șef de orchestră și de colajonier de contribuții. Plombul său auctorial s-a vădit cu o rară elocință în scenarizarea proprie, modernă, a prozelor lui Agârbiceanu, iar dacă frecvența ulterioară a ecranizării unor opere literare a confirmat un cult al literaturii, ca reazem primordial al cineastului român, cum a fost și cazul predecesorilor Victor Iliu și Liviu Ciulei, nu mai puțin ne-a captivat discursul cineastului în aceste adaptări: *Tânase Scatiu* (1976), *Bietul Ioanide* (1979), *Noiembrie, ultimul bal* (1987). Creditul și ponderea acordate de realizator diferitelor partituri topice în filmele sale s-au modificat însă repede, în sensul unei exteriorități a spectacolului cinematografic, opusă hieratismului primelor producții, cu un câștig în decorativismul baroc al imaginii (color și oneori

edulcolor, ca în *Tânase Scatiu*), cu un transfer de accent asupra marilor actori (Victor Rebengiuc, Ștefan Iordache), convocați în spiritul marii literaturi, în care regizorul n-a mai urmărit demitizarea, ca în *Nunta de piatră* - *Duhul aurului*, ci un soi de monumentalizare statuară a personajelor. Tentația spectacolului de pe ecran l-a împins intermitent spre filmul de aventuri în spații exotice - seria începută de *Profetul, aurul și ardelenii*, cu scenariu de Titus Popovici, iar în acest lux al evaziunii prelungite l-a avut din nou aproape pe Mircea Veroiu, care a turnat concomitent, în aceeași colaborare scenaristică, *Artista, dolarii și ardelenii*.

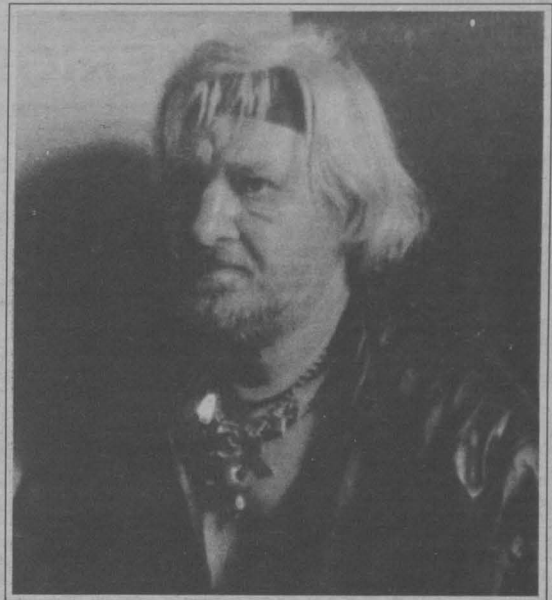
Meandrele acestei evoluții depășesc, prin implicațiile lor, cadrul unei cronici la *Hotel de lux*, recent premiat la Veneția cu un Leu de argint. Dar ele ne conduc spre înțelegerea formulei ultimului opus. Ca film de autor, acesta ar ține de alt filon al investigațiilor, ilustrat de *Concurs* (1982), *Pas în doi* (1985), *Rochia albă de dantelă* (1988), în care referențialitatea cineastului nu mai este una a citatului, adaptării sau parafrazei. El își inventează acum subiectele, cu ipoteza „scenariului ca pretext” pentru o „arhitectură în mișcare” - în accepția conceptului filmic metaforic al lui Alexandre Astruc - la începutul suitei, o „arhitectură” a ambianțelor naturale și încă sub semnul unei fluente narative acum arhitecturată ca atare, justificând o narativitate deconstructivă, în *Hotel de lux*. Ca și tenebrele pădurii din *Concurs*, arhitectura „Casei republicii” ceausiste este materia primă a noului film, cu coloanele, coridoarele, sălile, scările, ascensoarele și subsolurile clădirii care „se povestesc” pe ele însele - unele împrumutate din altă geografie construită, industrială, precum uriașele malaxoare ale „spălătoriei” - monstruoase ca și întregul, în monumentalitatea lui absurdă.

Poate niciodată după filmele de debut estetice regizorului nostru nu și-a etalat reperatele cu atâta vigoare, într-un arc peste timp care evidențiază unitatea unei viziuni și coerența febrilă a operei, dincolo de rupturile și

mutațiile ce influențează rezultatul. Rime secrete se deosebesc între devoratoarele băi aurifere preluate din Agârbiceanu, cu scufundările „băieșilor” în subterane ucigașe, cu ritualul criminal al puterii banului - în primele filme - și pendularea bezmetică între etajele „Casei” unei alte puteri, la fel intermediată în instrumentația sa perfidă, dar încă mai atroce prin proiectul său malefic.

În afara elogiilor convenționale sau diletante, amnezia jurnalieră a criticii de ocazie și reflexele mofturoase ale unor judecăți snobe par să pună între paranteze aceste trasee ale căutării de sine a unui cineast și a unei cinematografii care, iată, intră în record de contemporaneitate cu ceea ce literatura ultimilor ani a revelat deocamdată mai mult din paginile memorialistice prin infernul închisorilor comuniste, iar teatrul românesc de azi prin punerea în scenă a unor texte străine, cum sunt cele montate de un Andrei Șerban sau Silviu Purcărete. Efortul formativ desfășurat, în relativ sincronism cu Dan Pița, de un Mircea Danelluc, a făcut parte din aceeași aspirație spre maturizare întru modernitate, în ciuda inegalităților și incongruențelor din *Glissando* și *A unsprezecea pruncă*. Este vârsta filmului parabolă și alegoric, în care ideile cineastilor autohtoni au parcurs câteva etape, de la disimularea esopică a trimerilor la atalarea lor fătășă, eventual ostentativă și impacientă, după ce fusese întârziată. Dacă se întâmplă și astfel, sunt de avut în vedere noutatea experienței, anvergura oarecum disproporționată a ambițiilor, dificultățile echivalenței cu pariurile cele mai temerare ale cinematografiei sfârșitului de secol, care încearcă să supraviețuiască și să învingă în competiția cu televiziunea și video-casetele, alegând alt coridor decât cel al filmului de cameră, realistic sau de consum comod. Se forțează granițele tragismului planetar al destinului uman, al unei cosmogonii pe care cineastii au tatonat-o din primele decenii de existență a artei lor și pentru care a sosit poate momentul unor cristalizări definitorii.

Hotel de lux a fost o întreprindere costisitoare, izbită de-a lungul a doi ani de

Ștefan Iordache: O postază a „patronului”

zile la „Solaris-Film” București, în cooperare cu „Parnasse Production” Paris și sunt incontestabil un titlu de merit compensatoriu și un motiv de reabilitare a ansamblului cinematografiei românești în primul rând rezultatul pe care îl vedem pe ecran și consacrarea acestei performanțe prin prețiosul premiu obținut la unul dintre cele mai prestigioase festivaluri ale mapamondului. Decantarea critică a acestui film nu doar referențial, ci și de referință, va cere fără îndoială timp și spațiu. El nu încapă, evident, în chenarele curente ale percepției comune. Laboriosul travaliu scenaristic al regizorului însuși - autor în egală măsură al dialogului și al textului rostit, uneori difuzat la megafonele „Casei”, constructor al leit-motivului dramaturgic, vizuale, al dansului halucinant al decorurilor, obiectelor și platformelor mobile, dirijor al grupurilor dantești care populează spațiile fluide ale acțiunii - se oferă cu prioritate unei analize semantice și de limbaj.

Proprietatea soluțiilor și tonalităților, inclusiv sub raportul decupajului regizoral și al valorificării decorului altminteri decât expositiv, ridică pe alocuri

semne de întrebare și incită neliniștea sacrificării unui cinematograf de stări și nuanțe în favoarea unui declarativ. Filmul are un ax ideatic și un nucleu al relațiilor dintre personaje de mare relevanță (patronul omniprezent al „hotelului”, fiul prezumtiv ce-i va urma la putere, mama anonimă pe care n-o va mai recunoaște la închisoarea-ospiciu), cu articulații dramaturgice nu totdeauna la aceeași altitudine. Intersectarea atâtor partituri actricești, de prim plan, secundare sau episodice, înaltă antologic pe unele dintre ele - i-am numit pe Ștefan Iordache în rolul multiform al patronului și pe tânărul Valentin Popescu în postura parvenitului la putere. Privirea regizorului surprinde mai bine clipele de intimitate ale unor dialoguri (Valentin Popescu - Irina Petrescu în rolul mamei și același actor cu ipotetica iubită blondă - Irina Movila), dar nu lipsesc hiatusurile, senzația de insularitate a unor secvențe sub semnul improvizăției complexe (la „restaurantul” unde parvenitul se închipuie inovator). Câteodată ratările valorează însă, ele însele, mai mult decât o reușită rotundă.

Valerian SAVA

A TREIA STRIGARE

După ce în decembrie sala Eforie a găzduit festivalul filmului studențesc *Criza'91*, după ce, în vară, la Costinești, filmele viitorilor cineasți au stârnit entuziasmul publicului și al juriului, iată că pentru a treia oară în mai puțin de un an am avut prilejul să ne întâlnim cu creațiile lor, de data aceasta la a doua ediție a festivalului *Dakino*, organizat în perioada 8-11 octombrie la sala Studio. Să ne întâlnim sau să ne reintâlnim chiar cu multe filme plimbate prin toate aceste manifestări. Astfel, în cele două zile în care au fost proiectate filmele aflate în concurs, am avut prilejul de a vedea peste zece filme de pelicule. E drept că tenacitatea este o trăsătură care trebuie să caracterizeze un adevărat cineast, dar aici e mai degrabă vorba despre orgoliu. În plus, și premiile au fost de această dată mult mai mari decât de obicei, valoarea lor totală depășind 1.500.000 lei. Deci tentația era mare.

Ceea ce a adus cu adevărat nou acest festival a fost prilejul de a vedea și filmele realizate în universitățile particulare (Universitatea Ecologică, Universitatea Titu Maiorescu, Academia de arte „Lucaefăru”, Universitatea

Hyperion). Cam un sfert din numărul filmelor înscrise în concurs provine din aceste instituții. Cantitativ puține - dacă ne gândim la numărul facultăților de profil apărute în peisajul universitar post-revoluționar. Destule însă pentru a ne putea forma o părere. Din păcate nu prea bună. Căci se vede clar decalajul valoric între ceea ce se produce în Academia de Teatrul și Film și ceea ce se face în afara sa. Aceste filme ne-au adus în fața ochilor o tristă realitate: de cele mai multe ori filmelor le lipsește riguroasa dramaturgie, sunt prost filmate, actorii par a fi lăsați de capul lor. Ceea ce nu înseamnă că pe ici-colo (dar extrem de rar) nu se întrezărește și o brumă de talent, dar trebuie cu adevărat să ai o răbdare deosebită pentru a o descoperi și niște nervi de oțel pentru a susporta producții supradimensionate în care, cu toată bunăvoința, nu poți descoperi nici măcar umbră unei idei. Faptul că în palmaresul festivalului nu

s-a găsit loc pentru nici unul din filmele produse la aceste universități particulare spune multe despre valoarea lor. Sigur că asta nu înseamnă automat că filmele produse în A.T.F. au fost toate foarte bune. Dar au fost oricum deasupra mediei.

Și pentru că tot vorbeam mai sus de riguroasa dramaturgie, să menționăm că de data aceasta juriul a considerat - și pe bună dreptate - că premiul pentru scenariu nu poate fi acordat. O constatare care ar trebui să ne îngrijoreze pe toți. Poate că e vorba și de lipsa unei colaborări mai strânse între clasele de regie și imagine și cele de scenaristică. Cert este că până la urmă premiul pentru scenariu a fost transformat în două premii speciale ale juriului, acordate Luminiței Mardare pentru *O zi din „veața” mea* și lui Radu Leon pentru *Dușmanul poporului*.

Celelalte premii: Constantin Apostolescu pentru imaginea la *Hotel*

Cișmigiu, Viorel Sergovici jr. pentru imagine tehnică (*Stigmatul*), Radu Ionescu pentru *Cina*, Tudor Radu Munteanu pentru *Și ei sunt ai noștri*, Gheorghe Preda pentru *Stai nemișcat ca o pasăre-muscă*, Teodor Oprea pentru *Cercetarea orbului de farisei*. Marele premiu și trofeul „Dakino” a fost obținut de filmul *Hotel Cișmigiu* de Constantin Apostolescu și Florin Iepan. Un palmares mai echilibrat decât cel al precedentei ediții, când pe podium au urcat și multe producții total neinteresante. Un palmares primit cu aplauze de public. Și, în sfârșit, un palmares în care premiile au fost acordate aproape toate în unanimitate de către juriu, după cum s-a specificat la festivitatea de premiere. Sub raport organizatoric, slavă Domnului că s-a găsit cineva care să ne prezinte premiile la această festivitate! Căci, după ceremonia deschiderii, nimeni nu s-a mai gândit să-și ceară scuze pentru dese întreruperi și să explice cauzele lor. Poate la ediția viitoare, ce se dorește internațională...

Rolland MAN

DIALOG INTERIOR

II

— Te îndispune, într-un cuvânt, infatuarea foștilor noștri amici.

— „Îndispune” parcă nu-i tocmai propriu spus. Și nici „infatuare”. E mai mult decât infatuare ceea ce le definește modul comportamental: un ce uliutor, ceva care îmi provoacă nu îndispoziție, ci un fel de dramă a inteligenței.

— Zicând „infatuare”, am inclus în acest termen generic toate conotațiile posibile: elefantiazis al mulțumirii de sine, egolație, pretenție de infailibilitate, narcisism.

— Candoare...

— Da, și un soi de candoare, un soi de candoare perversă, pervertită, produs al sentimentului unora că totul li se cuvine și le este permis, că n-au nici o răspundere. Candoarea de copil răsfățat, candoarea lui Di Goe. Tocmai asta mă deconectează. Cum e posibil ca spirite ascuțite, chiar scânteietoare, să fie atât de lipsite de simț autocritic? Să-și piardă în asemenea măsură luciditatea când se au în vedere pe ele însele, mai ales în raport cu umanitatea ambianței imediate, cu majoritatea contemporanilor instruiți încât să creadă că dețin monopolul gândirii corecte și al inteligenței, neluând în considerație opiniile deosebite de ale lor?!

— Într-adevăr, ei nu discută. Emit enunțuri, la modul pontifical. Dacă li se răspunde, nu ascultă. În loc de a spulbera replicile primite prin argumente, aplică emițătorilor calificative infamante sau, mai frecvent, fac abstracție de interlocutorii, debitându-și mai departe soliloquiile știute. Nu au vocația dialogului.

— Și, totuși, cu câtă impetuozitate revendicau, în mai 1990, un „dialog real”...

— Înțelegând prin „dialog” un dictat! Ei ar fi rostit discursuri rezumabile într-un singur cuvânt, imperativ: „demisia!”, iar partenerul trebuia să execute comanda.

— Așa concep dănsii, în genere, democrația...

— O concep așa întrucât se consideră suprageniali...

— Suntem drepti oare? Nu cumva le atribuim gratuit megalomanie nemăsurată?

— Păi, să examinăm faptele! În 1990, pe la începutul anului, mama disidenților se adresa minerilor ca unor nevrăstnici, ca unor subdezvoltați, povățuindu-i să se lase conduși de intelectuali genialoiți constituiți într-un „grup” faimos. Ca și cum sormonitorii măruntaiei Terrei nu și-ar cunoaște propriile interese și n-ar fi în stare să și le apere ei înșiși! Un an și câteva luni mai târziu, în septembrie 1991, aceeași doamnă vorbea ca unor copii soldaților, instigându-i „matern” la nesupunere.

— Recent, un fost virtual candidat la președinția republicii, trimis de către ai săi la Washington pentru a pleda (deși nu era nevoie, de vreme ce existau avize favorabile din partea administrației) în favoarea (vorba vine!) acordării necondiționate de către Congres a clauzei națiunii celei mai favorizate, s-a înapoiat fără clauză, dar aducând în schimb un pretins „avertisment sever” către poporul român din partea unor kongresmeni. Cu un tupeu și o aroganță de vechi, rafinatul estel (căci prin estemism și-a agonisit capital politic) a amenințat națiunea, ca din partea boierilor transceanici (care, de fapt, nu i-au încredințat nici un mesaj, nu aveau calitatea s-o facă și, pare-se, nici nu i-au luat în seamă) că dacă nu votează cum vrea Tom Lantos o să fie rău de ea. O asemenea impertinență nu și-a permis nimeni, în toată istoria României...

— O asemenea impertinență și un astfel de șantaj...

— Și națiunea suportă!

— Poate nu va mai suporta. Poate că aleșii ei vor invalida mandatul parlamentar al unuia care, sub cuvânt că merge să susțină interesul național, se duce, de fapt, pentru a-l torpila: din interese de partid inavuabile...

— Domol! Sine ira et studio!

— Corect. Nu însă fără a sublinia că mentalitatea unora dintre confracții noștri ce se pretind aristocrați ai spiritului este una tipic ciocoioasă. Servilism absolut față de străinătatea avută, desconsiderare a propriului neam.

— Adevărat. Există în mediul nostru (presă, instituții academice) ipochimeni care vorbesc despre oamenii de rând cu un dispreț pe care nobilimea autentică nu-l avea și pe care, în nici un caz, nu pot să-l aibă spiritele realitate distinse.

— Se afișează, în schimb, ostentativ, Vetele și Zițele. Felurile specii de țafe, de mahalagioaice. Inclusiv cele cu diplome universitare, cu titluri științifice.

— Formațiunea cutare – se zice, de pildă – a obținut o groază de voturi, dar... în provincie. Sau, cu și mai multă lehamite: pe X l-au votat țărani!... Ca și cum valoarea unui vot n-ar fi aceeași în centrul Capitalei și în cel mai umil căntul!

— Nostim e că acei ce judecă astfel se erijează în campioni ai democrației. Pretind chiar a reprezenta – doar ei –

„forțele democratice”...

— Mojiica elitistă se declară și prin referiri la lumea de dincolo de fronturi. Fascinați până la leșin de societatea vest-europeană și mai ales nord-americană, snobimea desconsideră, pe de altă parte, integral, tot restul planetei. „Est”, „Balcani”, „Asia”, „Orient” sunt, în limbajul snob, termeni peiorativi. Câte unii scriu prin gazete și pronunță la microfoane nume precum Albania, Turcia, chiar Rusia și China cu un dispreț pe care insul civilizat nu și-l permite nici față de pământurile locuite de boșmanii.

— O să se spună că suntem antioccidentali, antiamericani...

— Și îți pasă de spuneri? Dacă ne-am lua după câte se debitează, nu ne-ar rămâne decât să ne sihăstrim sau să ne sinucidem. Occidentul e splendid. Realizările din Statele Unite stârnesc, pe bună dreptate, admirația întregii umanități, însă faptul acesta este o temei pentru a privi numai în direcția aceea? De-a aștepta de acolo chiar totul? O asemenea atitudine nu poate fi decât incomodantă pentru cei „vizitați”. Pot americanii hrăni, îmbrăca, încălzi, lumina, instrui – numai ei – întreaga omenire nevoiașă? Este unchiul Sam un Dumnezeu care, dacă vrea, dă tuturor de toate, în baza unor certificate de bună purtare? Are de unde să tot dea, la nesfârșit? *Lasciate ogni speranza!* Ingroațati sub dărâmaturile sistemului comunist vom rămâne veșnic, dacă nu ne ridicăm noi înșine, prin efort propriu! Spre a putea să o facem, evident că avem neapărat nevoie de o mână de ajutor din afară – însă nu dintr-o singură parte. E normal și necesar să ne intrăjutorăm în primul rând cu vecinii. Concomitent, viața ne impune stabilirea de cât mai cordiale raporturi cu toate națiunile și statele.

— Mi-e teamă că prea am intrat în politică!

— Era inevitabil. Aveam de exemplificat un principiu moral.

— Tema era fudulia unora, care nu știu sau au uitat că „cel ce se înalță se va umili”...

— Puțină iactanță stă, totuși, bine tinerilor, și mulți dintre cei în cauză sunt tineri sau încă tineri... Pe câțiva i-am propulsat noi înșine, parcă...

— Cel la care ne referim sunt de vârste diferite. Nu asta contează. Vârstele biologice pot fi subsumate celor spirituale. Vianu a propus sintagma „generație de creație”.

— Da, numai că generația „elitistă nu-i, sau nu mai e, una „de creație”. E pornită tocmai pe distrugere. Sforțarea celor ce strigă „Europa!” nu e de-a „europeniza” societatea românească, ci de a beneficia doar ei de civilizația și cultura occidentală, de a bara accesul altora (prin burse, invitații etc.) la sursele de lumină vestice.

— Cum dovedești asta?

— Simplu. Obțin burse de studii și orice alte posibilități de a călători, inclusiv și mai ales pentru documentare, pentru instruire, numai acei ce se dovedesc a fi adversarii ai puterii.

— Mai e de cercetat! Iar delimitarea de cei cu alte idei e normală. „Generația” de la *Gândirea și Cuvântul* a declanșat un adevărat război împotriva „bătrânilor”.

— Există, într-adevăr, similitudini de ordin atitudinal între cei se declarau, în 1978, „fiii Soarelui” și aristocrații noștri cu ifose aristocratice.

—... și legitimize.

— Da, și legitimize. Tocmai am spus că unii dintre cei la care țineam atât de mult odată se comportă ca și cum li s-ar cuveni totul, în virtutea unei eredități fabuloase, ca și cum ar fi din „os domnesc”. Deși, social, nu sunt, în nici un caz, de origine princiară... Sunt aristocrați în aceeași măsură ca personajele din *Scrinul negru*.

— Și, asemenea unora dintre ele, câțiva ar fi în stare să aducă țara la dimensiunile unui județ, numai s-o stăpânească ei...

— Asta-i o altă chestie. Era vorba de vestejirea de către tinerii din generația afirmată în jurul lui 1930 a „bătrânilor”. *Manifestul „Crinului alb”* nu-i însă decât retorică. Gloanțe oarbe. Spre deosebire de lansatorii lui, dintre care primul (poate, singurul autor real), Petre Marcu-Bals, avea să adopte, de altfel, în curând, o poziție diametral opusă, sub numele de Petre Pandrea, liliacii noștri corifei ai democratismului („original” prin intoleranță) conjugă permanent vorba cu făpta. Cine nu spune că ei nu este democrat, și e tratat în consecință. Sacerdoții de până deunăzi ai frumosului atemporal du o politică de cadre identică celor comuniste, decât că îndreptată inervi. Aplicată contra celor de extracție socială joasă: țărănească, muncitorească.

— Vorbești cu patimă!

— M-aș bucura să greșesc.

MOMENTUL DE TRECERE

Până aici a fost să fie viața de om cu obligatoriul continuum cardiac cu obligatoria intermitență a inimii.

Până aici.

lată cadavrul. Adică bietul nostru amic

lecuit pe vecie de ziua de mâine.

Îl veghem-priveghem

și ochii noștri ar prinde să miroase nițel

a lipsă de viitor dacă

n-am sesiza discret nesolemn

momentul de trecere a torței

dintr-un suflet în altul.

ÎN CAZ CONTRAR...

În vreme ce-și mângâie iubita-studentă

scoțându-i suportul de-o albeață

ingerie

tânărul profesor de filologie clasică

rostește cuvinte licențioase

spunându-i dragei sale fraiele ce

roșește

că în caz contrar poporul

ar uita anumite verbe

și deci limba română ar sărăci

și nici ardoarea amorului nu ar fi

deplină

dacă îndrăgostiții nu ar cunoaște

toată bogăția lingvistică

ce exprimă nuanțele sentimentelor

pornirilor

și sosirilor pătimeașe, – tot spune

tânărul profesor de filologie clasică

în vreme ce-și dragostește iubita-

studentă

căreia îi mai șoptește la ureche

și alte cuvinte – cum să vă spun? –

mai că necuviințioase... dar

în aceeași clipă uitate, ireversibil

uiteate

de studenta cuprinsă de cel dintâi

însălmântător de dulce miraj al –

parcă –

stingerii de conștiință,

al dulcii stingeri de conștiință.

O ANECDOTĂ PRIMEJIDIOASĂ

Intellectualul bețivan

ajuns deja

biet spirit chircit în păguboșenia

neaduceri aminte

dimineată de dimineată

trăiește un sentiment ciudat – ceva

între o suspiciune dezamorsată

și o înfiripare de nădăjduire

și niște furnicări de mulțumire

în amestec cu puțină spaimă

din motivul că, grație curajului

său alcoolic,

a îndrăznit să spună în public

o anecdotă primejidoasă

la adresa dictatorului ce are să vină,

căci

numaidecât se va găsi un dictator

gata, gata să vină

în lumea asta de aproape învinși.

Leo BUTNARU

Mai aproape de Tudor Vianu

Semnul cel mai caracteristic al posterității vineșii se află în tenacitatea cu care recuperăm tentativele eruditului: dornic să capteze mobilitatea frumosului, să recunoască tensiunile între normă și libertate, să schimbe sentimentele în idei, substratul estetic în mijloc stilistic. Varietatea și contrastul devin sub pana lui Vianu argumente ce necesită dezvoltări logice pentru a aborda, cu precizie, cu relief, în mod complex, spinoasa chestiune a analogiilor. Între limbaj și sensibilitate, între viața socială și educația morală, între demonstrație și creație.

Vianu polemist? Întrebarea poate fi pusă ca să nu ne împuțăm că am scăpat din vedere încercările de care nici Vianu nu a fost scutit. La unele, cum a fost „recenzia” lui G. Bogdan-Duică privind *Poezia lui Eminescu*, cercetarea sa de pionierat din 1930, autorul nu a găsit cu cale să răspundă. La altele, cu constatarea la fel de nedrepte și injurioase, Vianu a reacționat. Una dintre acestea, de care a avut, din păcate parte, vine de la Vladimir Streinu, prieten mai vechi și coleg de condei. Nu intru în detalii, uimitor rămâne faptul că Streinu, îl învinuiește pe un om de probitate la Vianu că a plagiat. Chestiunea, deloc oarecare, nu a mai fost până acum discutată. L-ar fi plagiat... pe Benedetto Croce! Citatele alăturate nu spun mare lucru. La persiflarea-cu care îl tratează V. Streinu, conștiință până la un punct congeneară, Vianu, călcându-și pe inimă, răspunde. Comentarul lui Streinu apăruse în *Gazeta* din aprilie 1935. Două zile mai târziu vine întâmpinarea lui Vianu, desfigurată de numeroase greșeli de tipar. Va fi necesar să fie reprodușă, corect, în numărul din 6 aprilie. Ciudat mi se pare că Streinu perseverează într-o notă la fel de minimalizatoare din al cărei cuprins aflăm că *Estetica* este un simplu manual și că cel mult, dacă este pe bune, Vianu ar fi un crocean. Merge mai departe și, în nr. 5 din mai 1935 al *Revistei Fundațiilor regale* reia atacul, de astă dată extins la recent apărutul volum al lui Vianu, *Ion Barbu*. Ironiile sunt joase, pentru care motiv Vianu, sub un titlu edificator, *Mizeriile literaturii*, polemizează (fără plăcere) cu detractorul său.

Tonul este perfect urban, deși Streinu coborâse până la invectivă și grosolanie. Pe Vianu îl califică de „client”, pamfletul lui ar fi un „pamflet”, înclinat să-i năclăiască interlocutorului vârful penței cu „clei de urechi”. După ce îi concede că ar fi un biet strapontat universitar¹, Streinu se îndoieste că Vianu ne-ar fi dat „primul sistem de estetică”. Mai întâi meritul acesta revine lui Mihail Dragomirescu, apoi să nu fie omise contestațiile precedente ale lui Lucian Blaga, precum în *Eonul dogmatic și Spațiul miotic*. Mai pe urmă, când este readus în dezbatere Croce, Streinu repetă calificarea lui Vianu de „plagiator strategic” pentru că, deși apelează la Croce, pomenirea lui nu are loc nici măcar lăturălnic. Sistemul lui T. Vianu „s-ar cărpi din locuri comune”, în cel mai bun caz. În încheiere Vladimir Streinu se declară „grăbit să-mi șterg penița de clișeu dezgustului”.

Grăbiți să se spele de dezgust sunt și Al. Dima și Mihail Sebastian. Doa că amândoi privesc opiniile lui

Streinu drept nefondate și insultătoare. În *Rampa* din 12 iunie 1935, Mihail Sebastian nu gustă defel deprăntatul gust combativ cu care i se adresează Streinu lui Vianu. Și observă că: „Trecerea maida-nulă în cultură s-a făcut direct, fără schimbări de vocabular, maniere și moralitate”. Dezbaterea în sine nu înțește la o discuție lămuritoare, nici vorbă, se urmărește exclusiv răpunerea adversarului. Care e, după calificativul măgulitor utilizat, un „stăpân al domeniului”.

Apelul la urbanitate, subînțeles de Sebastian, va fi urmat de articolele lui Ion Zamfirescu în *Adevărul* din 23 iunie 1935 și de Al. Dima în *Familia* (nr. 5-6, sept.-oct. 1935). Ambele favorabile, laudative, plasând opera lui Vianu printre lucrările fundamentale ale culturii române. Ion Zamfirescu scrie negru pe alb: „Dl. Tudor Vianu e la noi primul creator al unui sistem de estetică ce se construiește exclusiv dintr-o intenționalitate teoretică (...) În câmpul tinerei culturi românești o astfel de singulară realizare se cere de aceea cu entuziasm prețuit, cu bucurie receptată, atent cercetată și nicidecum suburban gazetat de ochiul confuz al gazetărilor ce se crede competent în a-și însemna meschinele-i observațiuni în marginea oricărei opere de înaltă cultură”.

Operă de maturitate, *Estetica* lui T. Vianu are ținută academică și rigoare, conchide același.

În alt spirit, mai puțin elogios, o abordează Al. Busuioceanu în *Gândirea*, nr. 9, nov. 1935) dar progresiv convins că spiritul critic al autorului este mereu dublat de unul sistematic doctrinar. Dogmatismul, perceptibil la Vianu încă din lucrările sale precedente, explică avertisnena sa împotriva oricărui istorism. Cum ar mai explica și eclecticismul său aparent. Este pomenit, în context, studiul lui Vianu, *Poezia lui Eminescu*, ca o concesie făcută unor exigențe ivite pe parcurs: „Esteticianul va fi obligat și la alte metode și mai ales la o suplă acceptare a aceluiași istorism, atât de categoric refuzat de știința normativă. S-au găsit și mai curând voci de părere că Vianu nu are antene de critic. Modul în care l-a susținut pe Ion Barbu de la debut, l-a sprijinit pe alt începător din epocă, anume pe Felix Aderca, și s-a bucurat să înregistreze succesele unor consacrați dificili, de tipul Gala Galaction ori Panait Istrati, este de natură să infirme rezervele secrete sau fățșe ale celor care îi tăgăduiesc contribuțiile. În final, dacă am numărat bine, Vianu s-a ocupat, în lunga-i carieră, de aproximativ o sută de autori români și încă tot pe atâția universali. Le-a descoperit virtuți, a explicat pentru alții de ce merită să fie redescoperiți. A-i refuza calificarea de critic (și încă unul problematic!) echivalează cu o subapreciere nedreaptă și anacronică. Cine face bine istorie literară are neapărat stofă de critic. Altminteri nu ar avea cum să sesizeze gradul în care istoricul literar restituie, relansează valori exact în măsura în care criticul le confruntă sau se confundă cu acestea.”

Multitudinea analizelor dovedește că Vianu a fost conștient disponibil la combinația de manifestări a

literaturii. Desferecat de prejudecăți, dar expansiv mai niciodată.

Să încercăm să lămurim dacă disponibilitate înseamnă și comuniune, inventivitate înțelegătoare. Evident, nu. Poate din pricină că atitudinea sa esențială este una calmă (citește nepartizană), bine rânduită, neînfrântă intelectuală în cazuistica discursului critic.

Abia după ce ne-am lămurit că Vianu studiază autorii, nu îi provoacă să-și contradică identitatea, înțelegem că ceea ce e face este și istorie literară (explicare de mentalități, de tradiții, de terminologii), dar și altceva. Ca savant este guvernat de spirit critic, ca cititor se dezvăluie pasionat de evoluții ce vin din text și trec dincolo de el. Ca exeget, cu o viziune asociativ-disociativă, coboară în structurile studiate ca să precizeze sursele, ambițiile, poetica acestora, să le scruteze resortul, orizontul originar, șansele de propagare.

Cum aş putea să închei mai bine aceste considerații despre Tudor Vianu ca învățat și deopotrivă sfătător al cititorilor săi decât evocându-i, într-un fel, glasul. O voce se reproduce dacă există imprimări. A lui Tudor Vianu mă urmărește întipărită în culele memoriei mele. Cum demersul lui sufletesc și intelectual a rămas întotdeauna expresia unor convingeri de fond, iar acestea alcătuiesc harta propriei existențe, o hartă alcătuită din linii pure, îmi rămâne să regret că tinerii nu își cunosc magistrul. Glasul omului care se mărturisea sună azi, ca și ieri, egal, ca al unei persoane ce își croiește drum lung și știe bine să-și regleze respirația la efort.

Egală, însă nicidecum ternă, vocea lui Vianu, spre deosebire de celuilalt Profesor cu care a dialogat prin opera comună, mă gândesc la G. Călinescu, construia propoziții și fraze pline de silința cunoașterii. Fraze de evaluare, pliate la nevoia de imediată îmbogățire operațională resimțită de studenți. Fraze exacte, carnoase, motivate, vehiculând rar, extrem de rar fantezii interpretative, totuși dăruite cu o structurală multilateralitate. Neașteptate nu erau în conținutul lor concluziile, însă cu siguranță argumentele, extinse la aria culturii naționale și universale. Și mai era ceva: ușurința cu care vorbitorul reflecta cu privire la circulația ideilor, le fixa referenții. Aici se vădea marea lui știință, soliditatea lui ușor de verificat. Tudor Vianu năzuia mai degrabă să umple goluri printr-o elaborație temeinică decât să uluască ori să stârneasce efecte spectaculare.

Ca persoană publică nu i-au lipsit prilejurile să fie prezent în poziții centrale. Atât la congrese și colocvii, cât și la manifestări omagiale. Ce a conturat constant Tudor Vianu în asemenea ocazii revine istoricului să precizeze: o sumedenie de aprecieri legate de particularități majore ale culturii noastre, pe al căror temel eruditul a probat validitatea, originalitatea și atractivitatea spiritului creator românesc. Îngemănările cu alte culturi s-au ivit pe o bază, poetic vorbind, incitantă și miraculos contagioasă. Vianu a demonstrat strălucit că uneori se întâlnesc nu doar albiile culturale dar și izvoarele lor. Poate că de aceea glasul lui Vianu nu trebuia să-și schimbe

timbrul, să forțeze nota lui obișnuită de expunere. Știa bine ce are de transmis. Nimic surprinzător dacă silința de a reazi vocea sa trece în seama generațiilor ce vin cu stringența marilor urgențe.

Mi-a fost dat să aflu într-o împrejurare specială (eram internat într-un spital și medicul de salon îmi măturisea că student fiind a frecventat câteva seșine de curs ale lui Tudor Vianu), cum îl privea pe cărturar o persoană din afara profesiei. Prelegerile aveau loc spre sfârșitul anului 1962 și începutul lui 1963. Nu era pentru profesor un moment bun. Sănătatea sa lăsa de dorit, starea sufletească se înrătățise, „foamea de lucru” (acea stare îndelungată, adevărat resort al activității profesurii) eșua într-un răsăft ironic... „Era și timpul să mă înțelepțesc, prea am tot salahorit...”, citim într-o ciornă de *Jurnal*.

Medicul, pentru care contase inițial prestigiul dobândit de Vianu ca magistrul, descoperă, uimit, un ins obosit, vorbind egal, fără trageri de inimă. Își amintește, mai întâi, de aspectul exterior al conferențiarului. Îngrijit, sobru, ușor desuet. Un bărbat corpulent, cu gesturi stereotipe, se așeza la geam, privind îndelung strada Edgar Quinet, perindarea trecătorilor. Rareori se întorcea cu privirea spre tinerii din amfiteatrul Odobescu. Regăsim cât durată unui surâs absent... Apoi aceeași lipsă de eufuziune, de interes real pentru subiect și subiecți. O așteptare grea să se încheie expunerea. Decepție inerentă, ar eticheta un biograf grăbit. Un răspuns nuanțat se impune totuși. Oare acesta era Vianu pe care îl cunoaștem? Cel pe care învățasem să-l admir, să-l ascult încordat de iubire. Chiar cel din toamna lui 1963, când l-am însoțit de la facultate până acasă, în strada Andrei Mureșanu 33 și care apucase să-mi povestească de ce își dorea să se întoarcă la *Jurnalul* său. Cu pagini speciale despre desperarea de a nu fi curajos?...

Înserez aici această pagină ca o dovadă că dincolo de accidentele biografice (evident, încăcătura de evenimente personale nu poate fi exclusă din tablou) Tudor Vianu avea posibilitatea să se domine. Și ca om de catedră. Și ca moralist. Dispunea de țaria să-și depășească penibila suferință fizică și morală. Avea suficientă rutină să simuleze concentrarea. Chiar dozajul, poate indecis câteodată, să suporte inoportabil. Conștiința insului, desigur dezaprobat într-ascuns de alții (cât de atroce măcinându-l), senzația că este trădat prin substituire...

Primordială la Vianu, chiar când circumstanțe particulare afectează tonusul lui creator, rămâne voința. Voința de a fi ei însuși, rostind destinul cărților ca al unor ființe dragi. Boala de cord, stihnică ei amănitoare, îi răpesc liniștea foarte probabil, nu însă și aspirația spre esențializări ordonatoare din cabinetul de lucru. Cu câteva săptămâni înaintea infarctului funest, aduna în fișe un ipotetic contur al imaginației bacoviene. Nu știu dacă s-au mai păstrat acele fișe. Știu că reflecta să plaseze un număr de puncte de sprijin pentru tensiunea bacoviană într-un spațiu postsimbolist. Spera să favorizeze reconsiderarea vechilor teze despre simbolism. Gestul, prin excelență mobil, contrastează cu sfârșitul iminent al lui Tudor Vianu. De fapt îl abolește. O cădere de cortină care nu trebuie să inducă pe nimeni în eroare.

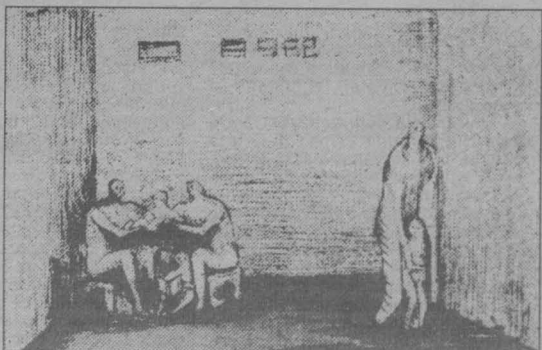
A lucrat până în prezua infarctului fatal. Considera mereu că trebuie să completeze ceea ce s încheiasse. În regimul său de asumări și realizări nimic nu i s-a părut minor. Cum a și afirmat despre un coleg, e vorba de Mihail Ralea, cu prilejul aniversării acestuia: „... tot ce făptuim se leagă de actualitatea în desfășurare...” și „Sensul sărbătoririlor de felul celui de azi... mi se pare că este acela de a ne face mai bine cunoscuți între noi, și de prezența publicului din afară, cea parte a activității noastre care îl îndreptățește să ne ceară sfaturi și neostentite pentru îmbogățirea tezaurului de cultură al patriei!”

Acesta a fost programul pe care și l-a asumat: să explice o mare lecție de creativitate. Cu sensuri superior analitice și înalt conceptuale. În numele lor Vianu se face solidar cu progresul spiritual al epocii. Elogiul lui aduș inovățiilor argeziene, lucrare ce încheie o întregă bibliografie, se întoarce asupra lui Vianu însuși. Departate de provocări polemice, indubitabil militant în slujba noului, devotat valorilor marcate de idealul umanist și de originalitate etnică, criticul și studiosul, tentat de cele mai nobile aspirații, ridică la universalitate sărbătoreasca lor elocvență.

Îl regăsim în forța plastică a modelului prestigios. Discipolii își merită calitatea urmându-l. Prin ei completăm fizionomia, degajăm rețeaua de filiații pentru a ne explica talentul lui Tudor Vianu, sprijinit și învăluind întregul acestei culturi.

Henri ZALIS

1) T. Vianu: *Scritori români din secolul XX*, București, Minerva, 1979, p. 336.

Henry Moore: Grup de familie

Marcel MOREAU

CĂȘTE CĂȘTE

Cântecul pe care nu-l voi cânta niciodată...

Vizionar, Marcel Moreau se cîliberează aici de imagini care-l bînuie, de „stranii și radioase celebrări verbale” care-l locuiesc, ne face să-l atingem cu mîna trupul arzînd, mîruntaiele deschise, istorisește raporturile sale fizice cu cuvintele, își observă ființa putrezind, detașat parcă de lumea celor vii, în folosul unei scriituri tot mai radiante, mai solare, își explică bețiile necesare, cu Verb și cu Vin, inextricabil legate, și se interoghează angoasat asupra viitorului, asupra perenității nebunelor sale poezii, asupra calității setei sale de a trăi și de a scrie. Confesiune delirantă, țipăt tulburător, urlet uneori aproape animalic (...), extraordinara personalitate a unui om a cărui fervoare de a fi autentic și ardore de a crea ne amintesc chipul puternic și îndurerat al lui Antonin Artaud... (Jérôme Garcin)

E cald în ființa mea, foarte cald. O căldură rea cu lungi adieri fetide. Nu soarele, nu. Nici acele mărunte lovitură de lance arzîndă care vă trezesc pofta de a vă dezbrăca pe dinlăuntru de voi înșivă. O căldură jilavă, da, și parcă uneori uitată de zile înțregi într-un colț din capul meu, un cuvînt descompus care nu mai poate sluji la nimic, solitar în duhoarea lui.

Măsur în termii rezistența mea la ideea de a părăsi deja acest pămînt. Căldura trupului meu. Nicidecum doar biologică, ci verbală, paludeană prin verb. Când febra sonoră se deprinde cu sângele și mușchii, când cele două temperaturi se întemeiază una pe cealaltă, o scriitură se naște undeva, dintr-un foc straniu și nerăbdător...

Ca și cum cuvintele înflăcărate ale imaginației s-ar arunca în trup, într-o străfulgerare, înainte de a se năpusti în pagină pentru a declara război frigidului...

Intr-o zi am asistat la o fulgurantă revărsare de frază în masa viscerală. Se aruncau într-o „baie de sînge” care le făcea să alunece de sens. Trecusem de la amenințarea discursului

Așa mă locuiesc tot soiul de sonorități reziduale, tot ce n-am putut spune și totuși m-am sforțat să spun... Și toate aceste cuvinte cărora nu le cunoșteam nici forma, nici înțelesul, dar le știam prețul, tocmai fiindcă scăpau furiei mele de a le dibui, am azi impresia că rătăcesc în spațiul organic și că îl luminează cu un foc uneori rău. Poate *nevroza*. Acel discurs de neuzit, care se fixează în anume puncte ale masei vitale pentru a mă cutremura și care e chiar neizbînda mea, tăcerea forțată preschimbată în neagră incandescență, e cel care, înălțurîndu-mă, mă face să nu mai sper că mai ating vreodată Absolutul scriiturii...

Acestor cuvinte mi se întâmplă, încă, să le aud murmurul singular, chiar în clipa în care vorbirea se rostogolește pentru a se face cartă, carte definitivă... Vreau să cred atunci că vor răsări deodată, că le voi vedea revărsându-se în pagină, desenînd sub ochii mei o pătîcică de infinit, tipetele adevărului care ucide, adică ale aceluia dincolo de care moartea va fi prietena mea... Le imaginez înălțate de

le-am putut fixa în pagină, cuvintele care se dezagregă de îndată ce le ațin calea, cine știe dacă n-or fi un avatar al aceluia Dumnezau în care nu cred deloc fiindcă nu-l văd și nici nu-l aud?... Cine știe de n-o fi ceremonialul viitoare mele nebunii instalîndu-se în mine după legi doar lor cunoscute?... Tot ce am scris m-a dezechilibrat, dar poate că tot ceea ce n-am scris vrea să facă din mine un nebul...

Treburile lumii îmi repugnă, dar nu-mi repugă întoarcerea mea halucinantă asupra secretelor trupului putrezind. Aici caut cuvinte ambigue și crepusculare, despre care visez că sunt neputincioase, că le lipsesc aripile ca să zboare pentru a părăsi trupul și a se preface în revelație, adică în literatură. Îmi place să gîndesc că le convine sub piele, în vine și în mucoase, în incurcatele țepe senzoriale, în moliciunea intestinelor, în destinderea și involburarea mușchilor... Că se bălăcesc în băltoace comunicate și alunecă dintr-un „bureț” în altul... Dar nu găsesc nici unul. Și, totuși, nu mă îndoiesc că s-au așternut acolo, puțin câte puțin, în trup și nicăieri altundeva, mai ales nu în memoria slăbită... Și mi-e cald din pricina lor... Dacă ați ști și cât de cald îmi e...

Trebuie să-mi mai iubesc trupul și umbrele sale ardori? Nu, dacă mă gîndesc la insalubritatea lui funciară, la degradările sale fără leac, la gătuirile sale toxice... Da, dacă mă gîndesc la cuvintele pe care le oprește în el, și care-l încălzesc fără oprire, și care cunosc toate tainele, și care nu vorbesc, dacă nu cumva doar între ele, în șușoteli intraductibile, izbucnind uneori în rumori răgușite sau umplîndu-mă cu un mărăit surd... Și ce alt interes aș mai putea avea pentru acest trup, dacă n-ar fi maniera sa de a-mi spune, ca o lovitură de arcuș răsunînd până în străfundurile mele, că o parte din muzica lui îmi rămîne necunoscută... Și oricît de teribile ar fi melodiile pe care le smulg, știu că aceea e cea mai teribilă dintre toate... Nebunia de a coborî în cele mai joase tenebre ale mele s-a dovedit firavă în fața acestei nopți insondabile de unde urcă și recad îndată vocile încrucșate ale căldurii viscerale și ale impulsurilor nedivulgate.

Mi-am fost petrecut toată viața făcînd să vorbească trupul, conferindu-i un discurs, elocvență, angajîndu-l cu totul în actul de a scrie. M-am dăruit acestei trude titanice și violente de a întemeia pe limbaj și cea mai mărunță tresărire a instinctelor, de a o înălța vorbind și sîngerîndă până la spirit, ca el s-o propulzeze apoi întocmai în pagină. Credeam că mă voi goli de un infern fascinant, dar ignoram că dezlînguiam astfel forțe infernale, sedentare, masă - rînd pe rînd văscioasă și furtunoasă, mișcătoare și încrămînită - de cuvinte pe care nu le voi scrie niciodată... Înțeleg mai bine astăzi natura strămtorării mele și forța tainei mele... Ceea ce mă distruge, nu e, poate, atât ritmul cu care acopăr paginile, promptitudinea cu care extrag din obscuritățile mele promisiuni de

iluminare sau texte fertile, nu e poate atât asta cît, mai degrabă, torturantele presiuni pe care le exercită asupra mea ceea ce nu spun, ceea ce nu știu ce demon se amuză să-mi interzică a spune...

E ca și cum aș fi pradă a două febre, una care îmi vrea salvarea și cealaltă care își bate joc de ea: febra scriiturii, febra nescriiturii... Gîndeam că mă voi pierde scriind și, iată, bag de seamă că tocmai pierderile scriiturii sunt cele care mă pierd.

Voiam, grație unei aventuri verbale fără răgaz, împinsă până la cele din urmă limite, să întrezăresc în mine infinitul, un substitut al lui Dumnezau. Dar cuvintele care nu doresc lumina, refuzînd să fie carte, care par a-mi spune „rămînem aici, în întinerul tău, să te surprîm, să-ți pregătăm nebunia sau moartea”, chiar ele îmi ascund infinitul. În goana mea nebunatică înspre *acel* vertij, îmi întind capcane, ridică obstacole sau își strîng rîndurile în fața voinței mele de a deschide și de a străpunge, se prefac că se retrag, mă mîresc sub ochii mei spațiul cucerit, dar nu-l decît o amăgire... Și, totuși, ele vorbesc despre infinit, căruia îi cunosc sensul și îi străbat cărările... Și eu continui să caut ca și cum n-ar fi nimic, ca și cum tocmai mi-ar fi spus cine sunt și căror extraordinare și supraomenești posibilități ale limbii noastre le corespund...

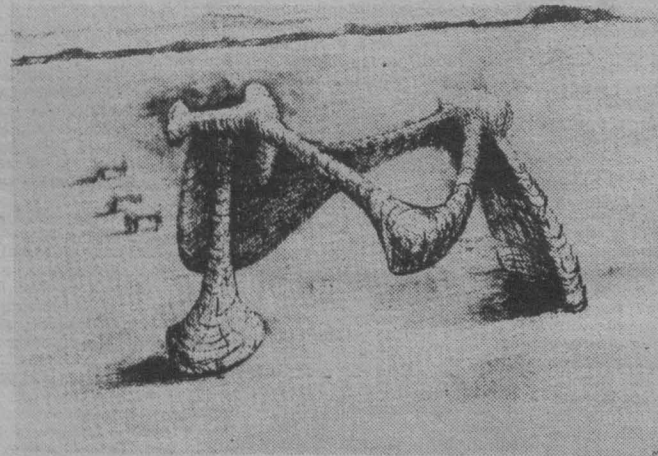
Dar mai sunt oare cuvinte? Au fost vreodată, chiar dacă atunci când, traversîndu-mă într-o zi în trombă pentru a dispărea în străfundurile trupului, mi s-au părut demne de a fi numite cuvinte? Erau purtătoarele unui înțeles atît de rar, de subtil, ale unui adevăr atît de microscopic și totuși năucitor, că puteau atît de bine da impresia că le lipsește *acel* înveliș sonor și familiar care face ca un cuvînt să fie cuvînt. Erau volume nesigure, fugare, de neatin. Dar iată, erau cuvinte și chiar fraze care spuneau ce nu mai fusese spus vreodată, despre o aneantizantă realitate. Îmi făceau impresia a fi fost născute dintr-un cutremur al originilor de unde reveniseră definitiv. Mi-au apărut ca avertisment, semn sau provocare abia verbală, verbală cu greu, un suflu al unei revelații, nu o revelație în sine. Fericirea unei inspirații imediat bifate, uitate...

Și se află în mine, și chiar de nu sunt cu adevărat cuvinte, dacă nu-s decît șuierături perverse, simulacre de explozii, primele note ale unei melodii imposibile, silabe izolate și sfărîmate, vestigii derizorii ale unei paleo-voicabule dispărute demult, ele există și mă macină, fiindcă sunt cîntecul pe care nu-l voi cânta niciodată...

E așadar atît de oribil, de diabolic ori divn intens ceea ce trupul are încă a spune, că nu pot să spun?

(Publicate în 1982, la Editura Lettres Vives, Paris)

În românește de Irina PETRAȘ

Henry Moore: Obiect sculptural în peisaj

intelectual, la granița textului carnal. Mișcarea naturală care le face să prefere aspra încercare a consacării fiziologice, frivolei legitimități a conceptelor...

În acest trup, care nu încetează a le iniția în adevărurile carnale, a le face părtașă la toate vâltoările sale, în care nimic nu-i lăsat deoparte - nici urină, nici fecale, nici puriuri - din ansamblul fenomenelor care le împoacă și le „marchează”, cuvintele nu sunt decît ființe meteorice, oaspeți stupefiant de provizorii. Pare că o parte dintre ele rămân, se împotmolesc, un soi de zaț verbal în grosimea țesuturilor...

Un astfel de cuvînt a eșuat acolo într-o bună zi, era fără viitor literar, indicibil. El radiază acum în pînțele căldura...

forța mea și aruncate, vii și fumegînde, pe hîrtie, până la destrămare. Dacă au avut vreodată un început de sens, nu-l vor mai recăpăta nicicînd. Dar ele se află în simțurile mele, corpul meu e tropical prin ele. Nu mai poate fi decît pentru ele. Le bănuiesc a fi în spatele tuturor răsufurilor mele arzătoare, al gîfăturilor mele de sălbatic. Compun, descompun și recompun toate fețele iubirii mele de a dura, timp de-o carte. Mă împing la sinucidere și-mi amănî scadența. Sunt opacul palpit al unei schițe de dorință, ea însăși fără nume, sunt dispariția acestei dorințe. Desigur, dau drumul la tot ce se poate spune, dar de vreme ce păstrez ceea ce nu poate fi decît tăcut, mă întreb unde ajung cu pasiunea mea de scriitor...

Cuvintele pe care nu le-am scris, nu